

PREPORODOV

Journal

ISSN 1334-5052

BROJ 125, STUDENI 2010.

NA IZMAKU I ŠTO SLIJEDI

KOALICIJA I HANDŽAR DIVIZIJA

INTERVJU: SELMO CIKOTIĆ

VELIKOSRPSKI PROGRAM ETNIČKOG ČIŠĆENJA I GENOCIDA

HADŽ – ODLUČNOST U ODBACIVANJU SVIH OBLIKA ROPSTVA

TALIBANSKI POKRET

ISSN 1334-5052

PREPORODOV JOURNAL
mjesečnik KDBH "Preporod"

Izdavač:
Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske "Preporod"

Glavni urednik:
Ismet Isaković

Zamjenik glavnog urednika:
Filip Mursel Begović

Redakcija:
Amina Alijagić
Mirza Mešić
Sena Kulenović
Edis Felić
Faris Nanić
Ajka Tiro Srebreniković

Suradnici:
Mirsada Begović
Edina Smajlagić
Avdo Huseinović (BiH)
Edin Tule (BiH)
Amel Suljović (BiH)

Adresa:
Preporodov Journal
Ilica 35, 10000 Zagreb

Telefon/faks:
+385 (0)1 48 33 635
e-mail:
kdbhpreporod@zg.t-com.hr
kdbhpreporod@kdbhpreporod.hr
ismet.isakovic@sk.t-com.hr
web: www.kdbhpreporod.hr

Žiro-račun:
ZABA 2360000-1101441490

Devizni račun:
SWIFT ZABA HR 2X: 70300-280-3755185

Cijena: 15 kuna

Pretplata:
RH 80 HRK godišnje
BiH 20 KM godišnje
Svijet 15 € godišnje

Tisak:
mtg-topgraf d.o.o., Velika Gorica

Tiskano uz financijsku potporu iz Državnog proračuna Republike Hrvatske putem Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske

Na naslovnoj stranici:
Kaba u Meki (hadž 2010. godine/1431. h.g.)

SADRŽAJ

UVODNIK
Na izmaku i što slijedi ... 3

BOŠNJACI U HRVATSKOJ
Budućnost multikulturalne Europe ... 4
Nastavak suradnje ... 6
Bogatstvo bošnjačkog folklora ... 8
Kratka kronika dugog trajanja ... 10
Bajramska poruka ... 12
10 godina izdavaštva BNZH ... 13
Veliki odziv publike ... 15
Bošnjaci između vjere i nacije ... 16
Svevremeni „Divan“ ... 18
Bosanska dolina piramida ... 19
Koncert prijateljstva ... 21

HRVATSKA
Koalicija i Handžar divizija ... 22

INTERVJU – SELMO CIKOTIĆ
NATO je najbolja investicija za BiH ... 24

BOSANSKI BAROMETAR
Velikosrpski program etničkog čišćenja i genocida ... 28
Sastali se Lagumdžija i Dodik ... 30

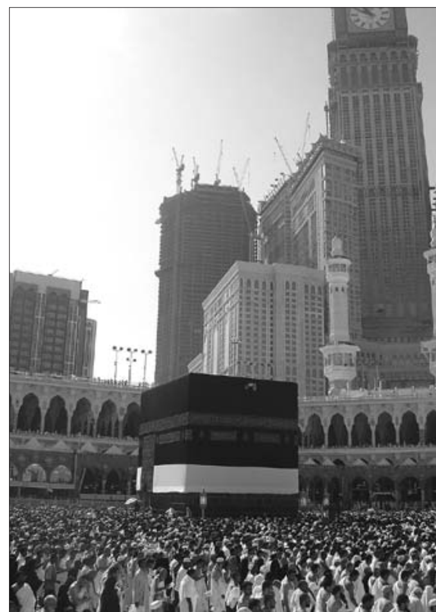
IZ SVIJETA
Miris apokalipse ... 32
Spomenik četničkom zločincu ... 35

KULTURA
Ali-paša na Hercegovini ... 36

POVRATAK U BUDUĆNOST
Hadž – odlučnost u odbacivanju svih oblika ropstva ... 38

DIJALOG CIVILIZACIJA
Talibanski pokret ... 41

Uvodna riječ

Na izmaku i što slijedi

Na izmaku smo teške godine. No koliko god teška bila, koliko god nas je ostalo bez posla, plaća, ovršene imovine, i ma kako užasna bila godina pred nama gdje niti kozmetičke promjene sustava baš nitko ne najavljuje, u našoj maloj oazi što zove se KDBH "Preporod", ostvarenjem u prošloj godini možemo biti zadovoljni.

Gospodarsko i opće društveno urušavanje, naime, nije se osjetnije odrazilo na nas. Naše aktivnosti dijele sreću s neprirodno oblikovanom i pozicioniranom pseudoelitom hrvatskog društva. Redovni smo, naime, korisnici Državnog proračuna. Kao takvi, još uvijek ne dijelimo tegobe najkreativnijeg dijela hrvatskog društva – gospodarstva. Zato smo i mogli upravljati smanjenim proračunom 2010. na način da aktivnosti ni u čemu ne trpe. Unatoč ograničenjima, zadano smo mogli ostvariti zahvaljujući razumijevanju i poletu svih nositelja aktivnosti i članova tijela Društva. Sastav novog Glavnog odbora izabranog proljetos na Izbornoj skupštini već me sada smješta u malu grupu starijih članova, pa je u takvom društvu razumijevanje izazova koje nameće okruženje i mogućnosti koje ono pruža dublje.

Na vrijeme smo poduzeli mjere racionalizacije kako u troškovima redovnog održavanja, tako i u samim aktivnostima. Neprirodno podfinanciranim aktivnostima, kao što je časopis kojeg upravo čitate, održali smo redovno financiranje uvođenjem povremenih, pomno promišljenih i vrlo uspješnih, tematskih brojeva. Sličan učinak postigli smo i tematskim brojevima "Behara". Da u pitanju nije pogrešan potez, potvrđuje i visoka nagrada kojom je proljetos "Behar" proglašen najboljim časopisom na Sajmu knjiga i učila u Sarajevu. Uz veliki entuzijazam i požrtvovnost te podršku suorganizatora, nastupi "Bulbula" i "Orient espressa" sve su brojniji, kvalitetniji i zapaženiji. Odgovornim planiranjem i nadzorom troškova osigurali smo bezbolno ostvarenje još uvijek neostvarenih programa iz 2010. u području izdavaštva i informiranja. Očekuje nas skori izlazak iz tiska Bukvićevog romana "Rastanak" i Mešićeve zbirke eseja. K tome, ove se godine nismo upuštali u veće izvanredne projekte, kao što je to 2009. bio audio zapis i CD "Bulbuli" čije smo izdanje spretno i sretno proveli kada nas kriza još nije toliko ograničavala.

Iduća godina, znamo, bit će još teža. Neformalno doznajemo kako će se iz Državnog proračuna za potrebe manjina 2011. izdvojiti sredstva smanjena za dodatnih nekoliko ili čak dvoznamenkasti postotak. Pod uvjetom održivosti istog proračuna, naravno. Stoga smo program za iduću godinu oblikovali bez proširenja, a u području izdavaštva smo se umjesto za smanjenje broja naslova odlučili uglavnom za projekte čije je ostvarenje moguće uz skromnija sredstva. Kako je informativna djelatnost već u ovoj godini dovedena do ruba financijske održivosti u zahtijevanom obimu i kvaliteti, pozivamo naše asocijacije i Islamsku zajednicu na nacionalnoj i lokalnim razinama, kao i manjinska vijeća i predstavnike na pretplatu na naše časopise čime će omogućiti njihovo redovno i kvalitetno izlaženje.

Naredna godina pred nas donosi niz izazova. Očekuje nas popis stanovništva po čijim ćemo rezultatima biti ocjenjivani svi koji djelujemo u manjinskim udrugama i vijećima. Jesmo li iskoristili sve putove kojim bismo svim našim ljudima približili i kvalitetno obrazložili ispravnost i korist slobodnog izjašnjavanja nacionalnom odrednicom Bošnjak? Potvrđujemo li i svojim djelom važnost tog identiteta i svijest o bogatstvu i poželjnosti različitosti u izgradnji identiteta pojedinca u borbi za integraciju u suvremeno prezahtjevno društvo? Nitko ne voli one koji se prikrivaju, one koji žele biti isti nekoj zamišljenoj i u biti nepostojećoj homogenoj većini. Po nekoj odrednici svog identiteta svatko će od nas uvijek biti ponešto različit i baš po tome bit će prepoznat, cijenjen i voljen od onih koji to dodatno svojstvo nemaju.

No da bismo i na širem planu bili prepoznati kao obogaćenje našeg društva, pripremiti se moramo i za manjinske i parlamentarne izbore. Iako je ovaj, drugi po redu mandat manjinskih vijeća rezultirao napretkom u oblikovanju i provedbi programa, izborne je liste nužno proširiti većim brojem kvalificiranih pojedinaca s kvalitetnim iskustvom u društvenom i djelovanju manjinskih organizacija kao i dogovorom naših udruga o prioritetima u izradi i provedbi programa te potencijalnim nositeljima istih. Olakšat će se djelovanje Vijeća bošnjačke nacionalne manjine i još ih više usmjeriti prema izgradnji kvalitetnih programa s većim rezultatima namijenjenim onima koji vijećnike i predstavnike biraju.

Što se parlamentarnih izbora tiče, njihov "tajming" najveće je jamstvo besperspektivnosti života u Hrvatskoj slijedeće godine. Prednost je međutim ta što vremena ima dovoljno za kvalitetan odabir, pripremu i predstavljanje kandidata za nove zastupnike manjina. Oni će, nadam se, poništiti opravdanu izrazito negativnu javnu percepciju uloge manjinskih zastupnika u proteklom mandatu. Uloga je to koju će svaki promatrač, makar i površan, lako svesti na jednostavnu i neupitnu podršku opstanku vladajuće strukture, pa ma kako katastrofalna ona bila. Da bi manjine bile prepoznate kao stvarno obogaćenje društva, njihovi zastupnici moraju napustiti praksu posvemašnje neosjetljivosti na politička pitanja koja more cijelo društvo. Ta neosjetljivost očituje se u usmjerenosti na sporazume o političkoj podršci. Naprotiv, djelovati treba na integraciji i povećanju komunikacijske i slijedom toga kulturne te gospodarske moći ukupnog hrvatskog društva. Ista politička neosjetljivost vodi pripadnike manjina u identitet geta i k statusu manjine kao nečega što se tek mora tolerirati, jedva trpjeti. No kakvo god viđenje problematike manjinske zastupljenosti i programa njene afirmacije kandidati imali, "Preporodov Journal" se i ovom prigodom pojavljuje kao prirodan, otvoren i meritoran medij za kvalitetno profiliranje kandidata za izbore na svim razinama.

Iduća godina donosi i prigodu za refleksiju ukupnog "Preporodovog" djelovanja. Dva će se desetljeća napuniti od osnivanja Društva. Prigoda je to za prisjetiti se onih koji su nesebično izgrađivali KDBH "Preporod" u vremenima jednako teškim i onima još težim, a uspjeli su za sobom ostaviti jasan znak i djelo. Nedavno sam na diplomatskoj razini imao priliku ukratko predstavljati djelovanje "Preporoda" u kontekstu društvenih mijena od njegova osnutka. Zadatak je, uvidio sam, bio težak. No rezultat, bila je to sugovornikova fascinacija viđenim, ali i moja ispunjenost osjećajem ponosa. ❑

Senad Nanić,
predsjednik KDBH "Preporod"

Predavanje prof. dr. Damira Grubiše o multikulturalizmu u Europskoj uniji

Budućnost multikulturalne Europe

U Islamskom centru u Zagrebu, u okviru Islamske tribine četvrtkom "Dr. Sulejman Mašović", 4. studenog 2010. prof. dr. Damir Grubiša održao je predavanje pod nazivom "Budućnost multikulturalne Europe".

Damir Grubiša (Rijeka, 1946.) studirao je pravo i političke znanosti na Sveučilištu u Zagrebu, gdje je doktorirao 1993. godina na području političke teorije. Specijalizirao je međunarodne odnose na City University of New York (SAD) i mirovne studije na Université de paix u Namuru (Belgija). Osnivač je i prvi predsjednik Hrvatske udruge za istraživanje mira, predsjednik Hrvatskog politološkog društva, zamjenik predsjednika Hrvatskog pokreta za demokraciju i socijalnu pravdu, član Izvršnog odbora Hrvatske udruge za društvene i humanističke znanosti, te član Znanstvenog savjeta za mir i ljudska prava HAZU. Predavao je na preddiplomskom studiju na Pravnom i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci i na poslijediplomskim studijama na sveučilištima u Bradfordu, Notre Dame, Bologna, Paris II., Columbia, State University of Florida i Sarajevo, te na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Redoviti je profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Autor je više knjiga i publikacija. Bio je glavni urednik časopisa "Argumenti" i "Politička misao", a sada je stalni kolumnist dnevnika "Novi list" iz Rijeke.

Damir Grubiša i Mirza ef. Mešić

Multikulturalizam u Njemačkoj

Na početku predavanja prof. Grubiša je podsjetio da je njemačka kancelarka Angela Merkel 17. listopada, na stranačkom skupu mladih Demokršćanske unije (CDU) u Potsdamu, rekla da su nastojanja da se u Njemačkoj izgradi multikulturalno društvo definitivno propala. Koncept prema kojemu "ljudi žive sretno jedni pokraj drugih", jednostavno nije uspio u zemlji u kojoj živi blizu 4 milijuna muslimana. "Početkom 60-ih godina prošloga stoljeća zvali smo strane radnike da dođu u Njemačku, a oni su i sada ovdje. Zavaravali smo se govoreći da će se oni vratiti u zemlje svoga podrijetla. No nisu se vratili, oni i sada žive ovdje, a pokušaji da se stvori multikulturalno društvo u kojemu svi ljudi sretno žive jedan pokraj drugoga, bez obzira na jezik kojim govore, jednostavno nisu uspjeli", rekla je Merkel. Smatra da i imigranti moraju napraviti više kako bi se integrirali u njemačko društvo, rekavši: "Svatko tko u startu ne zna njemački jezik, nije dobrodošao."

"To je bilo prilično iznenađujuće od Angele Merkel, koja je do sada bila prilično trezvena i umjerena političarka. Ona i sama pripada jednoj kulturi koja se teško integrira u Njemačkoj, a to je kultura Istočne Njemačke. Tzv. Istočnjaci nisu se dobro adaptirali u ujedinjenoj Njemačkoj. Za ilustraciju, među njima je nezaposlenost 25%, a u cijeloj Njemačkoj ispod 9%. Dakle, i među samim Nijemcima postoje ogromne razlike i teškoće u integraciji", rekao je Grubiša. Međutim, riječi njemačke kancelarke nisu bile jedini alarmantni zvuk koji se mogao čuti. Prije toga je Thilo Sarrazin, član Upravnog odbora njemačke Savezne banke, bivši senator za financije u Berlinu i član Socijaldemokratske partije (SPD), napisao knjigu pod nazivom "Njemačka samu sebe ukida". U njoj je oštro napao sve imigrante i sve one koji se nisu uklopili u njemački kulturni obrazac i način života. Kao glavne krivce za propadanje njemačke kulture i društva identificirao je muslimane. Pritom je iznio rasistički zaključak da nisu krivi samo njihova vjera i kultura, nego i njihovi geni. Njemačka Vlada ga je 20-ak dana nakon njegovih istupa isključila iz Upravnog odbora Bundesbanke.

Zanimljiva su ispitivanja njemačkog javnog mnijenja, koja pokazuju da više od 30% građana vjeruje kako su zemlju "pregazili" stranci. Osim toga, čak 16 milijuna Nijemaca smatra da su imigranti u njihovu zemlju došli isključivo radi dobivanja socijalne pomoći. Pritom većina Nijemaca prvenstveno na umu ima imigrante iz muslimanskih zemalja.

"Niti je multikulturalizam u Njemačkoj propao, niti je Angela Merkel mislila izazvati ono što je izazvala – lavinu reakcija. I dobro da je izazvala lavinu reakcija jer se nakon toga morala ispraviti. Jučer je sazvala tzv. Samit multikulture, odnosno sazvala je IV. Sastanak na vrhu predstavnika kulturnih, vjerskih i etničkih zajednica. Na njemu je dogovorila program koji će njemačka Vlada financirati sa 400 milijuna eura, tzv. Program multikulturalnog razvoja Njemačke, s ciljem osposobljavanja i adaptiranja imigranta za multikulturnu komunikaciju. Pritom, multikulturalizam ne smijemo miješati s asimilacijom i nasilnom integracijom. Drugim riječima, to nije asimilacija, odnosno prihvaćanje ljudi stranog podrijetla i stranih kulturnih zajednica u vlastitu kulturu na način da se oni odreknu vlastitog identiteta i kulture, nego da se taj identitet i kultura uklope u postojeću multikulturnu i pluralističku sliku Njemačke", rekao je Grubiša.

Podsjetio je da je prije istupa Angele Merkel na skupu mladeži CDU, značajnu izjavu dao njemački predsjednik Christian Wulff. U parlamentarnoj debati u Bundestagu, na pitanje jednog zastupnika krajnje desnice hoće li i Njemačka usvojiti zakon o zabrani izgradnje novih minareta, predsjednik Wulff je odgovorio:

"Islam i minareti su dio naše panorame. Islam je dio naše kulture." On je, zapravo, priznao činjenicu da u Njemačkoj živi oko 8% imigranata, od kojih su većina muslimani (oko 5% njemačkog stanovništva), od čega oko 2,5-3 milijuna Turaka. "Dakle, islam je kao jedna religija i vjerska zajednica, ali i transkulturalna spona povezivanja ljudi raznih etniciteta, itekako prisutan u njemačkom društvu. Na kraju, treba uzeti u obzir da Njemačka pati od bolesti od koje pati i ostala Europa, a to je depopulacija. Njemačka sada ima 82 milijuna stanovnika, od čega etničkih Nijemaca oko 76 milijuna i oko 6 milijuna imigranata. 2050. godine etničkih Nijemaca bit će 12 milijuna manje. Razina proizvodnje će se morati ne samo zadržati, već i razviti, te iznaći nove izvore energije, što će zahtijevati mnogo više radne snage nego do sada. Prema tome, rješenje za Njemačku, kao i za zemlje Europske unije jeste imigracija. Nužno je integriranje imigranata, njihovo uključivanje u društvo na jednakopravnim osnovama. Uključivanje imigranata u život ne može se odvijati asimilacijom, bilo nasilnom ili prisilnom", naglasio je Grubiša.

Od 622 člana njemačkog parlamenta, njih petorica su turskog podrijetla. Jedan od viđenijih njemačkih političara je Cem Özdemir, šef Stranke zelenih, inače Turčin, koji je prošle godine od jedne njemačke ženske revije proglašen za najelegantnijeg Nijemca. On je u parlamentarnoj raspravi rekao da multikulturalizam ne samo da nije propao, nego ga nikada nije pravo niti krenuo. Razlog tome je što program multikulturalizma, odnosno priznavanja pluralizma kulture, nije dobio adekvatna sredstva kako bi se imigranti dobro uklopili u njemačko društvo. "To ne znači da ljudi trebaju samo naučiti jezik, da poštuju vrijednosni sustav izražen kroz Ustav, tzv. ustavni patriotizam – ustavno domoljublje koje zagovaraju neki njemački filozofi. Podrazumijeva se da novi građani ili imigranti, koji još nisu dobili njemačko državljanstvo, trebaju biti lojalni Njemačkoj, a nekim drugim zemljama iz kojih potječu. Naravno, tu postoji i četvrti element koji je potreban kada govorimo o funkcioniranju multikulturalnosti, a to je razumijevanje kulture imigranata. To je kultura koju oni donose i doprinose njemačkoj kulturi. Tu nije bilo problema s Grcima ili Talijanima, nego s muslimanima, dakle pripadnicima islama. U stereotipima njemačkih građana islam je jedna druga kultura. Predsjednik Njemačke je rekao da nije druga kultura, da je to europska kultura. Mi iz ovih krajeva vrlo dobro znamo da islam pripada kulturnom naslijeđu Europe. To znamo pogotovo mi koji predajemo na Sveučilištu, iako se ponekad pozivamo na tradiciju europskog sveučilišta iz Bologne, Padove i Pariza. To je 12. stoljeće. Međutim, prva europska sveučilišta su nastala u Cordobi, Sevilli i Granadi, dakle islamska sveučilišta, koja su ustanovljena mnogo ranije. Prema tome, riječ je o kulturnom doprinosu koji Europa još nije u potpunost procijenila, ocijenila i afirmirala", rekao je prof. Damir Grubiša.

Multikulturalizam u Europi

Osim Mediterana, u većini europskih zemalja imamo povratnu reakciju, a to je reakcija odbijanja integracije islamske kulture u vlastita pluralistička društva. Kako bi europska pluralistička društva mogla funkcionirati potrebno je ostvariti upoznavanje, dijalog, razgovor i prodiranje u osnovne kulturne vrijednosti kako bi se mogle pravilno razumjeti. Grubiša smatra da je potrebno ostvariti dijalog i prožimanje civilizacija, s ciljem njihovog međusobnog obogaćivanja. Ideju dijaloga civilizacija zastupa Tariq Ramadan, ugledni europski filozof i teolog, koji predaje na Sveučilištu u Oxfordu. On se bori za koncepciju tzv. europskog islama. Po njemu, to je islam koji je obogatio i prožeo Europu, a istovremeno u dijalogu s europskom civilizacijom poprimio neke vrijednosti koje su iznesene u Ustavima europskih zemalja. Tu se podrazumijeva sloboda, jednakost, ljudska prava, jednakost muškarca i žene i neke druge tekovine koje su općecivilizacijske i imaju korijene u univerzalnoj Deklaraciji o ljudskim pravima. "Tariq Ramadan je kritizirao Angelu Merkel, smatrajući da je spornu izjavu dala demagoški popuštajući valu desne ksenofobije, nacionalizma koji se javio u sjevernoeuropskim zemljama. Kao što znate, Slobodarska stranka u Austriji je dobila izbore sa antiimigracijskim programom, s programom istjerivanja imigranata. To je apsurdno jer niti Austrija više ne može funkcionirati bez imigranata kao radne snage. To se dogodilo i u Nizozemskoj sa Geertom Wilderssom i njegovom rasističkom i ksenofobičnom strankom. To se sada dogodilo u Švedskoj s pobjedom demokratskih socijalista čija je politika, zapravo, isto tako rasistička i ksenofobična. Vidimo da se političko klatno u nekim dijelovima Europe kreće prema rasizmu, ksenofobiji i netoleranciji", rekao je Grubiša.

Prof. dr. Damir Grubiša

Smatra da je uzrok tome u prvome redu ekonomska kriza. Poznata je činjenica da kada god dođe do ekonomske krize onda dolazi do "zbijanja redova" i jačanja nacionalizma. Tako su, primjerice, i Hitler i Mussolini proizvodi ekonomske krize. Krivci za ekonomsku krizu iz 2008. godine se traže među onima "koji nam nisu previše slični, koji se razlikuju od nas". Vrlo značajno je i negativno naslijeđe terorizma od 2001. godine, koji je bio jedan šok, kao i pogrešan odgovor svijeta, pogotovo SAD, na terorističke prijetnje. Odgovor je bio potpuno pogrešan: nije se išlo na korijene terorizma, na razumijevanje povijesnog i geografskog konteksta rađanja terorizma, nego se išlo na suzbijanje pojavnih oblika terorizma. Rezultat toga je da je terorizam procvjetao, pogotovo u zemljama u kojima ga nije bilo, kao npr. u Iraku.

"Europska unija je zasnovana na ideji mira, solidarnosti, blagostanja i jedinstva u različitostima. Stoga je priznavanje drugih kultura uvjet bez kojega se ne može. Europska unija ne može opstati na poticanju i razvoju rasizama, nacionalizama i ksenofobije. U osnivačkim ugovorima i izvedbenim politikama Europske unije nabrojano je pet najvećih neprijatelja: totalitarizam, rasizam, nacionalizam, ksenofobija i monokulturalizam. Dakle, to znači priznavanje multikulturalizma kao osnovnog principa i načela na kojem se ujedinjena Europa može graditi. Zbog toga je Europska unija u petogodišnjem planu od 2008. do 2013. godine pokrenula tzv. Okvirni 7. program za razvoj i poticanje mjera multikulturalizma u zemljama članicama. Odredila je fond od oko 2,5 milijardi eura. Europska unija financira i Europsku multikulturalnu fondaciju koja djeluje u Velikoj Britaniji. Može se očekivati da će Europska unija nakon potpisivanja Lisabonskog ugovora s većim žarom posvetiti pažnju multikulturalizmu jer je on u osnovici njezine egzistencije", zaključio je prof. dr. Damir Grubiša. ❑

Ismet Isaković

XVI. Bošnjačke riječi u Hrvatskoj i Mjesec hrvatske knjige: promocija izdavačko-informativne djelatnosti KDBH "Preporod" u Hrvatskoj Kostajnici

Nastavak suradnje

Izdavačko-informativna djelatnost KDBH "Preporod" predstavljena je 5. studenog 2010. u prostorijama Gradske knjižnice u Hrvatskoj Kostajnici. Na priredbi su učestvovali mr. sc. Senad Nanić, predsjednik KDBH "Preporod", mr. sc. Ajka Tiro Srebreniković, književnica i tajnica "Preporoda", Sead Begović, književnik, književni kritičar i glavni urednik "Behara", Ismet Isaković, glavni urednik "Preporodovog Journala" i Mehmed Goražda, sisački interpretator sevdalinki. Predstavljeni su časopisi "Behar" i "Preporodov Journal", te knjige koje su tiskane nakon prethodnog "Preporodovog" gostovanja u Hrvatskoj Kostajnici. Priredba je organizirana u okviru "Preporodove" manifestacije XVI. Bošnjačke riječi u Hrvatskoj i tradicionalne kulturne manifestacije Mjesec hrvatske knjige, koja se svake godine održava u periodu od 15. listopada do 15. studenog.

Na početku književno-glazbene večeri prisutnima se obratila Mira Ikasović, voditeljica Gradske knjižnice, koja je izrazila nadu i želju za nastavkom daljnje suradnje s KDBH "Preporod" i ostalim bošnjačkim asocijacijama u Hrvatskoj.

Mr. Senad Nanić, predsjednik KDBH "Preporod" i moderator promocije, podsjetio je da "Preporod" zadnji puta gostovao u Hrvatskoj Kostajnici 10. prosinca 2005. godine na priredbi pod nazivom "Večer sevdaha, pisane i pjevane riječi". Tadašnje prvo predstavljanje "Preporodove" djelatnosti i zbirke sevdalinki u notnom i tekstualnom zapisu "101 sevdalinka" prof. Zijada Fuke, svima je ostalo u nezaboravnom sjećanju. Mr. Nanić je naglasio da KDBH "Preporod" nastoji što više oživiti svoje aktivnosti i približiti se ljudima koji žive izvan Zagreba. Cilj "Preporoda" je afirmacija ne samo bošnjačke kulture i književnosti, odnosno kulturne djelatnosti Bošnjaka u Republici Hrvatskoj, nego i povijesti. Podsjetio je da se "Preporod" bavi izdavaštvom u ritmu od prosječno tri knjige godišnje, koje variraju u širokom rasponu od različitih književnih žanrova do publicistike i znanosti o književnosti. Svi autori su Bošnjaci koji žive i rade u Hrvatskoj. Predsjednik Nanić je u obraćanju prisutnima predstavio i druge "Preporodove" aktivnosti: dramski studio "Orient espresso" i ženski pjevački zbor "Bulbuli".

Slijeva: Mira Ikasović, Mehmed Goražda, Sead Begović, Ajka Tiro Srebreniković, Ismet Isaković i Senad Nanić

Behar i Preporodov Journal

Sead Begović je govorio o povijesti i sadašnjosti časopisa duge i svijetle tradicije kojem je ove godine 110. obljetnica izdavanja. "Behar" – list za pouku i zabavu, prvi slavni bošnjački list tiskan latinicom pojavio se u Sarajevu na početku 20. stoljeća i izlazio u periodu od 1900. do 1911. godine, a prvi urednik je bio Safvet-beg Bašagić. 10-ak godina nakon Prvog svjetskog rata javlja se "Novi Behar", koji je izlazio od 1927. do 1945. godine, a uređivali su ga Alija Nametak, Husein Đogo i Edhem Mulabdić. Najnoviji "Behar" – časopis za kulturu i društvena pitanja, koji izlazi od srpnja 1992. godine, nisu pokrenuli književnici iz BiH nego oni iz dijaspore, iz Hrvatske, a prvi urednik je bio pisac Ibrahim Kajan. Njega je zamijenio rahmetli dr. Muhamed Ždralović, a od druge polovice 2006. godine glavni urednik je Sead Begović. Izvršni urednik "Behara" je Filip Mursel Begović.

Za vrijeme njihovog urednikovanja izašlo je 18 brojeva "Behara". Brojevi su sadržajno polutematski i tematski, a u njima su obrađivane različite teme: kulturnopovijesni prostor Bošnjaka iz Sandžaka; djelo i intimna ispovijest turskog nobelovca Orhana Pamuka; djelo sufijskog pjesnika ljubavi Mevlane Dželaludina Rumija (povodom 2007. godine – Međunarodne godine Rumija); knjiga povjesničara Zlatka Hasanbegovića o zagrebačkim muslimanima od 1878. do 1945. godine; ispovijesti silovanih žena Bošnjakinja tokom prethodnog rata u BiH; izlaganja s okruglog stola o Mehmedu Meši Selimoviću i simpozija o dr. Ahmedu Smajloviću; sufizam (tekije, evlije i sufije u BiH, intervjui sa bosansko-hercegovačkim šejhovima). Osim toga, kompletne književno-biografske portrete s intervjuima dobili su bošnjačko-hrvatski književnici Džemaludin Latić, Tahir Mujičić, Feđa Šehović i Enes Kišević. Begović je naglasio da je "Behar" dobio nagradu za najbolji časopis na ovogodišnjem XXII. Međunarodnom sajmu knjiga i učila u Sarajevu. "Raduje nas što smo sadržajno oplemenili dva kulturna prostora – hrvatsku i bošnjačku kulturu, što je i jedna od osnovnih zadaća 'Behara'", zaključio je Begović.

Ismet Isaković je govorio o "Preporodovom Journalu", mjesečniku KDBH "Preporod", koji nastao 2003. godine kada se odvojio od "Behara", časopisa za kulturu i društvena pitanja, u kojemu je godinama bio podlistak pod imenom "Behar Journal". Uzrok odvajanja je koncepcijsko razmimoilaženje unutar redakcije "Behara" nakon terorističkih napada na SAD 11. rujna 2001. godine i članka kojeg je o toj temi napisao Faris Nanić, kasnije prvi glavni urednik. Uredništvo časopisa se kontinuirano povećavalo tako da danas za "Preporodov Journal" piše osam članova redakcije i pet suradnika (od čega su trojica iz BiH), te nekoliko povremenih dopisnika. Redakcija je vrlo kvalitetna, skup vrsnih intelektualaca. Cilj je oko "Journa-

la" okupiti intelektualnu elitu bošnjačkog naroda u RH, najumnije i najproduktivnije pripadnike generacije rođene 60-ih i 70-ih godina, generacije koja je predugo bila na margini društvenih događanja.

"U prethodnom periodu 'Journal' je gradio svoju poziciju u bošnjačkom nacionalnom korpusu u Hrvatskoj. Sadašnji vizualni i sadržajni izgled časopisa stvaran je nekoliko godina, pri čemu smo željeli obuhvatiti sve segmente bošnjačkog nacionalnog bića. Postepeno je nadograđivana koncepcija, oblikovane i otvarane nove rubrike i kolumne, osmišljavane nove teme koje smo željeli predstaviti čitateljima, proširen broj članova redakcije i suradnika. Bili smo uvjereni da radimo nešto dobro, nešto trajne vrijednosti, na korist našem narodu. Smatram da smo dobili simbiozu nacionalnog, vjerskog i kulturnog u Bošnjaka. Kroz 15-ak redovitih i povremenih rubrika pokušava se promovirati bošnjački stav koji može pridonijeti napretku i očuvanju posebnosti bošnjačke nacionalne manjine u Hrvatskoj. 'Preporodov Journal' nije samo informativan, već smo izborom rubrika i tema, dužinom tekstova željeli dobiti na edukativnosti, s određenom prosvjetiteljskom crtom. Nastojimo stvoriti časopis iznimne kvalitete, a put do toga se sastoji od mnogo malih koraka. Nadamo se da će doći i taj dan kada će 'Journal' imati profesionalne članove redakcije, stabilno financiranje, veliku pretplatu, mnogo veći tiraž i polumjesečno izlaženje", rekao je glavni urednik "Preporodovog Journala". Naglasio je da je najveći "Journalov" problem financiranje, koji je kulminirao tokom 2010. godine, kada je iz Državnog proračuna putem Savjeta za nacionalne manjine RH dodijeljeno samo 135.000 kuna, što je nedovoljno za redovito izlaženje časopisa.

Izdavačka djelatnost i sevdalinke

Književnici Ajka Tiro Srebreniković i Sead Begović su predstavili neke od knjiga koje su u izdanju KDBH "Preporod" tiskane nakon prve promocije u Hrvatskoj Kostajnici 2005. godine: "Pritajeni nemir" Drenke Đuzel, "Džibrilove oči" Seada Begovića, "Svemirsko putovanje Malog Princa" Amira Bukvića, "Sotonisti" Mesuda Šabanovića, "Drž' se (b)Alija" Feđe Šehovića, "Riječi vraćene kući" Enesa Kiševića, "Čudovita Bosna" Naska Frndića i "Tarih o Slavonki" Emsuda Sinanovića.

Zbirka pjesama "Pritajeni nemir" Drenke Đuzel je zbirka u kojoj lirski subjekt u tišini zatvorenog prostora propituje egzistencijalnu postojanost. Misao je bremenita naslagama vremena koje se u stihovnoj formi želi otrgnuti od zaborava preko zavičajnih motive, žureći da ne umakne pred spoznajom svijeta i svoga unutarnjeg ja. Razlomljenost jezičnog iskaza, eliptičnost s nizom opkoračenja u funkciji su prenošenja nostalgičnih emocija i promišljanja o svijetu. Autorica želi zarobiti trenutke sjećanja na djetinjstvo i mladalaštvo u profinjeno svilenkasto stihovano tkanje, koje u svakoj niti razotkriva nježnu usamljenu žensku dušu koja bi krenula sa zvijezdom i vjetrom na dugo putovanje.

"Džibrilove oči" je zbirka kratkih priča Seada Begovića objavljivanih u "Večernjem listu" u kojoj autor govori o ljudima s margine društvenog života kroz ironiju i grotesku na način da se njihova duboka duhovna kriza kompenzira, u nekim segmentima, emotivnim kolažima, meditativnim i refleksivnim partiturama koje zasjenjuju zlo. Kratka priča je zahtjevna književna forma jer se temelji na što jezgrovitijem prikazivanju svijeta. U "Džibrilovim očima" riječ je o junacima koje autor oslikava na naturalistički način, ne prezajući prikazati njihovu animalnu prirodu.

U dramskom tekstu Amira Bukvića "Svemirsko putovanje Malog Princa" govori se o ontološkim vrijednostima: istini, laži, licemjerstvu, mudrosti, slavi, lažnom prijateljstvu, duhovnosti, materijalnosti, itd. Intertekstualna razina razumijevanja odnosila bi se na činjenicu da ovaj tekst nosi spomen na prethodni/e tekst/ove, prije svega na roman "Mali Princ", francuskog pisca Antoinea de Saint-Exuperya. Bukvić je u ovaj tekst vješto ugradio dječji govor čija je osobina minimalistička rečenična konstrukcija, a jezik je u funkciji opisivanja češće nego u funkciji komentara. Osnovna autorova poruka je u tome da nema teksta, a time niti kulture koja se nije formirala u već izrečenom: svaki tekst predstavlja susretalište znakova, ali i njihovo međusobno nadmetanje.

Smještajući svoju romanesknu priču u razdoblje srednjovjekovne Bosne, u prvu polovicu 12. stoljeća, Mesud Šabanović se svrstava u red onih pisaca za koje je svojstvena čvrsto strukturirana fabula realističkog tipa, s mnoštvom sukobljenih karaktera i vremenske kauzalnosti. U "Sotonistima" se lomi sudbina Bosne i Bošnjana u konfrontaciji, odnosno, u miru i u ratu sa susjedima: Ugrima, Dukljanima, Humljanima, Rašanima, Dalmatima, dubrovačkim plaćenicima i sa Srbima.

"Drž' se (b)Alija" je priča o fikcionalnom Aliji Selimoviću, zapravo stvarnoj osobi koja egzistira pod drugim imenom. To je priča o košmaru stvarnosti, o obespravljenom trebinjskom poduzetniku kojemu su srpske vlasti s početka 90-ih godina otele imovinu – i koji se u neravnopravnoj i višegodišnjoj bici parniči s vlašću. Romanopisac i dramatičar Feđa Šehović vodi nas u srce bosanske tame, u prostor najokrutnijih trauma koje su zadesile Bošnjake za posljednjeg bosansko-hercegovačkog rata.

"Riječi vraćene kući" su izabrane pjesme Enesa Kiševića koje je napisao u periodu od 40 godina (od 1959. do 2009. godine), a u izboru Seada Begovića. Kišević je do sada napisao 24 knjige poezije. Pjesme su mu prevedene na dvadesetak jezika i uvrštene u mnoge antologije i čitanke.

Kao poznavalac starije pjesničke baštine, Nasko Frndić u "Čudovitoj Bosni" promiče sadržaje koji dolaze iz života, točnije iz prošlosti Bosne. On donosi novi doživljaj stare i zaboravljene lirike bosansko-hercegovačkih muslimana. U dodiru s izdvojenim događajima on intervenira u njih te razotkriva sudbinsko u peripetijama života u prošlosti. Autor je zaljubljen u svoju Bosnu, ali ta ljubav nije slijepa, nego odmjerena, na mjestima i kritična, tužna i žalosna.

"Tarih o Slavonki" je zrela ljubavna lirika koju Emsud Sinanović, već u muževnim godinama, ispisuje kao vlastiti čistopis o slikovitim ljubavnim realijama. Talentiran i obrazovan, on već u uvodnome motu ove knjige ("volim kako me voliš") uspostavlja ravnopravne odnose na relaciji muškarac – žena. S tim stihom pjesnik Sinanović se približava stamenoj misli kojom su se služili bošnjački pjesnici "istočne renesanse" pišući svoje stihove na tarihe. Kao što je poznato, riječ je o popularnoj lirskoj vrsti tzv. divanske književnosti. Ti epitafi, pobožnog karaktera, ispisivali su se na kamenim nadgrobnim spomenicima (nišanima), ali ih zatječemo i na svim mjestima koja su bila vrijedna divljenja bosanskog čovjeka.

Književno-glazbenu večer u Hrvatskoj Kostajnici uljepšao je sisački sevdalija Mehmed Goražda, koji je otpjevao pet pjesama sa svog novog, drugog po redu nosača zvuka pod nazivom "Sevdah u srcu i duši – II". Njegove interpretacije poznatih sevdalinki – "Gonđe ružo", "Put putuje Latif-aga", "Svjetuje me majka", "Prođoh Bosnom kroz gradove" i "Sve behara i sve cvjeta", publika u prepunoj Gradskoj knjižnici nagradila je gromoglasnim aplauzom. Kao mnogo puta prije, i ovom prigodom se pokazalo da je izvorna sevdalinka (po)najbolje tradicijsko obilježje i promotor bošnjačke i bosanske kulture. ❑

Ismet Isaković

III. Smotra bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava Hrvatske u Puli

Bogatstvo bošnjačkog folklora

U organizaciji Sabora bošnjačkih asocijacija Hrvatske domaćin ovogodišnje III. Smotre bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava Hrvatske bilo je Kulturno-umjetničko društvo "Bosna" Istarske županije. Smotra je uz prisustvo brojnih gledatelja i uzvanika (otprilike oko 600) održana u subotu 6. studenog 2010. godine u vrlo ugodnoj i toploj atmosferi Sportske dvorane "Mate Parlov" u Puli. Time je nakon Siska i Dubrovnika nastavljena tradicija godišnjeg okupljanja Bošnjaka Hrvatske kroz nastupe bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava.

"Bulbuli" iz Zagreba

Ovogodišnjoj smotri prisustvovali su brojni uglednici. Pozdravljeni su poimenično, među ostalima, dogradonačelnica Pule Vera Radolović, predsjednica Gospodarske komore Hrvatske u Istarskoj županiji Jasna Maklin-Majetić, predstavnici Islamske zajednice – glavni imam Esad ef. Jukan i imam Omer ef. Omanović, ambasador Bosne i Hercegovine u Republici Hrvatskoj Vladimir Raspudić, počasni konzul Bosne i Hercegovine u Republici Turskoj Kemal Baysak, počasni konzul Bosne i Hercegovine u Italiji Medaga Hodžić, dugogodišnji saborski zastupnik i potpredsjednik IDS-a Damir Kajin, generali Jovan Divjak i ratni komandant Slavne 503. brigade Mehmed Hamdo Delalić, načelnik grada Cazin Nermin Ogrešević, predstavnici medija i mnogi drugi.

Obraćanja domaćina i uzvanika

U uvodnom dijelu manifestacije nastupili su članovi istarskog Kulturno-umjetničkog društva "Vodnjan" iz Vodnjana s koreografijom "Balun", predstavljajući tako dio običaja autohtonog stanovništva Istre.

Prisutnima se najprije obratio domaćin Sadik Muminović – Brada, predsjednik Kulturno-umjetničkog društva "Bosna" Istarske županije. U svom kratkom obraćanju rekao je sljedeće: "Dragi prijatelji, gosti, sudionici i uzvanici, čast mi je što ste večeras s nama. To je velika stvar za nas u Istri. Hvala Vam što ste se odazvali u tolikom broju, hvala našim kulturno-umjetničkim društvima što su se udostojili da u ovo vrijeme svoj novac i trud ulože i da u ime jednog naroda pokažu drugima što mi sve radimo da bi mogli ovakvu jednu večer napraviti. Ne bih dužio, želio bih svima zahvaliti za veliku dobrotu i da se dobro osjećate od ovog trenutka pa sve do kraja u našoj lijepoj Puli i lijepoj Istri. Hvala Vam i budite pozdravljeni!"

Potom se skupu obratio predsjednik Sabora bošnjačkih asocijacija Hrvatske Mehmed Džekić, zaželjevši dobrodošlicu prisutnima. U svom govoru posebno je naglasio da se "smotra odvija uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, potporu Istarske županije, gradova i općina Županije istarske, kao i bošnjačkih asocijacija koje djeluju na području Istre". Na kraju je zaželio prisutnima da svi zajedno uživaju u bošnjačkoj kulturi, pjesmi i plesovima.

Posebno nadahnut govor održao je saborski zastupnik i izaslanik župana Istarske županije Damir Kajin (IDS), često prekidan dugotrajnim pljeskom. Svoj govor započeo je riječima: "prijatelji, drugovi i drugarice…", pozdravivši svoje prijatelje među Bošnjacima sljedećim riječima: "Svima našim gostima želim da se ugodno osjećaju u gradu Puli, u Županiji istarskoj. Ja znam koje su probleme imali organizatori da bi financijski zatvorili konstrukciju ove današnje smotre. Živimo u jednom vremenu kada počinjemo prevladavati podjele iz ne tako davne prošlosti. Bosna i Hercegovina je u tom nesretnom ratu od '91. do '95. najviše stradala i zemlje koje je okružuju imaju jednu moralnu obvezu da joj pomognu. Nažalost, politika moje države prema Bosni i Hercegovini nije bila ispravna. No, danas isto tako, usuđujem se kazati, nastupa jedno drugo vrijeme. Bosna i Hercegovina i Hrvatska su razumljivo kao dvije prijateljske susjedne države upućene jedna na drugu, a ako netko treba biti jamac nedjeljivosti Bosne i Hercegovine, onda to treba biti Hrvatska. Život u Hrvatskoj, u Istri bez Bošnjaka ne bi bio moguć. Bosanska zajednica na ovim prostorima je poštovana i cijenjena. Treba nam zasigurno poruka zajedništva, mira, prijateljstva, a jasno je da ova smotra to i jeste. Otvaram ovu Smotru bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava Hrvatske. Hvala vam i neka svima koji ste došli u Županiju istarsku, u grad Pulu ili neki drugi grad, Istra ostane u jednom ugodnom sjećanju!"

Kulturno-umjetnički program

Nakon obraćanja uzvanika nastavljen je program u kojem je sudjelovalo ukupno 14 društava iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Crne Gore.

Iz Bosne i Hercegovine su u Puli na poziv domaćina doputovala četiri društva. KUD "Rudar" iz Lukavca kod Tuzle nastupio je s "Igrama gradske omladine Sarajeva", KUD "Hasan Mujezinović" iz Cazina s koreografijom "U Cazinu bijela kula", KUD "Blagaj" iz Blagaja s "Igrama iz okolice Mostara", te KUD "Brekovica" iz Brekovice kod Bihaća s "Igrama iz Bosanske krajine".

Iz Slovenije je stiglo kulturno-umjetničko društvo "Dem" iz Kranja sa "Zeničko-dobojskim igrama", a iz Crne Gore, točnije iz Sandžaka KUD "Vrelo Ibra" Rožaje s "Bošnjačkim đurđevdanskim igrama i običajima Plava i Gusinja".

Nastupilo je i osam bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava iz Hrvatske. Domaćin, Kulturno-umjetničko društvo "Bosna" Istarske županije iz Pule nastupilo je sa "Spletom igara iz Bosne i Hercegovine", KDBH "Preporod" iz Zagreba predstavio je

Ženski pjevački zbor "Bulbuli" izvedbom dvije poznatih sevdalinki u vlastitoj obradi "Lijepi li su mostarski dućani" i "Jutros mi je ruža procvjetala". KUD "Ljiljan" iz Drenovaca predstavio se koreografijom "Bosno moja, milo mjesto moje", BKUD "Behar" iz Gunje s "Igrama iz okolice Sarajeva", Hor Medžlisa Islamske zajednice Pula s ilahijama "Voljeni" i "Fatime e Zehra", BKUD "Sevdah" iz Zagreba s koreografijom "Kolo, okolo – Igrama iz sjeveroistočne Bosne", KDB "Preporod" iz Dubrovnika s ilahijom "Ja illahi rabbi bejtulah" i sevdalinkama "Moj dilbere" i "Karanfile, cvijeće moje", te BKUD "Nur" Sisak sa "Sandžačkim muslimanskim igrama".

Osim kulturno-umjetničkih društava u programu su sudjelovali i izvođači sevdalinki Hamed Švraka ("Snijeg pade na behar, na voće") i Merima Berberović ("U čaršiju poslala me nana"), sazlijka Sadeta Osmanović, a u završnici programa sevdalija Fadil Gračić je otpjevao zajedno s publikom svima dragu sevdalinku "Bosno moja, divna mila".

Po završetku programa nastavljeno je druženje do kasnih sati u Domu hrvatskih branitelja u Puli. Sutradan su sudionici prije povratka u svoja prebivališta po ugodnom vremenu razgledali znamenitosti Pule.

KUD "Bosna" Istarske županije

Prijedlozi za unaprjeđenje kvalitete

Vremena za analizu smotre će biti sasvim dovoljno, a ovom prilikom recimo nekoliko prijedloga i opaski. Smotra bošnjačkih kulturno-umjetničkih društava pokazala je i opravdala potrebu okupljanja Bošnjaka iz Hrvatske, te je poslužila kao poveznica među našim ljudima na području ne samo kulture, nego i gospodarske i druge suradnje. Već sada uočavamo, ako ništa drugo, da se naši ljudi međusobno bolje poznaju. Dobar potez organizatora je bilo i istovremeno održavanje Samita bosansko-hercegovačke dijaspore u suradnji sa Svjetskim savezom dijaspore Bosne i Hercegovine (SSDBiH), što se u Puli održavao od 5. do 7. studenog 2010. godine – znači u isto vrijeme kad je održavana i smotra, pa su sudionici, predstavnici bosansko-hercegovačkih udruženja iz cijelog svijeta, imali priliku da po završetku radnog dana prisustvuju smotri.

Na ovogodišnjoj smotri je kao i u Dubrovniku sudjelovao priličan broj društava iz Bosne i Hercegovine. Većinom su to društva koja su razvila suradnju s domaćinom smotre, Kulturno-umjetničkim društvom "Bosna" Istarske županije. Činjenica da je na smotri sudjelovalo šest društava izvan Hrvatske dodatno je, međutim, opteretila financijski i organizatora i domaćina smotre. Stoga su organizatori bili prisiljeni najveći dio troškova prenijeti na gostujuća društva, pa su tako gosti snosili ne samo uobičajen troškove prijevoza, nego i troškove boravka. Za primjer ću navesti da je društvo autora ovih redaka – Bošnjačko kulturno-umjetničko društvo "Nur" Sisak – za troškove smještaja u hotelu "Pula" moralo izdvojiti 25 eura po članu, što svakako nije mali iznos, obzirom da smo bili samo gosti smotre, a ne i organizatori. Kad se tome doda i udaljenost Pule od ostatka Hrvatske, što je bitno utjecalo na troškove prijevoza većine društava, troškovi samo ovog društva iznosili su visokih 15-ak tisuća kuna. Stoga bi svakako trebalo razmisliti o tome da se ne izgubi osnovna namjera organizatora I. Smotre da se ovom manifestacijom okupe svake godine prvenstveno bošnjačka društva Hrvatske, a da se iz Bosne i Hercegovine pozove jedno reprezentativno društvo, čime bi se ne samo smanjili troškovi organizacije smotre nego bi sudionici bili u prilici i da nešto nauče od naših zemljaka iz matične nam države.

Također bi trebalo osmisliti i obogatiti sadržajno sve što na neki način prati smotru. Tako bi bilo dobro organizirati susrete predsjednika i voditelja društava s koreografima iz Bosne i Hercegovine, kao i ljudima koji su na bilo koji način povezani s očuvanjem i njegovanjem naše baštine – recimo ljudi koji se bave izradom narodnih nošnji.

Jedna od ideja autora ovih redaka je i da se u dogledno vrijeme povežemo s bošnjačkim društvima iz Slovenije, te zajednički s njima organiziramo smotru. Brojnost bošnjačkih društava iz Hrvatske i Slovenije otprilike bi bila optimalna za jednu takvu manifestaciju. Isto tako želio bih naglasiti da među našim društvima ne bi smjelo biti ljubomore. Napredak svakog pojedinog društva je svima nama od interesa.

Treba na kraju spomenuti i namjeru domaćina ovogodišnje smotre da se u skoro vrijeme organizira sastanak predsjednika društava (vjerojatno u Sisku) i da se tom prilikom osim analize smotre postignu dogovor prije svega o domaćinstvu sljedeće smotre. Naravno, uz sve spomenuto još jednom bih pohvalio domaćine i organizatore ove manifestacije. Trebalo je puno truda i odricanja da se manifestacija ovakvih razmjera privede kraju na zadovoljavajući način. Nadajmo se da će domaćin sljedeće smotre, tko god to bio, učiniti smotru još kvalitetnijom i boljom. ❑

Zijad Fuka

BKUD "Nur" iz Siska

Promocija knjige "Islam i muslimani u Hrvatskoj" Ševke ef. Omerbašića

Kratka kronika dugog trajanja

U Islamskom centru u Zagrebu, u okviru tribine "Dr. Sulejman Mašović", 11. studenog 2010. održana je promocija drugog izdanja knjige Ševke ef. Omerbašića "Islam i muslimani u Hrvatskoj". O knjizi su govorili: pjesnik, esejista, kritičar i teoretičar književnosti dr. sc. Branimir Bošnjak, povjesničar dr. sc. Zlatko Hasanbegović, urednik knjige Mirsad Srebreniković, redaktor, likovni i grafički urednik Kemal Mujičić, te slikari svjetskog ugleda Mersad Berber i Dino Trtovac. U promociji knjige sudjelovala su i dvojica poznatih glumaca – Tarik Filipović i Zijad Gračić. U kulturno-umjetničkom dijelu programa prisutni u prepunoj Kongresnoj dvorani mogli su uživati u izvedbama prastare sevdalinke "Žute dunje" i ilahije "Dosta mi je Allah moj", u interpretaciji Ibrice Jusića i pjevačkog zbora "Arabeske"

S promocije knjige "Islam i muslimani u Hrvatskoj"

Knjiga koja razbija predrasude

Na početku promocije Tarik Filipović je pročitao tekst rahmetli prof. dr. Osmana Muftića, koji je napisao predgovor prvom izdanju knjige. O drugom, znatnom proširenom izdanju je napisao da se muftija Omerbašić znalački i znanstveno služi povijesnim izvorima i mišljenjima, ne manipulirajući njima, što mnogi povjesničari čine. Pritom vjeruje da su predočeni dokumenti dostatni da svaki čitatelj može o tome donijeti valjane zaključke, nigdje ne namećući svoje mišljenje. Muftić je naglasio da posebna značajka ovog teksta leži u tome što je autor u jednoj cjelini želio kronološki prikazati pojavu islama i muslimana iz davnih vremena Srednjeg vijeka, koji su se zbili i prije turskih osvajanja na Balkanu i u Europi. Ovo je tim zanimljivije, jer je dosta uvriježeno mišljenje da su se islam i muslimani pojavili u našim krajevima tek nakon spomenutih turskih osvajanja. "Držim da je knjiga veliki izazov povjesničarima i gajim duboku nadu da će se u pisanju povijesti ovih krajeva, ova kronika morati vrlo ozbiljno konzultirati. I zbog impresivne literature kojom se autor skladajući ovo djelo koristio. Podaci koji ovdje autor prvi puta iznosi u javnost daju mi za pravo da se ufam jednoj objektivnoj povijesti od ove kojom smo se dosad služili", napisao je rahmetli Muftić.

Urednik Mirsad Srebreniković je muftijinu knjigu označio kronikom, a ne povijesnom knjigom, iz razloga što kronika popisuje povijesne podatke i činjenice u vremenskom slijedu. Kroniku "Islam i muslimani u Hrvatskoj" strukturalno i tematski podijelio je u tri dijela. U prvom dijelu autor istražuje početak islama na ovim prostorima (9. stoljeće). Autor pronalazi dokaze za svoje teze u putopisnoj građi znamenitih arapskih putopisaca onoga doba, ali i u zapisima ovdašnjih autora koji govore o postojanju islama još u 12. stoljeću. U drugom dijelu Omerbašić se bavi poviješću ovih krajeva za vrijeme turske vlasti. U trećem dijelu knjige se govori o povijesti i razvoju islama novijeg doba, od aneksije BiH, izgradnji i rušenju prve džamije u Zagrebu, izgradnji današnjeg Islamskog centra, obrazovnim i vjerskim islamskim institucijama, Medresi, Islamskoj gimnaziji te o ideji izgradnje Islamskog veleučilišta. U ovom dijelu knjige autor je neposredni svjedok i sudionik brojnih zbivanja u našoj domovini, a svojim djelovanjem i radom doprinio da islam ne bude samo deklarativno prisutan nego da doista bude ravnopravna religija. Govori se, također, o Domovinskom ratu i ulozi muslimana u obrani domovine. Posljednji dio knjige bavi se kratkim opisom nastajanja i djelovanja pojedinih Islamskih zajednica u Hrvatskoj. Tu se susrećemo s brojnim imenima muslimana, koji su se borili i izborili za mjesto koje danas islam zasluženo zauzima u njihovim gradovima ili županijama. Srebreniković smatra da je drugo znatno dopunjeno i prošireno izdanje knjige, obogaćeno i likovnim sadržajem, nova stranica u razvoju islama u Hrvatskoj, jer pokazuje i dokazuje da je islam već 9 stoljeća itekako prisutan u ovim krajevima.

Zijad Gračić je pročitao osvrt prof. dr. Josipa Jurčevića, koji nije mogao sudjelovati na promociji. On je iz daleke Australije uputio pismo u kojemu je napisao riječ *knjiga* najmanje označava fizički papirnati volumen u kojem su listovi na kojima nešto piše. Knjiga je pojam riznice u kojoj se nalaze trajno zapisana svekolika znanja ljudske civilizacije, te se stoga kaže da je svaka knjiga od zlata vrjednija. Tako i predstavljanje svake knjige znači svečanost ljudskog znanja, svečanost u kojoj se susrećemo s nadilaženjem svojih brojnih pojedinačnih i zajedničkih ograničenja. Jurčević smatra da je knjiga "Islam i muslimani u Hrvatskoj" izuzetno sadržajnog i vremenskog obuhvata – o islamu i muslimanima u Hrvatskoj od 12. stoljeća prema hrvatskim izvorima, a nekoliko stoljeća ranije prema arapskim izvorima, sve do najnovijeg doba. "Međutim, kad se knjiga pročita vidi se da je Ševko Omerbašić ovu knjigu usprkos njene opsežnosti, u uvodu s pravom nazvao 'kratkom kronikom dugog trajanja', jer se prepoznaje da je za nas to tek početak otkrivanja znanja o ovoj temi. I upravo se na toj činjenici suočavamo, ne samo s običnim golemim neznanjem sadašnjeg hrvatskog društva o islamu i muslimanima u Hrvatskoj, nego se prvenstveno suočavamo i s postojanjem golemih predrasuda o islamu i muslimanima općenito i o njihovoj ulozi u hrvatskoj povijesti i sadašnjosti. Očigledno su predrasude samo dijelom nastajale zbog neznanja, a većinom zbog niza izuzetno ne-

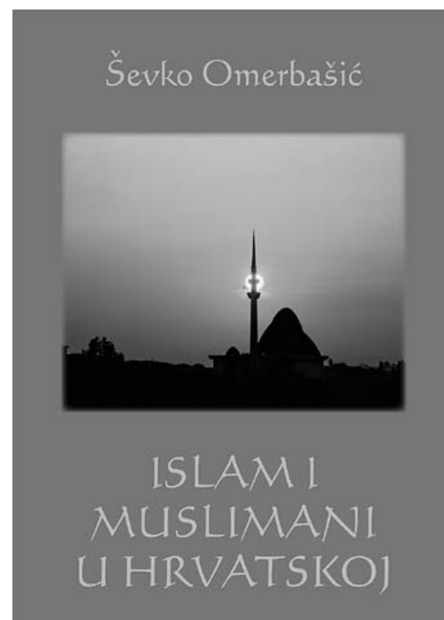
povoljnih povijesnih okolnosti koje su bitno obilježavale hrvatsku povijest. U takvom nesretnom povijesnom tijeku stradavali su ljudski životi, hrvatska identitetska baština, vrijednosti i samosvijest među koje pripadaju i iskustva islama i muslimana na hrvatskom prostoru", napisao je Jurčević.

Dr. sc. Zlatko Hasanbegović je rekao da je u knjigu utkan jedan život i jedna vrlo značajna građanska i alimska biografija. Knjiga je važna jer je nešto poput svojevrsne freske na kojoj su prikazane sve sastavnice i etape islamske i muslimanske prošlosti i sadašnjosti u hrvatskim krajevima. Hasanbegović je mišljenja kako je nemoguće spoznati ondašnju i sadašnju prošlost muslimana i doprinos hrvatskoj kulturi i društvu, a ne posegnuti za ovom muftijinom knjigom. Knjiga je metodološki eklektična, ona je kompendij različitih pristupa: u njoj se pronalaze elementi ljetopisa, kronike, leksikografskog pristupa, historiografske naracije, ali i memoaristike, budući da autor piše i o događajima u kojima ne samo sudjelovao, nego ih je i stvarao. Hasanbegović je posebno izdvojio poglavlje o doprinosu muslimanske zajednice stvaranju moderne hrvatske države, koji nije simboličan nego krucijalan. Doprinosu kojeg nismo dovoljno svjesni, ali nažalost ni hrvatska država. Zaključio je kako sadržaj ove knjige, ljudi i događaji opisani u njoj, kao i njezin autor, predstavljaju svojevrsnu povijesnu činjenicu ove zajednice, koju u budućnosti ne možemo niti smijemo zanemariti.

Dr. sc. Branimir Bošnjak je istaknuo kako je muftija Omerbašić vrlo stručno zgusnuto 10 stoljeća povijesti ovih prostora, uz mnoštvo povijesnih činjenica, sačuvanih ne samo u starim zapisima, nego i u zabilježenim – iskazima svjedoka, obnovljenim dokumentima i njihovoj reinterpretaciji – na svega 700 stotina stranica štiva. Knjiga se čita kao nezaboravna, a često i kao tragična kronika preživjelih, izloženih na milost i nemilost zaboravnog sjećanja. Dr. Bošnjak ističe kako je autor svoju kroniku dokumentirao nizom provjerljivih činjenica, ukazujući na zablude, npr. kako se islam i muslimani u nas pojavljuju s turskim osvajanjima. Pritom autor proširuje motrište kronike na složeni povijesni kontekst, upućujući na stanovnike južne Ugarske, s dijelovima stanovništva Hrvatske i Bosne 12. stoljeća, na Ismailićane, Kalizije i Kumane, na bogumilsku ukorijenjenost i tranzicijsku razmjenu nacionalnih i vjerskih posebnosti. Dr. Bošnjak je knjigu podijelio na tri dijela. Prvi dio knjige završava istraživanjima intrigantnog podrijetla Bošnjaka, dok je drugi dio knjige (17. i 18. stoljeće) posvećen razvoju turske dominacije, s korištenjem mnoštva povijesnih izvora i dokumentacijom iz različitih arhiva. Kronika evidentira i dokumentira različite oblike devastacije ovih prostora, iseljavanja i naseljavanja stanovništva, koja kulminiraju iseljavanjem velikog broja hrvatskog stanovništva u Bosnu, poslije austrijske pobjede nad turskom vojskom. Treći dio kronike prati sudbinu muslimana u vrijeme aneksije Bosne od Austro-Ugarske, pa sve do Domovinskog rata i sadašnjih dana, tako da knjiga evidentira i osnivanje lokalnih islamskih zajednica, zaslužne članove i njihovu posvećenost obnovi zajednica, te brigu o mnoštvu naroda u izbjeglištvu.

Nuradin Dino Trtovac je slikar svjetskog glasa koji je vratio sjaj stare arapske kartografije. U sklopu knjige "islam i muslimani u Hrvatskoj" reproducirano je nekoliko Dininih kartografskih umijeća, u poglavljima u kojima opisuje velikog El-Idrisija. Trtovac se zahvalio Omerbašiću na ovoj sveobuhvatnoj knjizi u kojoj je koristio i ilustracije kartografsko-slikarskih istraživanja iz Mappae Arabicae, koju je izvrsnim predgovorom popratio prof. dr. Predrag Matvejević, opisujući mediteranski svijet na starim arapskim kartama. "Kao likovnjak mogu reći da je Omerbašićeva knjiga izvrsno i pregledno uređena, grafički je vrlo čista pa stječem dojam da je, prije nego što je došla u moje, u naše ruke, knjiga uzela abdest – toliko je čista. Kao slikar koji cijeli svoj umjetnički vijek istražujem svjetlost mogu reći da će knjiga 'Islam i muslimani u Hrvatskoj', poput svjetlosti, još dugo, dugo svijetliti na našem bibliofilskom nebu, kao književno Sunce, ako mi je dopuštena ta metafora", rekao je Trtovac.

Kemal Mujičić, publicist, TV scenarist, antologičar i redaktor, likovni i grafički urednik "Islama i muslimana u Hrvatskoj" je rekao kako je o knjigama teško govoriti jer je mnogo toga već napisano, ali iz ogromne dubine mora knjiga i tekstova o knjigama, Mujičić se prisjetio egipatskog natpisa prije 3.000 godina u kojemu stoji kako je knjiga vrjednija od svih spomenika i od svih grobnica, jer ona sama gradi spomenike u srcu onoga koji je čita. Parafrazirajući misao francuskog filozofa Josepha Jouberta kako nove knjige sprječavaju čitatelja da čita stare knjige, Mujičić je u kontekstu intertekstualne interpretacije rekao kako je ova muftijina knjiga "posve nova s puno starih knjiga koje nosi u sebi i sa sobom", nadovezujući se na misao Tina Ujevića kako knjiga nije hrana, ali je poslastica. Mujičić je interpretirao i misao američkog pjesnika Emersona, koji kaže: "Neke nas knjige ostavljaju slobodnima, a neke nas čine slobodnima", te nastavio kako za američkog pjesnika i esejistu Henrya Thoreaua knjige predstavljaju "gomilano blago svijeta, dostojno nasljeđa generacija i naroda". U njoj je pamćenje ljudskog roda, ona je tumač ljudske misli. Svijet bez knjige je svijet divljaka. Mujičić se izjasnio kako je za njega knjiga cvijet. Izrazio je nadu da će muftijina knjiga naći put do čitatelja. "Zato je prihvatite kao nešto drago, kao dio sebe, svog života i svog podrijetla", rekao je Mujičić.

Mersad Berber se u svom izlaganju prisjetio sarajevskih 60-ih i 80-ih godina u kojima je s modernom kaligrafijom bio uključen na opremanju Kur'ana Časnog Besima Korkuta s komentarima Sulejmana Grozdanića. Berber je podijelio s publikom i svoje sjećanje na svojevrsni kulturocid, granatiranje Sarajeva i njegovog ateljea 1992. godine. U knjizi Ševke ef. Omerbašića "Islam i muslimani u Hrvatskoj", bez obzira na njenu tematiku, Berber je prepoznao jezik bosanski koji je jezgrovit, zatvoren, heretičan, navodeći gnomične jezične konstrukcije iz naroda koje su bremenite misaonošću i filozofskim promišljanjima života. Za Berbera ova Omerbašićeva knjiga predstavlja duhovnu antropologiju Bosne u trajanju od 10 stoljeća koja se prelijeva na prostor Hrvatske. U njoj su prikazani veliki umjetnici, kaligrafi, graditelji, kartografi itd., što predstavlja plejadu znamenitih svjetskih imena. U svom vrlo nadahnutom obraćanju citirao je Dževada Karahasana, koji je bosanski prostor označio dubokom antičkom dramom; ne vrijedi kucati na vrata antike jer se ona stoljećima događala upravo tu, na ovim prostorima. Na kraju je Berber istaknuo veliki značaj knjige koja će svima nama u budućnosti biti poticaj. ❑

Ajka Tiro Srebreniković

Kurban bajram: bajramska hutba muftije Ševke ef. Omerbašića

Bajramska poruka

Na početku bajramske hutbe povodom Kurban bajrama, u utorak 16. studenog 2010., muftija Ševko ef. Omerbašić, predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj, prisjetio se Ibrahima a.s. koji se, kada je sa sinom Ismailom završio gradnju Kabe, obratio Svevišnjemu sljedećim riječima: *"Gospodaru! Primi djelo naših ruku, jer Ti sve znaš i sve vidiš. Bože! Učini nas i naše potomstvo pokornim Tebi, i pouči nas propisima Tvojim, i oprosti nam molimo Te, jer Ti si milostivi praštač."* Muftija je naglasio da je od tada pa do Sudnjega dana Ibrahim a.s. uz židove i kršćane i praotac muslimana. On je osnivač onoga što modernim jezikom nazivamo monoteizam, odnosno sljedbenici Nebeskih knjiga.

Kurban bajram, najveći islamski blagdan, u cijelosti je posvećen uspomeni na Ibrahima a.s. i svima koji slave jednog jedinog Boga, Tvorca neba i zemlje. Zbog toga je Muhammed a.s. pozvao muslimane druge godine po hidžri, odnosno 624 po Isa a.s., da u spomen na Ibrahima a.s. žrtvuju životinju. Poznato je da je Ibrahim a.s. bio *Božji prijatelj*, kako ga je nazvao sam Allah dž.š. On se hrabro suprotstavio poganskim kumirima, unatoč smrtnoj prijetnji Nimruda i njegovih istomišljenika. Zbog hrabrosti u borbi protiv poganstva Allah dž.š. ga je zaštitio ognjene vatre zapovjedivši: *"Vatro! Budi hladna i spasonosna Ibrahimu!"* Sagradivši Kabu daleko u pustinji, na besplodnom mjestu, izvan svih poznatih putova, gdje sunce nemilosrdno prži, i nakon što mu je naložio da pozove na hodočašće, Ibrahim zavapi: *"Tko će me čuti u ovom mjestu na kraj svijeta?"* Allah mu na to reče: *"Na tebi je da pozoveš, a na nama je da se poziv čuje."*

Muftija Omerbašić je rekao da od tada, pa sve do danas rijeka ljudi željnih Božje blizine neprekidno dotječe. Samo ove godine je oko tri i pol milijuna hadžija, a među njima su i 74 muslimana i muslimanke iz Hrvatske, što je više nego svih prethodnih godina. Na dan Kurban bajrama na Mini su milijuni vjernika svih rasa i nacionalnosti, iz svih krajeva svijeta, čvrsto riješeni boriti se protiv zla, a za međusobno poštovanje i svjedočenje vjere: *"Hadž je najveći znak. Pa tko je dužan hodočastiti neka prekine sa svim grijesima; podlostima, razvratom i polemikom, i znajte sve što činite Allah dobro znade."* Ovih dana Mekom odjekuje iz milijuna grla telbija, kojom se vjernici odzivaju Svevišnjemu kličući da je Bog jedan jedini i da druga nema.

"Ibrahim a.s. i njegovi potomci nisu samo jedna od kur'anskih, odnosno biblijskih priča. Oni su mnogo više od toga. Oni su svijetli primjer graditelja ljudskoga društva, pa otuda njihovi utjecaji sežu do današnjih dana. Život koji je Svevišnji proglasio svetim i nedodirljivim kroz povijest postao je ciljem brojnih nasrtaja. Od početka svijeta do danas ratovalo se na desetine tisuća puta. Pobješnjela ljudska narav nastojala je ratovima zadobiti ono što nije mogla umom i pameću. Unatoč činjenici da su sve religije svijeta čin ubojstva stavili na prvo mjesto velikih grijeha mnogi se ne odriču tog sredstva da bi polučili cilj. I nisu samo ratovi ti koji odnose ljudske živote. Brojne krize, ekonomske, financijske, moralne i političke uništavaju ljudski rod. Ograničenje nataliteta koga promiču brojne organizacije sumnjivoga porijekla, pa i same države doveli su dotle da sami sebe uništavamo. Danas su mnoge države pred opasnošću starenja koje seže u nepovrat. Obitelj kao najvažnija ljudska zajednica u opasnosti je da nestane, čime je ugrožen i sami ljudski rod. Ljudska pomama za bogaćenjem i strah od siromaštva očiti su nedostatak vjere i morala. Korupcija i mito su zahvatili cijelo društvo, a što je najgore i organe vlasti. Brojne osobe iz vlasti izgubili su svaki osjećaj za ljudskost. Mnogo je onih koji umjesto da učine nešto za državu, od nje uzimaju sve što se nađe pred njima. Nemoralna pomama nije strana ni pripadnicima islama ako se nađu u takvoj situaciji. Pogledajmo samo kakvi su odnosi u nacionalnim, kulturnim, političkim, pa i vjerskim zajednicama", naglasio je Omerbašić.

Rekao je da se niz godina ne pokreće inicijativa ponovnog rada humanitarne organizacije Merhamet, koji jedino egzistira u Dubrovniku, Rijeci i Zagrebu, dok se siromaštvo i materijalna ugroženost javlja na sve strane. Islamska zajednica i Mešihat čine što je u njihovoj moći, ali je ugroženih previše i zato se moraju udružiti snage u borbi protiv ove pošasti. Jednoga dana kada se stanje poboljša biti će spominjani oni koji su se trudili pomoći ugroženima, ali i oni koji nisu. "Ne zaboravimo braćo da je narod zajednica ljudi povezanih sviješću o zajedništvu i zajedničkoj pripadnosti, koji imaju zajedničku težnju ka idealu. Stvaranje naroda je stoljetni proces, on se ne stvara dekretom nego djelovanjem znanih i neznanih, duhovnih i materijalnih sila života, među kojima se solidarnost najdublje urezuje u pojedinačnu i kolektivnu svijest. Da bi u nacionalnom i vjerskom smisli znali tko smo, moramo odgovoriti na neka sudbonosna pitanja: odakle smo došli; kakvi smo bili; što nas je učinilo ovakvim kakvi jesmo; što smo primili od drugih; što smo drugima dali; kakva je bila uloga pojedinaca u našem nacionalnom stasanju; što nas je održalo da u stoljetnoj životnoj utakmici sačuvamo svoj identitet?", rekao je zagrebački muftija.

Na kraju bajramske hutbe Omerbašić se zahvalio svima koji su uplatili kurbane za ishranu polaznika vjeronauka, učenica i đaka Islamske gimnazije, siromašnima i potrebitim. Njih je ove godine bilo preko 500. "Najiskrenije molim Svevišnjega da vas nagradi najvećom nagradom. Nakon klanjanja bajram-namaza i čestitanja obiđimo grobove svojih najbližih, te prijatelja i poznanika i proučimo im Fatihu. Time ćemo učiniti veliko djelo, jer umrli žive dok su u našim uspomenama. Darujmo svoje najbliže: majke, supruge i sestre, a posebno djecu jer bajramski darovi duboko se urezuju u svijest i potiču ljubav, a ljubav je pokretač svega pozitivnog", zaključio je muftija Ševko ef. Omerbašić. ❑

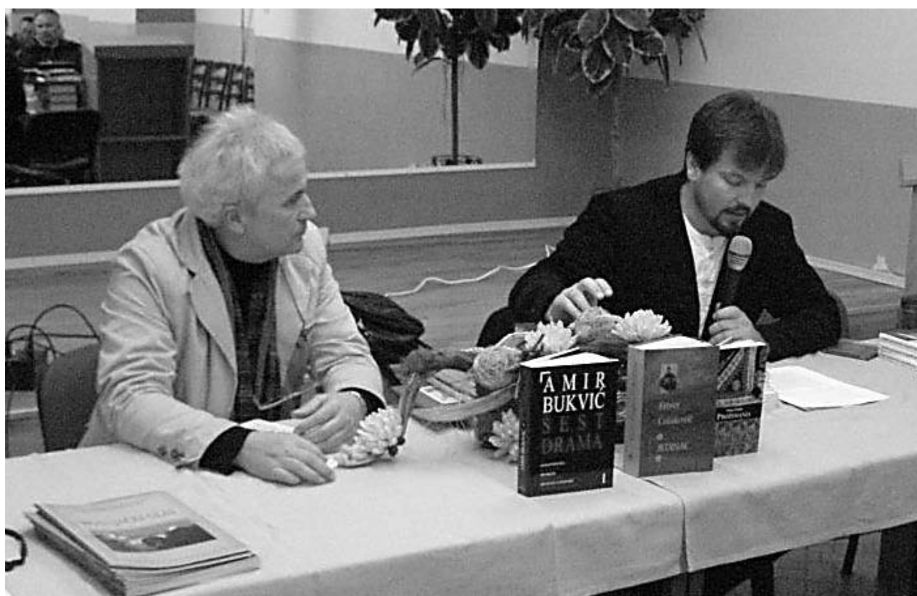
Ismet Isaković

Predstavljanje izdavačke djelatnosti BNZH u Zadru i Rijeci

10 godina izdavaštva BNZH

U organizaciji lokalnih ogranaka Bošnjačke nacionalne zajednice Hrvatske manifestacija „10 godina izdavaštva BNZH" tijekom studenog 2010. godine održana je u Zadru (19. studenog) i Rijeci (24. studenog). Prethodno je izdavačka djelatnost predstavljena 24. rujna 2010. u Sisku, u okviru Dana bošnjačke kulture. U narednom periodu planirane su promocije u Zagrebu, Dubrovniku, Karlovcu i Sarajevu.

U vremenima kada poneki uspješni nakladnici u Hrvatskoj izdaju i po stotine knjiga godišnje naoko neće fascinirati podatak da je Bošnjačka nacionalna zajednica Hrvatske, tj. njezin zagrebački ogranak, do sada objavila 24 knjige. Međutim, nije riječ o komercijalnim izdanjima već o izdavaštvu jedne nacionalne manjine u Hrvatskoj koje se trudi promovirati svoje suštinske tradicionalne vrijednosti, ali i svoj suvremeni kulturni doprinos. Kada se ovom broju knjiga pridoda i dosadašnje izdavaštvo KDBH "Preporoda" dolazimo do zamjetnog broja knjiga koje su bile itekako važne za bošnjačku zajednicu u Hrvatskoj. Kada bi se Bošnjaci samo bavili folklorom, ne podcjenjujući ga pritom nimalo, teško da bi imali nacionalnu prepoznatljivost i bili zamijećeni dio hrvatske kulture. Također, nakon rata u BiH i iseljavanja Bošnjaka, književnost koja nastaje u dijaspori itekako je važan dio nacionalnog književnog korpusa. Treba istaknuti, bilo da je riječ o stoljetnoj neospornoj vezanosti bošnjačke inteligencije uz hrvatsku kulturu ili nečega drugog, slobodno se možemo pohvaliti da je književnost i izdavaštvo Bošnjaka koja nastaje u Hrvatskoj najjača u bošnjačkoj dijaspori. Treba zahvaliti i potpori države Hrvatske bez koje to ne bi bilo moguće. Ne treba nimalo podcijeniti ni suvremenu književnost Bošnjaka na Sandžaku, ali ovdje je riječ o književnicima koji su pokazali i dokazali svoju vrijednost kroz aktivno učešće u hrvatskoj kulturi, mnogi su nagrađivani i antologizirani, a većina je i danas književno aktivna u Hrvatskoj. S druge strane, većina književno plodonosnih Sandžaklija vezala se uz Sarajevo.

Promocija izdavačke djelatnosti BNZH u Rijeci:
Ibrahim Ružnić i Filip Mursel Begović

Bosana: Bošnjački pisci u Hrvatskoj

Edicije, poput one "Bosana" u BNZH, kojoj je urednik Dževad Jogunčić, značajne su jer upravo ne dopuštaju da hrvatska književna povijest *otme* naše književnike od njihove prvotne domicilnosti, one bošnjačke. Edicija "Bosana: Bošnjački pisci u Hrvatskoj" jasno imenuje da su neki od najznačajnijih hrvatskih književnika ujedno i bošnjački književnici. Uz ediciju "Bosana", temeljni izdavački projekt BNZH je godišnji časopis "Bošnjačka pismohrana", koji je počeo izlaziti 1999. godine pod urednikovanjem dr. Muradifa Kulenovića, nakon njegove smrti uređuje ga Sena Kulenović, a zadnje tri godine Filip Mursel Begović. "Bošnjačka pismohrana" od svog pokretanja donosi i zbornike radova sa raznih simpozija održanih u organizaciji BNZH. Bavi se povijesnim, kulturnim i društvenim pitanjima vezanim uz život Bošnjaka u Hrvatskoj i objavljuje znanstvene, stručne i istraživačke radove, intervjue, prijevode, recenzije, prikaze i osvrte o različitim aspektima bošnjačkog života u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u prošlosti i danas. Do sada je tiskano devet "Bošnjačkih pismohrana", ukupno 31 broj. Treba spomenuti i informativni list "Bošnjački glas" iz Rijeke, kojega uređuje Ibrahim Ružnić i koji uz "Preporodov Journal" i "Sabah info" čini okosnicu bošnjačke informativne djelatnosti u Hrvatskoj.

Prije svega treba istaknuti nekoliko knjiga koje su bile pravi događaj na bošnjačkoj književnoj sceni. 2005. godine u BNZH je održan simpozij "Književni i prevodilački rad Envera Čolakovića", kojim su obilježena dva jubileja: 90 godina od rođenja i 30 godina od smrti ovog književnika, prevoditelja, esejiste i publiciste. Za života je objavio nekoliko djela, a iza sebe ostavio na hiljade stranica u rukopisu – vlastitih djela i prijevoda. U sklopu simpozija upriličena je promocija Čolakovićevog prvi put objavljenog romana u stihovima "Jedinac", koji je prvi takve vrste u starijoj i novijoj BiH književnosti. BNZH je na kraju prvog desetljeća 21. stoljeća, *otkrila* još jedno djelo – "Kaside*"* Saliha Alića izdane 2008. godine. Salih Alić između dva svjetska rata piše svoju poeziju naslonjen na impresionističke i pejzažne nasade hrvatskog pjesništva. Nakon drugog svjetskog rata Alić (mada u četrdesetim godinama života) piše do sredine 50-ih i – ušućuje. Do smrti (1982.) izlazi mu samo jedna knjiga, i to izabrane, poezije, i posthumno jedna poema. Razloge pjesnikove šutnje ovdje ne možemo razlagati, ali stoji činjenica da je za svo to vrijeme – sve do danas – postojala cijela jedna knjiga poezije Saliha Alića koja nije objavljena.

Ismet Žunić (pseudonim Bešir Babić) bio je sarajevski student više šerijatske škole koji pred rat nastavlja školovanje u Zagrebu. U NDH prilazi ustaškom pokretu i biva angažiran kao vojni imam. Likvidiran je u Bleiburgu. Zvati se pjesnikom, bio je ubijeđen, znači pjevati o velikim i aktual-

nim temama, uzvišenim emocijama, podignutim tonom i visokoparnom retorikom. 2009. godine, nakon više od 50 godina, Ismetu je izašla prva knjiga ("Ritam rata i poezije") u izdavaštvu BNZH. Uz pjesme objavljene u toj knjizi, u raznim časopisima pronađene su i njegove pripovijetke koje su sakupljene i kao separat uvrštene u "Bošnjačku pismohranu". Književnik Nasko Frndić je paralelno s poezijom pisao i kazališnu kritiku, i u tijeku četiri, pet desetljeća bio je ugledni kritičar koji redovito u zagrebačkom tisku i na radiju ocjenjivao dramske premijere u "Hrvatskom narodnom kazalištu", "Gavelli", "Komediji" itd. Do sada nije objavio ni jedan izbor iz svojih gotovo 1.500 kazališnih kritika. Eto, jedan dio, koji se tiče Bošnjaka i nepoznate povijesti isprepitanja bošnjačke i hrvatske književnosti objavila je BNZH 2009. godine pod nazivom "Prožimanja – eseji iz hrvatske i bošnjačke književnosti". Monografija fotografija Alija M. Akšamije, jednog od najpoznatijih bosansko-hercegovačkih fotografa-umjetnika i jedinog međunarodno verificiranog fotografa-umjetnika s prostora Bosne i Hercegovine, koji je cjelokupni kreativni opus vezao za život i rad van većih centara "likovne svjetlopisne moći" (Rogatica i Višegrad), ima dokumentarnu vrijednost koja se pridružuje ispisivanju povijesti o njihovom prisustvu na prostorima BiH i ex Jugoslavije. Posebno raduje činjenica da je svoje fotografije iz monografije, u obliku izložbe, ostavio kao legat BNZH.

Nusret Idrizović je nadasve bio poznat kao pisac povijesne sudbe Bosne. Napisao je sedam romana i tri zbirke poezije, ali je iznad svega, u Hrvatskoj, prepoznat s karizmatičnim i esejiziranim romanima u značajnoj trilogiji "Kolo bosanske škole smrti", "Kolo tajnih znakova" te "Kolo svetog broja". U BNZH izašla mu je zbirka pjesama "Bistrička svitanja", koja nije ostavila traga u hrvatskoj i bošnjačkoj književnosti kao neke njegove druge knjige. Riječ je o pretežito sjetnim lirskim zapisima koje je autor pisao u poznim godinama. BNZH i KDBH "Preporod" izdali su nekoliko knjiga glumca i književnika Amira Bukvića. Knjiga "Šest drama" Amira Bukvića tiskana je 2007. godine u nakladi BNZH. Kao što i samo ime govori, u knjizi je sabrano šest autorovih drama: "Stanovnici sna", "Homo novus", "Promjene", "Djeca sa CNN-a", "Aristotel u Bagdadu" i "www.robijevportal.hr". Prva promocija "Šest drama" bila je 2008. u "Kamernom teatru 55" u Sarajevu, u okviru manifestacije "Sarajevska zima". U izdanju izdavačke kuće "Kapitol" i BNZH izašla je monografija posvećena pjesniku, dramatičaru i redatelju Tahiru Mujičiću povodom 60. obljetnice života i 35. obljetnice rada. Nakon predgovora suizdavača Bože Čovića i Dževada Jogunčića slijede tekstovi 50-ak autora i to redom Mujičićevih prijatelja, suradnika, poštovatelja, suputnika, književnika, književnih teoretičara, kritičara, teatrologa, pjesnika, glumaca, dramatičara, sveučilišnih profesora, slikara, redatelja i tako dalje. Svi su redom pokušali definirati osobnu fascinaciju Tahirom Mujičićem i predstaviti njegovo raznovrsno umjetničko djelovanje. BNZH je Mujičiću izdala i zbirku poezije pod nazivom "Primopredaja ili Divljim Tahiristanom".

BNZH je prvi izdao i izabrane pjesme Seada Begovića pod nazivom "Prorok u našem vrtu". Riječ je o višestruko antologiziranom pjesniku koji je u književni život stupio je s vrlo ozbiljnim kritičkim preporukama. Prvu zbirku "Vođenje pjesme" objavio je 1979. i u njoj se predstavio kao drzak i ironičan ludist s neobično razvijenom sposobnošću da udruži moderni senzibilitet i tradicijske naslage. Kasnije Begovićeve zbirke sve su više dobivale na narativnosti, što u najboljim primjercima nije bilo zaprekom da zadrži karakterističnu, a logičnu dosjetljivost i osjetljivost za stvarnost jezika. Pjesnik, kritičar raznolike znatiželje i medijske širine te višegodišnji urednik i suvremeni "peglač" tuđih tekstova, Ervin Jahić, svojih se pjesničkih prvijenaca latio nevično i načelno početkom 90-ih. I upravo će nam njegove izabrane pjesme, pod naslovom "Pustinje neona" u izdanju BNZH, u zaista prelijepo tehnički dotjeranoj knjizi, podastrijeti pjesnikov put koji bismo mogli shvatiti kao put koji se prvotno začinje u odmicanju od stvarnosti i posvemašnjoj uronjenosti u tvarnost jezične prakse i koji doseže nevjerojatne smislene pjesničke konstrukcije, posebice u njegovoj zadnjoj knjizi "Kristali Afganistana".

Knjiga priča "Zemlja pleše" izbor je iz kratkih priča Nenada Rizvanovića iskustvima potvrđenih u ranijim zbirkama i novim pričama koje nam se, očito, autorovom pripovjedačkom zrelošću čine i kao posve samostalne priče i kao ulomci iz nekog većeg, moguće romanesknog teksta. Drugi roman Semke Alagić pod nazivom "Alem-kamen" upućuje na realistički tip proznog pisma s tradicionalnom ljubavnom tematikom i psihosocijalnim umetcima. Idealizmom prožet roman posvema je klasične strukture koja na svojoj širokoj podlozi nosi razvoj glavnog lika. Razgovor je u romanu "Nišan" Edina Hadžića osnovni ambijent, dominantni virtualni (estetički) prostor. Sofija, Zagreb, Ohrid i Sarajevo samo su označitelji – scene u kojima čitalac prepoznaje kulturološke pretpostavke zbivanja i antropološku bazu u lokaliziranju likova. To je roman difuzne strukture, najbliži postupcima koje primjenjuje Irfan Horozović. Mesud Šabanović je 2004. u BNZH izdao zbirku pripovjedaka "Šejh i druge priče". Sklon pučkom psihizmu i postupnom izlaganju, Šabanović vjerno prikazuje zaboravljenu Bosnu, onu s starih razglednica. Njegov jezik je jezik starih dida i nana, on će naprosto očaravati sposobnošću da pronikne u bitak duha bošnjačkog naroda i Bosne.

Kao jedan od suvremenih bošnjačkih pjesnika, posebice onih koje okuplja, prihvaća i hvali "Preporod" i BNZH, Emsud Sinanović je već ostvario znatni književni opus, a knjigom "Tarih ljubavi" iz 2001. mnoge ljubitelje ljubavne poezije zaista obradovao. Riječ je o zreloj ljubavnoj lirici koju ovaj pjesnik, već u muževnim godinama, ispisuje kao vlastiti čistopis o slikovitim ljubavnim realijama. "Lutkijada u kazalištu lutaka" Saliha Isaaca (ilustrirala Pika Vončina) predstavlja kratke igrokaze u kojima glavne uloge igraju poznati likovi iz dječjih priča: Biberče, Crvenkapica, Palčić, Pepeljuga, Mačak u čizmama, Snjeguljica, Sedam patuljaka i Trnoružica. Svi oni ovdje odbacuju svoje poznate uloge i obličja te nam se prikazuju kao žive osobe koje se nalaze u nekim novim i drugačijim situacijama od onih na koje smo dosad navikli. Jedan od najmlađih suvremenih hrvatsko-bošnjačkih pjesnika, Gordon Sinanović, u BNZH je objavio knjigu pjesama "Sokrat na pegazu". Indikativan je podatak da je ovaj pjesnik, koji pokušava emanirati punoću smisla i najosjetljivije pojave duhovnog života, svoju prvu knjigu objavio u 13. godini, a drugu već u 19.

Zbirka kompozicija za zborove i vokalne grupe pod nazivom "Bosana", autora Fuada Ahmetspahića, po riječima autora, nastala je kao plod njegovog dugogodišnjeg rada s vokalnim i instrumentalnim ansamblima. Značajan dio Ahmetspahićevog djelovanja vezan je za muzičke amatere, kojima je i namijenjena ova zbirka. U nakladi BNZH izašle su i knjige pjesama Fahrudina Nikšića "Akšam i snovi", Subhije Selesković Merdanović "Jednota", Zijada Durakovića "Prazne ruke" i Mehmeda Mašića "Vječiti putnik" 2002. Zadnja knjiga u ediciji "Bosana" je izašla ove godine, a riječ je o značajnom i obimnom istraživačkom doktorskom radu Adnana Jahića iz Tuzle pod nazivom "Islamska zajednica u monarhističkoj Jugoslaviji". ❑

Filip Mursel Begović

Dani bosanskohercegovačkog filma u Zagrebu 2010.

Veliki odziv publike

U povodu obilježavanja Dana državnosti BiH, u zagrebačkom kinu *Europa* od 22. do 27. studenog 2010., po treći put zaredom održana je manifestacija *Dani bosanskohercegovačkog filma u Zagrebu*. Uz glavnog organizatora, Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba, u organizaciji *Dana bh-filma* i ovaj put su učestvovali Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba i Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo.

Kao i u protekle dvije godine, koncept festivala je bio prikazati presjek kroz desetljeća bosanskohercegovačke kinematografije, a sve po izboru urednika Stranog programa HTV-a Đele Hadžiselimovića. Tijekom šest dana festivala prikazano je 11 igranih i dokumentarnih filmova nastalih u razdoblju od 1961. godine do danas: *Sevdah* (Marina Andree Škop, 2009.), *Uzavreli grad* (Veljko Bulajić, 1961.), *Ulica pod opsadom* (Patrice Barrat, Ademir Kenović, 1993/1994.), *Dobro uštimani mrtvaci* (Benjamin Filipović, 2005.), *Valter brani Sarajevo* (Hajrudin Krvavac, 1972.), *Sasvim lično* (Nedžad Begović, 2004.), *Dom za vješanje* (Emir Kusturica, 1988.), *Teško je biti fin* (Srđan Vuletić, 2007.), *Ovo malo duše* (Ademir Kenović, 1986.), *Snijeg* (Aida Begić, 2008.) i *Cirkus Columbia* (Danis Tanović, 2010.).

Dane bh-filma otvorio je dobitnik nekoliko međunarodnih nagrada dokumentarni film *Sevdah* Marine Andree Škop, sentimentalno putovanje Bosnom u potrazi za sevdahom za kojeg jedan od protagonista filma kaže: „To je jedna ljubav, i tuga u ljubavi, prije svega. Tako se od sevdaha može umrijet.“ Film je protkan muzikom koju izvode Damir Imamović, Zaim i Nedžad Imamović, Amira Medunjanin, Hašim Muharemović, grupa *Dertum*, Slobodan Stančić i Jusuf Brkić.

Film *Uzavreli grad* Veljka Bulajića, koji se bavi industrijalizacijom 50-ih godina 20. stoljeća, kritika svrstava u sam vrh Bulajićeva opusa. Film prati sudbinu mnoštva izvrsno profiliranih likova čije se sudbine isprepliću tijekom gradnje željezare u Zenici. Između vrlo vješto i realistično portretiranih različitih likova Bulajić ne zaobilazi ni *tamnu stranu* društva – prostitutke i kriminalce.

Valter brani Sarajevo Hajrudina Krvavca, uz Bulajićevu *Bitku na Neretvi*, najpoznatiji je film partizansko-ratne tematike s prostora bivše Jugoslavije u međunarodnim razmjerima. Film prati zbivanja tijekom Drugog svjetskog rata vezana za borbu sarajevskih ilegalaca koje je predvodio Vladimir Perić – Valter, jedan od najboljih obavještajaca bivše Jugoslavije. Koliko je *Valter brani Sarajevo* svojevremeno bio popularan potvrđuje i podatak da je u Kini do danas ostao najgledaniji film svih vremena, te da tamo postoji čak i pivo s likom Bate Živojinovića.

Sasvim lično Nedžada Begovića je autobiografska priče koja u dokumentarno-igranoj formi obuhvaća pedesetogodišnje razdoblje života autora, njegove obitelji i bliski prijatelja. Begović se uz anegdotsku duhovitost prisjeća djetinjstva u vremenu komunizma, socijalizma, rata u BIH i poslijeratnog perioda. Begović nam priča priču iz subjektivne perspektive, a u tome mu pomažu obitelj i prijatelji.

Teško je biti fin drugi je dugometražni film Srđana Vuletića, sarajevskog režisera mlađe generacija. U ovoj romantičnoj tragikomediji o čovjeku koji želi biti dobar, glavne uloge su ostvarili britanska pop ikona Marianne Faithfull i Miki Manojlović, vjerojatno najkarizmatičniji filmski glumac s područja bivše Jugoslavije.

Četvrtog dana festivala u večernjem terminu prikazan je kultni film bosanske kinematografije *Ovo malo duše*, kojega hrvatska publika nije imala prilike vidjeti već više od dva desetljeća. Autor filma, filmski režiser i producent Ademir Kenović, ujedno je bio i glavni gost festivala. Posjetitelji festivala imali su priliku bolje se upoznati s njegovim radom tijekom javnog intervjua koji je vodila Bosiljka Perić Kempf. Kao režiser (*Kuduz, Savršeni krug*) i producent nekih od najvažnijih bosanskohercegovačkih filmova Kenović je bio izvrstan sugovornik koji je mogao govoriti o budućnosti bosanskog filma.

Kratki film je i ove godine bio zastupljen prikazivanjem serije dvominutnih priča pod zajedničkim nazivom *Ulica pod opsadom*. Režiseri Patrice Barrat i Ademir Kenović zabilježili su niz zanimljivih priča o ratnoj svakodnevnici stanovnika sarajevske ulice Musa Ćazim Ćatić tijekom opsade Sarajeva 1993. i 1994. godine. Serija bilježi svakodnevne probleme i ljudske sudbine koje se isprepliću, tvoreći izuzetnu kroniku grada pod

opsadom. To je bilo vrijeme stradanja, umiranja, ali i herojskog otpora agresiji.

Posljednjeg dana festivala organizatori su priredili svojevrsno iznenađenje za publiku najavljeno kao *Skrivena projekcija materijala u radu*. Pokazalo se da se radi o sirovom materijalu dokumentarno-igranog filma *Orkestar* Pjera Žalice, posvećenom tinejdžerskoj grupi *Plavi orkestar* koja je svojom popularnošću poharala prostor bivše Jugoslavije u zadnjem desetljeću njenog postojanja. Film je posveta jednoj generaciji i vremenu, tako da se kroz film nižu razgovori s različitim svjedocima događanja vezanih za *Plavi orkestar*, ali i društveno-političku situaciju tih godina. Nakon četverogodišnjeg rada konačna verzija filma, kako je najavio Žalica, bit će premijerno prikazana iduće godine na Sarajevskom filmskom festivalu.

Ovogodišnji *Dani bosanskohercegovačkog filma u Zagrebu*, recesiji usprkos, uspjeli su ponovno okupiti brojnu publiku (ukupno 3.055 posjetitelja u šest dana). Stoga se može reći da je manifestacija pronašla svoje mjesto u bogatoj zagrebačkoj ponudi filmskih festivala i događanja. Međutim, posebno s obzirom na činjenicu da se *Dani bh-filma* svake godine održavaju u ozračju Dana državnosti BiH, dosadašnja koncepcija svakako bi se mogla obogatiti dodatnim sadržajima koji prate ovakve manifestacije, a koja često ni ne zahtijevaju velika sredstva. U slučaju *Dana bh-filma* dovoljno bi bilo početi od promotivnog materijala koji bi, s obzirom na pretenzije koje ova manifestacija očito ima, morao biti puno sadržajniji i informativniji. Nadajmo se da ćemo *Dane bosanskohercegovačkog filma u Zagrebu* dogodine gledati u puno boljem izdanju. ❑

Sena Kulenović

Predavanje akademika Muhameda Filipovića u Sisku

Bošnjaci između vjere i nacije

Dva Vijeća bošnjačke nacionalne manjine – Grada Siska i Sisačko-moslavačke županije, zajednički su 24. studenog 2010. organizirali tribinu povodom Dana državnosti Bosne i Hercegovine (25. studeni/novembar). Tribina pod nazivom "Bošnjaci između vjere i nacije" održana je u prostorijama Mjesnog odbora "Eugen Kvaternik" u Sisku. Predavači su bili ugledni gosti iz Sarajeva: akademik prof. dr. Muhamed Filipović i mr. sc. Alaga Dervišević, sa Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava na Univerzitetu u Sarajevu. Moderator tribine je bila Sena Kulenović, članica redakcije "Preporodovog Journala".

Slijeva: Agan Velić, Alaga Dervišević, Muhamed Filipović, Sena Kulenović i Hamzalija Hafizović

Značaj Dana državnosti BiH

U uvodnom obraćanju Hamzalija Hafizović, predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije podsjetio je prisutne na značaj Dana državnosti BiH, koji se obilježava u spomen na Prvo zasjedanje Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine. Zasjedanje ZAVNOBiH-a ratne 1943. godine postavilo je temelje suvremene državnosti BiH. "To je datum koji simbolizira nastojanje naroda i građana BiH da ponovno imaju svoju samostalnu državu nakon propasti bosanske države 1463. godine. Danas u Bosni i Hercegovini živi skoro 4 milijuna ljudi. To je naša druga domovina, sazdana na višestoljetnoj tradiciji tolerancije i suživota različitih naroda, kultura i religija. To je država u kojoj tri konstitutivna naroda – Bošnjaci, Srbi i Hrvati, na principima ravnopravnosti i jednakosti nastoje izgraditi suvremenu državu kojoj je mjesto u europskoj zajednici država i naroda. Obilježavajući ovaj datum želimo poslati jasnu poruku građanima Bosne i Hercegovine da svaki pojedinac može dostojanstveno uživati sva ljudska prava i slobode jedino u demokratski uređenoj, pravnoj i stabilnoj državi. Za taj cilj i te vrijednosti mnogi su dali svoje živote, kako u Drugom svjetskom ratu, tako i za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu od 1992. do 1995. godine. Zahvaljujući tim hrabrim ljudima danas možemo slaviti Dan državnosti BiH, zbog čega osjećamo ponos i dostojanstvo", rekao je Hafizović.

Agan Velić, zamjenik sisačkog gradonačelnika i predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Grada Siska je najavio tri vrlo važna događaja u narednoj 2011. godini, koja će biti ključna za Bošnjake u Hrvatskoj: popis stanovništva, izbori za Vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, te parlamentarni izbori. Popis stanovništva je izuzetno važan jer je u postojećim matičnim evidencijama polovica Bošnjaka (oko 20.000) izjašnjeno kao Muslimani, što je dovelo do političke podjele u bošnjačkom nacionalnom korpusu. Takvo nacionalno određenje na prethodnom popisu stanovništva iz 2001. godine otežava ostvarenje brojnih prava koje nudi Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Velić je pozvao pripadnike bošnjačke nacionalne manjine da u što većem broju izađu na manjinske i parlamentarne izbore, te izaberu najbolje bošnjačke predstavnike na lokalnom i državnom nivou.

Sena Kulenović je naglasila da je Dan državnosti jedan od najvažnijih datuma suvremene povijesti Bosne i Hercegovine, kada su na Prvom zasjedanju ZAVNOBIH-a, održanom 25. i 26. studenog 1943. u Mrkonjić Gradu (bivši Varcar Vakuf), politički predstavnici svih naroda Bosne i Hercegovine obnovili državnost BiH. Pritom je naglašena povijesna činjenica da država BiH "nije ni srpska, ni muslimanska, ni hrvatska", već "i srpska i hrvatska i muslimanska". Time su udareni temelji suvremene, moderne državnosti Bosne i Hercegovine i potvrđen njen multinacionalni karakter. Kulenović je podsjetila da je 1995. godine Skupština BiH 25. novembar/studeni proglasila službenim Danom državnosti Bosne i Hercegovine. Time je potvrđen stoljetni kontinuitet državnosti BiH u njenim granicama i administrativna cjelovitost njene teritorije koja je očuvana kroz sve okupacije. Danas se Dan državnosti još uvijek ne obilježava na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, koja je po prvi puta u povijesti – Daytonskim sporazumom, podijeljena na dva entiteta.

Bošnjačko ime i bosanska ideja kroz povijest

Muhamed Filipović (Banja Luka, 1929.) je akademik, filozofski pisac, teoretičar i esejist. Jedan je od najznačajnijih bosansko-hercegovačkih povjesničara, filozofa i intelektualaca, poznat po svom analitičkom i nepristranom mišljenju. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu, a doktorirao 1960. godine. Član je Akademije nauka Bosne i Hercegovine. Napisao je 30-ak knjiga, od kojih su mnoge prevedene i na druge jezike. Predstavljajući akademika Filipovića, moderator Sena Kulenović je rekla: "U ožujku 1967. godine Muhamed Filipović je objavio filozofski esej 'Bosanski duh u književnosti: šta je to?', koji se može smatrati manifestom bošnjaštva i koji bi svakom bošnjačkom djetetu sa imenom trebalo staviti u kolijevku."

Na početku predavanja prof. Muhamed Filipović je rekao da je dan prije dolaska u Sisak govorio na svečanoj sjednici Univerziteta u Sarajevu, gdje je naglasio da ZAVNOBiH ima historijsko, neprijeporno i si-

gurno mjesto i značenje. “ZAVNOBiH ima i suvremeno, u ovome momentu ključno i bitno značenje jer je dokazao da naši narodi u Bosni, a vjerujem i drugdje, ne moraju biti u sukobu, da mogu biti zajedno i boriti se za zajedničke ciljeve vrlo visokog značenja i smisla. ZAVNOBiH je dokazao da su se u teškim vremenima Hrvati, Srbi i Bošnjaci mogli zajednički boriti protiv opasnosti svjetskih razmjera – fašizma i nacizma. Antifašizam ih je objedinio, zajednički su se borili i stvorili državu. Znači, postoji empirijski apsolutno nesumnjiv dokaz da mi možemo zajedno živjeti i da nije točna teza koju danas šire razni politikanti – da ne možemo zajedno živjeti”, rekao je Filipović. Današnje floskule o narodu i narodnim interesima, o tome kako bosanskohercegovački narodi ne mogu živjeti zajedno, služe onima koji žele ostvariti svoje uske interese i ciljeve. Ljudi u BiH trebaju doći do takvog stupnja svijesti i samostalnosti o vlastitom individualitetu, koji je osnova svakog drugog, pa i narodnog, nacionalnog i državnog individualiteta. “Bosna i Hercegovina je eklatantno multilatelaralna zemlja, i to ne od sada kada je u svijetu u modi multikulturalizam i multilateralizam. BiH je specifična zemlja, zemlja na razmeđu dva carstva – Istočnog i Zapadnog Rimskog carstva, zemlja koja je svojom geografijom jedinstvena i kompaktna. Ona se ne može dijeliti, to bi bilo protiv prirode, protiv Božanskog davanja, protiv onoga što je u samoj suštini i strukturi načina postojanja bosansko-hercegovačke države”, rekao je akademik Filipović.

Podsjetio je da je bosanska država nastala u 8. stoljeću, nakon tzv. Velike seobe naroda. Ključni dokaz da je Bosna bila suverena i samostalna država je ponašanje bosanskih vladara tokom povijesti, koji nisu bili ničiji vazali jer su svojom državom apsolutno sigurno vladali. Npr. Povelja Kulina bana pokazuje da je Kulin bio apsolutni vladar u svojoj državi – on se ne poziva, kao drugi vladari okolnih država, na bizantskog cara, ugarskog kralja i slično, već govori u svoje ime. Pritom je apsolutno siguran da je vladar koji odgovara za ono što kaže ili obeća. Tadašnja bosanska država i njezini vladari osiguravali su svim svojim stanovnicima nesmetano ispoljavanje vlastitih vjerskih osjećaja – bili oni katolici, pravoslavci ili bosanski krstjani, tj. pripadnici Crkve bosanske. “To je Bosna, ta ideja je Bosna. Ideja koja je nosila Bosnu tokom stoljeća je pobijedila u svijetu. Paradoks je da se ta ideja u Bosni počela osporavati onda kada je u cijelom svijetu priznata. Sada svi govore o toleranciji, multikulturalizmu i vjerskim slobodama. To je ono što smo mi oduvijek imali”, rekao je Filipović. Problem je nastao kada su dva posljednja bosanska kralja, pod utjecajem Rima i franjevačke vikarije, odlučili da katoliziraju Bosnu i prisilno pokrste bosanske krstjane (bogumile) i pravoslavce. Tada je Bosna pala pod turski utjecaj. Bošnjaci, odnosno tadašnji Bošnjani, odbili su braniti takvu državu i kralja koji osporava njihova tradicionalna prava i brani vjerske slobode. Kada je bosanska država pala, vrlo je važno što Osmanlije nisu ukinule multilateralizam, već su ga vratile u život, u skladu s kur'anskim ajetom: “U vjeri nema prisile.”

“Mi smo sačuvali tradiciju Bosne, ideju bosanske države kao čuvara sloboda, multilateralizma i tolerancije. Zbog toga smo u vrijeme vladavine nacionalizma, pogotovo velikosrpskog, bili zabranjeni. Mi nismo bili ništa, nas su kvalificirali kao 'neopredijeljene'. Bilo je strogo zabranjeno naše originalno, tradicionalno i pravo narodno ime – Bošnjak”, rekao je Filipović. Podsjetio je da je Austro-ugarska vodila politiku bošnjaštva, pogotovo Benjamin Kalaj, nastojeći u godinama prije i nakon aneksije 1878. godine omekšati srpske i hrvatske nacionalne stavove. Poslije Prvog svjetskog rata nastaje najteži period za Bošnjake. Za vrijeme Kraljevine SHS Bošnjaci su bili nulta kategorija građana, a naročito bolna je bila agrarna reforma, koja je opljačkala muslimansko stanovništvo, te politika podjele Bosne na Banovine. U Drugom svjetskom ratu dolazi do masovnih ubojstava bh-muslimana, koji su bili izloženi četničkom klanju. Filipović je, za ilustraciju, rekao da su četnici tokom rata u BiH pobili 80.000 muslimana i 900 katolika. Trebalo je 20 godina nakon Drugog svjetskog rata i formiranja federativne Jugoslavije da Bošnjaci, pozivajući se na historijska prava i Deklaraciju ZAVNOBiH-a iz 1943. godine, iznude svoja nacionalna prava. Međutim, umjesto tradicionalnog nacionalnog imena, srpski i hrvatski komunistički političari nametnuli su bošnjačkom narodu vjersko ime kao nacionalno – Muslimani.

Alaga Dervišević i akademik Muhamed Filipović

“To je bilo apsolutno neodrživo. Zašto? Mi nemamo pravo da uzimamo za nacionalno ime ono što pripada svakom pripadniku islama u svijetu. Drugo, to je lišavanje bošnjačkog naroda svih elemenata identiteta jednog naroda, osim vjere. Po vjeri ne možeš biti narod: vjera može biti činilac, ali činilac koji je proizveo cijeli niz drugih faktora, npr. kulturnih, socijalnih i tradicijskih. Najstrašnije od svega je što nas je ime Muslimani stigmatiziralo pa smo, kao što su Jevreji obilježeni zvijezdom, mi obilježeni tim imenom upravo u momentu kada se u svijetu počela razvijati antimuslimanska atmosfera. Pričama o muslimanskim ekstremistima i fundamentalistima počele su velike hajke na muslimane. To je vrijeme kada su se počele bacati bombe na džamije, kada su uz ramazan počeli pucati na munare, kada su počeli bacati zaklanu prasad u dvorišta džamija, itd. U stvaranju animoziteta prema muslimanima, mi smo bili prirodni cilj. Teza o islamskom fundamentalizmu nije ništa drugo nego metoda zloupotrebe da se islam uzme kao predtekst da nam se onemogući nacionalna identifikacija, da se ona ospori, stigmatizira i osudi. Da nas se izvede na ideološki i politički, a zatim stvarni sud i u zatvore. Poznato je da su se krajem komunističke vladavine zatvori počeli puniti muslimanima. S druge strane, to nam je ime bilo nametnuto, mi ga nismo izabrali. Ja nisam nacionalni musliman, ja sam Bošnjak. Ja imam svoju bošnjačku tradiciju, ja imam svoje nacionalno ime priznato u svijetu, spominjano u literaturi, u dokumentima. U hiljadama dokumenata govori se o Bošnjacima. Osim toga, bošnjačko nacionalno ime mene veže za moju državu, za moju zemlju, za njenu historiju, za njenu državo-pravnu i političku tradiciju. Svatko je slobodan i svatko se može izjasniti kako god želi, kako smatra da je za njega najbolje u nacionalnom smislu. Ali, ako želi svoj pravi identitet – historijski, tradicijski, kulturno, jezički i običajno utemeljen, on mora reći: 'Ja sam Bošnjak.' Ne može reći: 'Ja sam Musliman', jer muslimanska nacija ne postoji”, zaključio je akademik Muhamed Filipović.

Mr. sc. Alaga Dervišević, autor knjige o bošnjačkoj dijaspori pod nazivom “Bošnjaci u dijaspori – historijat, problemi, analize i perspektive”, predstavio je velik i značajan Filipovićev spisateljski opus. Posebno se osvrnuo na dvije knjige: “Ko smo mi Bošnjaci?” i “Afera Agrokomerc i smrt Hamdije Pozderca”. ❑

Ismet Isaković

Promocija bosanskog prijevoda "Divana" Hafiza Širazija

Svevremeni "Divan"

U Islamskom centru u Zagrebu, 25. studenog 2010. u sklopu tradicionalne Islamske tribine četvrtkom "Dr. Sulejman Mašović", predstavljena je pjesnička zbirka "Divan" Hafiza Širazija, objavljena u proljeće 2009. godine na bosanskom jeziku, u prijevodu rahmetli prof. Bećira Džake. Stvaralaštvo jednog od najvećih perzijskih pjesnika i filozofa predstavili su Šerif Hodai, ambasador Islamske Republike Iran u Zagrebu, mr. Mohammad Soleimaniamiri, direktor Naučno-istraživačkog instituta "Ibn Sina" iz Sarajeva, Saeid Abedpour, djelatnik Instituta "Ibn Sina", Azra Abadžić Navaey, asistentica na Katedri za turkologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Ervin Jahić, pjesnik i urednik u izdavačkoj kući "V.B.Z." i prof. dr. Sead Seljubac, profesor na Behram-begovoj medresi u Tuzli.

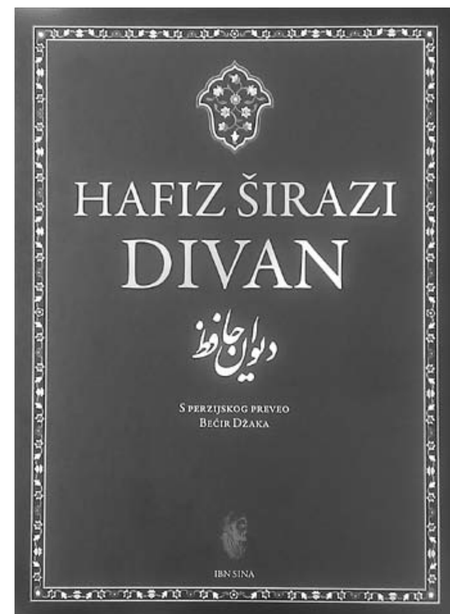
Projekt prevođenja i objavljivanja "Divana" na bosanskom jeziku trajao je prilično dugo. Idejni začetnik je današnji vrhovni vođa IR Iran ajatolah Ali Hamenei, koji je 1988. godine posjetio bivšu Jugoslaviju i tom prilikom boravio u Bosni i Hercegovini. Ajatolah Hamenei je u znak zahvalnosti za usluge prevođenja tokom posjete poklonio jedan primjerak Hafizova "Divana" profesoru Bećiru Džaki, rekavši: "Prevedi ovaj 'Divan' na bosanski jezik i ime će ti ostati vječno upamćeno." On je taj veliki prevodilački pothvat okončao 14 godina kasnije, što predstavlja krunu njegovog višegodišnjeg proučavanje perzijske književnosti, čime je višestruko zadužio ovdašnje čitateljstvo. Zadužio nas je ne samo time što je omogućio upoznavanje s jednom genijalnom pjesničkom snagom, već i stoga što nas je iznova, nitima stiha, povezao s kulturno-duhovnom tradicijom kojoj su Bošnjaci, sve do prije stoljeće i pol, i sami pripadali i u njoj aktivno sudjelovali. Naučno-istraživački institut "Ibn Sina" iz Sarajeva je 2002. godine otkupio prijevod i uz dopuštenje prevodioca prof. Džake angažirao stručnjake koji su uradili redakturu prijevoda, prepjev i stilizaciju teksta, priredili kratak rječnik irfanskih termina zbog lakšeg i boljeg razumijevanja Hafizove poezije, te napisali recenzije za bosanski prijevod. Estetskoj i umjetničkoj vrijednosti bosanskog izdanja "Divana" nemjerljiv doprinos dale su i minijature najvećeg živućeg iranskog minijaturiste, akademskog slikara Mahmuda Farshchiana.

Hafiz – slavuj iz Širaza

Poznata je činjenica da se Iranci, kao malo koji narod, mogu pohvaliti s mnogo značajnih pjesničkih imena u svojoj književnoj povijesti. I dok mnogi veliki narodi koji su zadužili čovječanstvo obično izdvajaju jedno ili najviše dva imena kao književne vrhunce u svom kulturno-duhovnom razvoju, Perzijanci obično spominju "sedam sjajnih zvijezda svoga književnog Parnasa", među kojima su: Firdusi, Omar Hajam, Enveri, Rumi, Sadi, Hafiz i Džami. Ako bi se ipak trebali odlučiti za samo jednog, onda bi to, bez ikakve dvojbe, bio Hafiz Širazi: najsjajniji među njima, pjesnik koji na najbolji način utjelovljuje duhovna dostignuća tog velikog naroda. Hafiz nije samo najveći perzijski pjesnik, on je i najveći lirik orijentalno-islamskoga svijeta, ali i jedan od najznačajnijih lirskih pjesnika u svjetskim razmjerima uopće.

Hadže Šemsuddin Muhammed Hafiz Širazi je rođen početkom 14. stoljeća u Širazu (Iran). Kako mu i samo pjesničko ime govori, bio je hafiz i zna se da je zarana naučio Kur'an napamet i tako se ispočetka izdržavao za život. Bio je veliki alim, učenjak, upućen u hermeneutiku i egzegezu kur'anskog teksta, što je vidljivo iz brojnih stihova u kojima citira ili pak nedvosmisleno aludira na neke kur'anske ajete, ali je isto tako bio izvrsno upućen u bogato pjesničko, filozofsko i misaono nasljeđe svojih prethodnika. Pisao je uglavnom samo gazele, inače omiljenu i najzahtjevniju pjesničku vrstu orijentalnih književnosti, koju je doveo do vrhunca, tako da se i dan-danas njegovi gazeli smatraju nenadmašnim primjerima ljubavne lirike čitavog orijentalnog svijeta. U književno-estetskom i duhovno-filozofskom pogledu Hafizovi stihovi predstavljaju sintezu i sukus svega što je dotad ispjevano i promišljeno u perzijskoj lirici: u njegovim se stihovima osjeća profinjenost i jezični artizam Sadija, sufijska promišljanja i duhovna stremljenja Rumija, ali isto tako i slobodoumlje, lucidnost i kritičnost Omara Hajama.

Misao ovog glasovitog mudraca i gnostika doprle su i do drugih jezika i naroda. Velika imena svjetske poezije smatraju Hafiza jednim od najvećih učitelja u povijesti ljudskog roda, učitelja koji ljude uči istinskoj ljubavi. Dobro je poznat utjecaj Hafiza na stvaralaštvo nekih zapadnoeuropskih pjesnika, a posebno je mnogo pažnje privukla Goetheova fascinacija *Širaskim slavujem*, nadahnuće bez kojega ne bi niti nastala Goetheova čudesna pjesnička sinteza nazvana "Zapadno-istočni divan".

Svojim "Divanom" Hafiz Širazi je osigurao mjesto u vječnom i trajnom pamćenju ljudskoga roda. To se desilo, prije svega, zato što je Hafizova poezija inspirirana Časnim Kur'anom, irfanom (gnozom – spoznajom o Bogu Uzvišenom), islamskom duhovnosti i umnosti, te Hafizovim suštinskim razumijevanjem izvornih pojmova zaljubljenosti i ljubavi, mudrosti i zadovoljstva, sabura (strpljenja) i tevekula (oslanjanja na Allaha dž.š.). Hafiz je mislilac koji svojim prodornim i duši dragim gazelima prelazi granice prostora i vremena nastanjujući se u srcima svakoga Iranca, ali i svakog čovjeka koji je čuo i razumio njegovu poeziju. Bezmalo u svakoj iranskoj kući s poštovanjem se čuva Hafizov "Divan" i njeguje tradicija njegova iščitavanja i duhovne komunikacije sa šejhom iz Širaza. Narod u njegovim stihovima nalazi odgovore na svoje nedoumice i pitanja, koja se ponekad tiču i najbanalnijih ovozemaljskih stvari. Za "Divan" se koriste i sljedeći epiteti: *Jezik Gajba* i *Tumač tajni*. U Hafizovim stihovima na jednostavan, privlačan, nerijetko alegoričan način, zrcali se duh čistoće i iskrenosti. U njima se izlijeva nadahnjujući i duhovni supstrat pjesnikova srca: ljubav prema istini, iskrenost, jedinstvo, razum, spoznaja, susret s Voljenim, ali i odbojnost spram smutnje i razdora, dvoličnosti i licemjerstva, prijetvornosti i formalističke površnosti. ❑

Ismet Isaković

Predavanje dr. sc. Semira Osmanagića o piramidama u svijetu i BiH

Bosanska dolina piramida

Posljednja manifestacija u Danima bošnjačke kulture u Rijeci 2010., organiziranih povodom Dana državnosti BiH, bilo je predavanje dr. sc. Semira Osmanagića "Piramide u svijetu i Bosanska dolina piramida" i promocija drugog izdanja njegove knjige "Sve piramide svijeta". Predavanje je održano 27. studenog 2010. u dvorani "Filodrammatica", u organizaciji riječkih bošnjačkih asocijacija: Vijeća bošnjačke nacionalne manjine za grad Rijeku, Udruge mladih Bošnjaka i prijatelja grada Rijeke i PGŽ i Bošnjačke nacionalne zajednice za Primorsko-goransku županiju.

Semir Osmanagić, istraživač koji je uzburkao svjetsku javnost, najmlađi je član Ruske akademije prirodnih znanosti, ustanove u kojoj se nalaze desetine nobelovaca. Nakon što su egipatski stručnjaci potvrdili postojanje piramida u Visokom primili su ga u ugledno Aleksandrijsko društvo arheologa. Jedini je predavač s Balkana koji je održao predavanje u čuvenoj Aleksandrijskoj knjižnici. Predaje po čitavom svijetu, promovira arheološki turizam i poziva turiste i stručnjake u posjet BiH, kako bi vidjeli Bosansku dolinu piramida kod Visokog.

Svijet piramida

Dr. Osmanagić je predavanje započeo tezom da su nas profesori u školi učili krivo: piramide nisu građene samo u Egiptu i Meksiku. Nema dokaza da su najstarije i najveće egipatske piramide ikada služile kao grobnice. Nema niti dokaza da su najstarije i najveće piramide Meksika bile mjesto žrtvovanja. Zapravo, do dana današnjega nemamo odgovor na pitanje o njihovoj svrsi. Jedino što možemo je ostati impresionirani činjenicom da su one građene i u Kini, Kambodži, Nubiji (današnjem sjevernom Sudanu), na Kanarskim otocima i Mauricijusu, u Guatemali, Hondurasu, Salvadoru i Belizeu u Centralnoj Americi, u Peruu i Boliviji u Južnoj Americi, itd.

Također smo pogrešno smatrali da do dolaska "superiornog bijelog čovjeka" nije bilo komunikacije između kontinenata. Tvrdnju je potkrijepio nizom dokaza, primjerice, kamene piramide Sunca i Mjeseca u Teotihuakanu, prijestolnici drevnog

Dr. sc. Semir Osmanagić

Meksika, po površini odgovaraju Keopsovoj i Kefrenovoj piramidi u Egiptu. Raspored oba piramidalna kompleksa (koja se sastoje od dvije velike i jedna male piramide) odgovara zvjezdanom sustavu Oriona na noćnom nebu (koji se sastoji od dvije zvijezde blizanca i jedne male zvijezde, tzv. "bijelog patuljka"). Nadalje, na stepenastoj piramidi u Tuli nalaze se kipovi koji prikazuju sve boje ljudske kože: bijelu, smeđu, crnu, crvenu i žutu. Kipovi su jednake veličine i ravnopravno stoje jedni pored drugih. Osmanagić tvrdi da propada pokušaj povjesničara i arheologa koji žele gradnju piramida smjestiti u vremenski okvir koji njima odgovara. Piramide u Peruu, Meksiku, Boliviji, Mauricijusu, Egiptu, BiH ili Kini znatno su starije.

Tajne Bosanske doline piramida

Otkriće Bosanske doline piramida u 2005. godini i geoarheološka istraživanja, koja su uslijedila, potvrdila su globalni značaj otkrića. Projektom istraživanja u koji se uključio veći broj stručnjaka polako se, ali ustrajno, dokazuje osam elemenata koji će promijeniti europsku i svjetsku povijest: otkrivene su prve europske piramide; te su piramide najveće na svijetu (Bosanska piramida Sunca je s visinom od 220 metara viša od Keopsove, koja je visoka 147 m); riječ je o potencijalno najstarijim piramidama na svijetu; građene su od najstarijeg i najkvalitetnijeg betona na svijetu; ispod tog piramidalnog kompleksa nalazi se najveća mreža podzemnih tunela i prostorija u svijetu; pronađene keramičke skulpture su također najveće na svijetu; otkriveni su znakovi izuzetno stare pismenosti; mjernim instrumentima je zabilježena prisutnost fokusiranog elektromagnetnog zračenja.

Ovim istraživanjem dolazi se do znanstvenih argumenata kojima se dokazuje kontinuitet civilizacija na tlu BiH. Antropološka genetika je dokazala da su napredne ljudske zajednice prisutne na ovom teritoriju otprije 35.000 godina što BiH čini drugom, najstarijom kulturnom oazom u Europi. Otkriće keramičkih megalita pripada tom periodu. Otkriće piramida pripada preglacijalnom razdoblju od prije 12.000 godina i to nas izravno vodi vezi s prethodnim ciklusom razvoja ljudske civilizacije. Znači, nisu civilizacije dolazile na Balkan koji su naselili "primitivni slavenski barbari", kako nas to stalno uče sa Zapada, već su se autohtone civilizacije širile s Balkana prema Europi. Dvije trećine Bošnjaka su potomci prvih stanovnika koji su došli na današnji teritorij BiH, Dalmacije i jadranskih otoka. Samo 10-ak posto su potomci Slavena.

Osmanagić je na svojim putovanjima i istraživanjima preko tisuću piramida širom svijeta uočio postojanje šest zajedničkih elemenata za većinu piramida: geometrija, orijentacija prema stranama svijeta i Suncu, lokalni građevinski materijal, unutrašnji prolazi i prostorije, astronomska veza i podzemna mreža tunela. U slučaju Bosanske doline piramida, postoje svi ovi elementi i znanošću su dokazani. Građevinski kompleks Bosanske doline piramida uključuje Bosanske piramide Sunca, Mjeseca, Zmaja, Zemlje i Ljubavi. Ispod piramida se nalazi podzemna mreža tunela i prostorija. U široj okolini raspoređene su stepenaste strukture, tumulusi i druge građevine. Tri glavne piramide (Sunce, Mjesec i Zmaj) oblikuju jednakostraničan trokut s međusobnom udaljenošću njihovih vrhova od 2.180 metara.

Tijekom predavanja predstavljeni su novi detalji istraživanja betonskih blokova s Bosanske piramide Sunca, analiza popločanih terasa s Bosanske piramide Mjeseca, potvrde o umjetnom porijeklu tumulusa u Vratnici, starost podzemnog labirinta "Ravne" ispod piramida te pionirska ispitivanja energetskih isijavanja iz piramida.

Ukratko, dva osnovna građevinska materijala su sitnozrnati kameni pješčar i šljunkoviti vještački materijal. Ta šljunkovita tvorevina podsjeća izgledom na

današnji cementni beton od agregata šljunka. Po strukturi, masivnoj teksturi i različitim tlačnim čvrstoćama isti je s današnjim industrijskim betonom, a u nekim primjerima daleko prelazi čvrstoću današnjeg cementnog betona. Više od 10 MPa je izuzetno visoka tlačna čvrstoća za beton. Takav se beton ne proizvodi u BiH, nego samo u nekoliko najrazvijenijih zemalja, radi specijalnih zahtjeva.

Tim istraživača iz Hrvatske, na čelu s fizičarom Slobodanom Mizdrakom iz Zagreba, u travnju 2010. godine otkrio je kontinuiranu prisutnost ultrazvuka, frekvencije od 28 kHz, u centru platoa na vrhu Bosanske piramide Sunca, centru platoa na vrhu tumulusa u Vratnici te bočnim prolazima u podzemnom kompleksu "Ravne". Ta ispitivanja se podudaraju s ranijim rezultatima istraživanja geofizičara ruskog Schmidt instituta iz Moskve i Britanca dr. Harryja Oldfielda. Locirani ultrazvuk u Bosanskoj dolini piramida nije u opsegu ljudskog slušnog aparata.

Za nastanak ultrazvuka potreban je izvor koji može biti: mehaničke prirode (28 kHz znači izazivanje 28.000 udaraca u sekundi), elektro-magnetna indukcija (dakle, elektro ili magnetna tehnologija) ili stisnuti kvarcni kristal (piezoelektrična tehnologija). Postavlja se pitanje koja od ovih tehnologija proizvodi kontinuirani ultrazvuk unutar Bosanske piramide Sunca i tumulusa u Vratnici, koji se zatim fokusirano kreću kroz njihove vrhove? Jasno je, zasada, samo jedno: ovdje nije riječ o prirodnoj pojavi. Objašnjenje ovog fenomena će nas približiti rasvjetljavanju tajne bosanskih piramida i one o svrsi ovih struktura građenih na pet kontinenata.

U lipnju 2010. godine, tim hrvatskih fizičara izveo je snimanje elektromagnetnih zračenja. Ponovno je registrirana prisutnost elektromagnetnih zračenja u rangu ultrazvuka (više od 20 kHz). Razlika je da se ovaj kontinuirani energetski snop ne kreće brzinom zvuka, već brzinom svjetlosti. Mjesto energetskog isijavanja na vrhu piramide ima radijus od 4,5 metara. Najintrigantniji rezultat dobiven je snimanjem intenziteta elektromagnetnog zračenja na različitim visinama. Na višoj razini zabilježen je rezultat od 40 mV, a tri metra niže od 30 mV. Drugim riječima, snaga raste s visinom.

Postoje dva moguća objašnjenja za ovu vrstu energetskog naboja. Prvo, da se izvor elektromagnetnog zračenja nalazi iznad Bosanske piramide Sunca. Ovakav scenarij ne podudara se s fizikalnim zakonima i otvorio bi mogućnost postojanja umjetnog izvora energije točno iznad piramide sa svim senzacionalnim konsekvencama. Druga, realnija, opcija je da bi ovo bio praktičan dokaz postojanja nehercijanskog fenomena o čemu je svojevremeno govorio Nikola Tesla.

MRAV 2010.

Punih pet godina traje čišćenje "glavnog" i "bočnih prolaza" u podzemnom labirintu "Ravne". Ogroman je rad uložen kako bi se izbacile desetine tona ubačenog materijala. Misterija dvije civilizacije istraživače prati od početka. Naime, bilo je očigledno da su, nakon odlaska ili nestanka originalnih graditelja tunela i piramida, došli pripadnici druge civilizacije koji su sve te prolaze sistematski očistili od alata i artefakata, zatrpali šljunkovitim, rastresitim materijalom i zagradili zidovima od riječnih oblutaka. Istraživači su smatrali da je još uvijek ostalo barem 90% puta prema podzemnim prostorijama Bosanske piramide Sunca, tj. još 30-ak godina čišćenja i podgrađivanja. Naravno, uz pretpostavku da su svi tuneli do piramide zatrpani.

Zahvaljujući volonterima, sudionicima Međunarodne radne akcije volontera MRAV 2010., radovi su znatno ubrzani i došlo je do preokreta. Otkrivene su tri podzemne prostorije i prvo podzemno jezerce. Krajem studenog 2010. očišćena je i podgrađena treća podzemna prostorija, gotovo 300 metara udaljena od ulaza. Od šest bočnih prolaza očišćen je onaj koji se kreće u pravcu juga, dakle prema piramidi. No, najedanput je visina svoda tog zatrpanog prolaza počela padati na visinu od samo jednog metra. Nakon uklanjanja šljunkovitog, rastresitog materijala, pružao se otvor, prva otvorena sekciju tunela, bez ubačenog šljunka. S druge strane otvora, postojao je suhozid. Dakle, netko je zatrpao pa zagradio ulaz u ovaj tunel s jedne, a zatim i s druge strane. Vjerojatno su dvije grupe s dvije strane tunela zatrpavale prilaze ovom novom tunelskom hodniku.

Bosanska piramida Sunca

Ni jedan ni drugi tunel nemaju kraj, koliko se moglo ocijeniti u prva tri pregleda. Ljudska noga nije kročila u ove tunelske prolaze već tisućama godina. Pred istraživačima su se našli precizno oblikovani polukružni tunelski svodovi i ravne stranice, kojima se nije vidio kraj. Na nekoliko mjesta nalaze se slojevi gline koji oblikovani nekim alatom kako bi se dobila potrebna širina prolaza. U smjeru sjevera, pređeno je na više od stotinu metara i primijećeno postojanje niza suhih zidova. U smjeru juga, poslije prvih 50-ak metara postoji raskrižje u kojem se nalaze dva prohodna tunelska hodnika, oba ispunjena vodom. Nakon obilaska lijevog rukavca koji, nakon 20-ak metara, nije pokazivao da završava već se nastavlja dalje, istraživači su se iz sigurnosnih razloga vratili na raskrižje. No, zaključak je da je tunelski prolaz koji se kreće prema jugu – širom otvoren!

Nakon predavanja – preokret

U ovom trenutku ne zna se kolika je dužina ove otvorene sekcije. Možda samo ovih par stotina metara. Ako je i tako, to će smanjiti put prema piramidi za nekoliko godina. Ekstremno povoljna varijanta je da je put prema Bosanskoj piramidi Sunca većim dijelom, a možda i čitavim smjerom, otvoren. Konsekvence ove opcije su izvjesne za uzlet bosansko-hercegovačkog turizma i tektonske promjene u znanosti o piramidama u svijetu. Od male, nemirne, ratom opustošene zemlje, možemo dobiti teritorij koji će biti supersila na svjetskoj arheološkoj mapi.

Prije predavanja dr. sc. Semira Osmanagića mnogi nisu vjerovali u postojanje bosanskih piramida u Visokom. Bili su skeptični, kritični i smatrali Osmanagića jednim od mnogih bh-lažaca, kojima je profit jedina ovozemaljska težnja. Međutim, dogodio se preokret. Njegova pitka prezentacija znanstvenih činjenica o misterioznim piramidama iz svih dijelova svijeta, a onda i fokus na nevjerojatna otkrića u BiH, ostavila je prisutne bez riječi. Nakon predavanja, mnogi su se složili da iz Semira Osmanagića zapravo isijava čista želja za istraživanjem i promoviranjem bosansko-hercegovačkih piramida na dobrobit svih, najviše građana Bosne i Hercegovine. Stoga, pridružimo se akciji MRAV 2011.! ❑

Amina Alijagić

Koncert u Zagrebu "Nitko da ne dođe do prijatelj drag"

Koncert prijateljstva

U nedjelju, 28. studenog 2010. u Zagrebačkom kazalištu lutaka, na sceni u zagrebačkom naselju Travno, održan je koncert povodom Dana državnosti Bosne i Hercegovine pod nazivom "Nitko da ne dođe do prijatelj drag". Koncert ujedno predstavlja 3. susret ansambala iz RH i BiH u organizaciji Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju i Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba, kojemu je cilj očuvanje bošnjačkog identiteta i multietničkog povjerenja. Voditelj koncerta je bio Drago Celizić, koji je najavio učesnike: Ženski pjevački zbor "Bulbuli", Folklornu skupinu "Bosana", KUD "Ivan Goran Kovačić", Orkestar "QUIJOTE – TRANSANDINO", KUD "Izvorni običaji" – udruga bosanskih Posavljaka, te soliste i orkestar ansambla "Bosana". I onda je potekla pjesma.

"Bulbuli", ženski pjevački zbor KDBH "Preporod"

Ženski zbor "Bulbuli", uz vodstvo Ismeta Kurtovića, izveo je dvije sevdalinke uz soliranje Mithete Ibrahimpašić i Nade Domazet: *Stara staza* i *Moj dilbere.*

Orkestar "QUIJOTE – TRANSANDINO" svoje izvedbe temelji na peruanskoj, ekvadorskoj i bolivijskoj glazbi s prijelaza 19. u 20. stoljeće. Glazbala koja koriste QUIJOTE su peruanska mandolina i bolivijska lutnja. U svom repertoaru njeguju pjesme s domoljubnom i ljubavnom tematikom koje su vrlo ritmične i emotivne, a ritam koji se koristi u pjesmama se zove jarovi, koji je nastao još prije Inka. Prvi dio je spor, a drugi brz. Ovaj ritam su primijenili na sevdalinci *Lijepi li su mostarski dućani*, u kojoj su "QUIJOTE" diskretno povezale ono što je naizgled nespojivo: Inke – sevdah – Zagreb i Bosnu i pokazali kako umjetnost i lijepa riječ ne poznaju granice. Poseban čar ovoj sevdalinci dala je interpretacija uz novi, neobičajeni aranžman.

KUD "Izvorni običaji" – udruga bosanskih Posavljaka broji tridesetak članova koji njeguju kulturno tradicijske običaje bosanske Posavine, posebno sela oko Dervente. Od instrumenata dominirali su violina i šargija. Izvođače su krasile narodne nošnje sa vrlo živopisnom ornamentikom, bogati posavski vez.

Folklorna skupina "Bosana" uz vodstvo Ajše Ruždije izvela je splet igara iz Sarajeva i okoline. Najdojmljivije su bile igre sa ženskog sijela *Akšam dođe jacija se sprema.*

Pri KUD-u "Ivan Goran Kovačić" od 2003. godine djeluje skupina veterana koja je na ovoj priredbi izvela pjesme i plesove iz Slavonije uz vokalno instrumentalno vodstvo Karla Mikačića i umjetničko vodstvo Ajše Ruždije.

U drugom dijelu programa nastupila je najmlađa "Bosanina" grupa, koja nas je na trenutak vratila u djetinjstvo, brojalicom *Eglen, beglen...*

Ponovno je krenula sevdalinka, koja je utkana u način života bošnjačkog naroda i predstavlja njen autohtoni proizvod. Zdenka Ahmetspahić je izvela *Kraj tanana šadrvana*. Sazlija Ivan Pavišić je razgalio dušu posjetiteljima starom sevdalinkom: *Sinoć sam ti Safo dolazio na pendžere / tamo ruže ostavio / Da zakitiš njedra majci živa bila, ako me još voliš radosti jedina. / Sinoć kad te vidjeh Safo, moja vilo, / na grudima tvojim ruža nije bilo. / Kitio te zumbul komšije Halila.*

Pavišić je prokomentirao kako su sazlije bili mudraci koji su dolazili kod pametnih ljudi pa i pjesme koje su izvodili nekako su suptilnije, nisu banalne, više su osjećajne. A nakon kratkog pojašnjenja pjesama koje se pjevaju uz saz, Pavišić je u čast svome prijatelju Avdiji Agušiju, Tuzlaku, publiku počastio još jednom sevdalinkom *A, što mi se Travnik zamaglio*, koju je izveo na Avdijinom sazu.

Publiku je oduševila solistica iz Kostajnice Hatka Tatić, koja je jako dobro izvela *Sejdefu* i *Karanfile cvijeće moje.*

Prije završnog scenskog prikaza, svadbenog obreda u kojemu su sudjelovali svi "Bosanini" gosti, i na kojemu se pjevala prastara vesela prigodna pjesma *Trepetika trepetala*, Edo Pavišić je otpjevao *Oj, djevojko.* ❑

Ajka Tiro Srebreniković

Najmlađi članovi Folklorne skupine "Bosana"

Aktivnosti bošnjačkih stranaka u Hrvatskoj – SDAH vs. BDSH

Koalicija i Handžar divizija

Unutarbošnjački politički odnosi u Hrvatskoj postaju sve zanimljiviji i dinamičniji. Tome je svakako pridonijelo osnivanje druge bošnjačke političke stranke – BDSH, kao svojevrsne političke alternative SDAH, dosadašnjoj jedinoj političkoj stranci Bošnjaka u RH. Ovom prigodom prenosimo izvode s nekoliko vrlo zanimljivih konferencija za tisak održanih krajem studenog i početkom prosinca 2010. godine u Puli, koje su prenijeli hrvatski tiskovni i elektronski mediji. U narednom periodu u "Preporodovom Journalu" više ćemo pisati o djelovanju tzv. Handžar divizije tijekom Domovinskog rata u Sisku i okolici, te raznim perfidnim igrama obavještajnog podzemlja vezanim uz navodne zločine koje su počinili njezini pripadnici.

Predizborna trgovina

Na konferenciji za novinare 29. studenog 2010. u Puli prof. dr. Šemso Tanković, saborski zastupnik i predsjednik Stranke demokratske akcije Hrvatske, najavio je da će njegova stranka Savezu za promjene, tzv. Kukuriku koaliciji (SDP, HNS, IDS i HSU) uskoro ponuditi svoju viziju suradnje. Istaknuo je kako s predstavnicima opozicije još nisu razgovarali o prijedlogu zajedničkog izlaska na parlamentarne izbore 2011. godine. Pritom je podsjetio na prethodne parlamentarne izbore kada su SDAH i SDP sklopili ugovor o zajedničkom nastupu. "Sa SDP-om smo već surađivali na prošlim izborima, međutim tada su birači mogli glasovati ili za stranku ili za manjinske predstavnike. Veliki broj Bošnjaka podržao je predsjednika SDP-a Zorana Milanovića", rekao je Tanković.

Pojasnio da u Hrvatskoj živi 45.000 Bošnjaka, od kojih 15.000 živi u Zagrebu, te po 8.000 na području Istre i u Primorsko-goranskoj županiji. Prema njegovim riječima, u slučaju zajedničke koalicije svi Bošnjaci u RH glasali bi za Savez za promjene. "SDAH želi biti dio zajedničkog nastupa jer iza nas stoji 45.000 glasova. Svi će se oni opredijelili za ovu koaliciji ukoliko budemo pronašli zajednički jezik. Suradnjom sa SDP-om, IDS-om, HNS-om i HSU-om mogli bismo ostvariti dobar izborni rezultat", rekao je

Šemso Tanković, saborski zastupnik i predsjednik SDAH

saborski zastupnik SDAH. Stoga na sljedećim parlamentarnim izborima SDAH želi više. Stranka će inzistirati da se barem u dvije izborne jedinice na liste stave njihovi kandidati. Tanković je rekao da bi SDAH u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji, te u gradu Zagrebu mogla imati svoje kandidate s realnim izgledima za ulazak u saborske klupe. "Idealan scenarij bi bio da budemo stranka s tri zastupnika, no postoji i negativna opcija, a to je da izgubimo i ono što danas imamo, odnosno jednog zastupnika", rekao je Tanković. Na novinarsko pitanje hoće li u slučaju odbijanja Kukuriku koalicije zahtjev uputiti i HDZ-u, izjavio je sljedeće: "Nadamo se da će koalicija naš poziv prihvatiti, a ne bude li tako, ne preostaje nam previše izbora." Ipak, i pored opcije pregovora s HDZ-om, Tanković je naglasio da će SDAH dijeliti sudbinu Kukuriku koalicije. "Ili ćemo pobijediti ili ćemo biti opozicija", rekao je i dodao da bi uz dva svoja zastupnika i zastupnika manjine u Saboru mogli formirati klub.

Nakon tiskovne konferencije u Puli, u izjavi za Hrvatsku televiziju predsjednik SDAH je rekao: "Mi koristimo ono što nam se u ovom trenutku pruža, mi smo

Nedžad Hodžić, predsjednik BDSH

jedina manjina koja je jasno rekla da nam je bliži SDP od HDZ-a. Nudimo se prije svega SDP-u, ali hoćemo razgovarati i s HDZ-om."

Ubrzo se na tiskovnoj konferenciji oglasio Nedžad Hodžić, predsjednik Bošnjačke demokratske stranke Hrvatske, koji je rekao: "Najave Šemse Tankovića o pridruživanju Kukuriku koaliciji potvrđuju da je stranka izgubila kompas i da predsjednik SDAH na sve načine pokušava zadržati svoje mjesto u Saboru u kojem sjedi već sedam godina, a za govornicom smo ga vidjeli tri, četiri puta." Komentirajući novinarsko pitanje o Tankovićevoj izjavi da će ulaskom SDAH u Kukuriku koalicija opozicijski savez dobiti 45.000 bošnjačkih glasova, Hodžić je naglasio: "To su neistine jer je Tankovićevo vrijeme prošlo, o čemu svjedoči činjenica da nije uspio objediniti bošnjački glasački korpus, već je sve otjerao od sebe. Njegova najava da će u slučaju odbijanja SDP-a, IDS-a, HNS-a i HSU-a suradnju ponuditi HDZ-u, dodatno naglašava da se bori isključivo za vlastiti interes. Politika po principu 'ako neće oni, onda će drugi' danas više ne smije funkcionirati, a čelnik SDAH pokazuje da nema artikulirane stavove i principe."

Istaknuo je da ne treba čuditi što su se takve izjave pojavile u medijima samo dva dana nakon događaja u Gunji i Drenovcima, kada su kompletni ogranci SDAH prešli u redove BDSH. Na pitanje zbog čega toliko rivalstvo među strankama koje bi trebale zastupati slične interese, Hodžić je rekao da nema rivalstva jer već duže vrijeme nema ni stranke SDAH, koju su osnivali današnji članovi BDSH. Smatra da Tanković okreće pilu naopako i odbrojava posljednje dane jer preko Kukuriku koalicije samo želi zadržati svoj politički položaj. Na pitanje hoće li poziv za suradnju Kukuriku koaliciji uputiti i BDSH, Hodžić je rekao da oni kao stranka lijevog centra podržavaju tu suradnju, ali da još ništa nije definirano. Naglasio je da postoji mogućnost da BDSH u VIII. izbornoj jedinici samostalno izađe na izbore.

Komentirajući najnoviji Tankovićev potez, Višeslav Raos iz Centra za politološka istraživanja smatra da se radi o neozbiljnom potezu budući da se ne zna misli li SDAH izaći iz sadašnje koalicije:

"Naime, oni su nedavno podržali proračun i mnoge druge mjere Vlade RH, tako da je ovo neuobičajen način." Novinari podsjećaju da je SDAH prije parlamentarnih izbora 2007. godine potpisala predizborni sporazum sa SDP-om i Milanovićem, a nakon izbora promijenila stranu i opredijelila se za HDZ i Sanadera. Politički komentatori se pitaju ima li kraja političkom trgovanju (posebice stranaka i zastupnika nacionalnih manjina), te da li je na djelu ona stara: "Sve za vlast, vlast ni za što"!?

Ratni zločini u Sisku

Damir Kajin, saborski zastupnik i potpredsjednik Istarskog demokratskog sabora, 29. studenog 2010. u Puli je održao konferenciju za tisak o tamnoj strani sudjelovanja građana Istre u Domovinskom ratu. Povod je bio intervju s Muhamedom Kličićem, pripadnikom tzv. Handžar divizije, koji je govorio o ratnim zločinima u Sisku 1991./1992. godine. Intervju je objavljen u "Jutarnjem listu" 27. studenog.

"Domovinski rat bio je legitiman, ali događaji u Sisku su sramota onovremene hrvatske politike, koja je preko zločina zastrašivala one koji bi progovorili o nakaradnosti Tuđmanovog režima. Jedna od najsramnijih stranica Domovinskog rata vezuje se za zločine u Sisku. Građani Istre ne znaju da su tom zločinu veliku ulogu imali ljudi iz Istre. Odlučio sam o tome govoriti u ime tisuće Istrijana koji su uniformu dostojanstveno nosili. Zato moramo govoriti i o zločinima u kojima su neki sudjelovali kako ne bi ljaga pala na sve nas. Ni ja to nisam znao do prekjučer. Znala je istarska policija koja po tom pitanju ništa nije činila, a najvjerojatnije nije niti smjela. Mnogi su ljudi u Istru stigli iz Bosne i Hercegovine i Sandžaka, a Istrijani su ih primili kao braću. Oni su osnovali Handžar diviziju, tzv. 'Nož diviziju'. Na čelu te divizije bio je izvjesni Ekrem Mandal koji je umro prije nekoliko godina, a bio je zadužen za odvođenje bogatijih Srba sa sisačkog područja na stratišta. Ova grupa Labinjana, uglavnom bivših rudara, njih 80-ak, osramotila je Istru, Domovinski rat, Hrvatsku i svoj rod. Isto je tako Domovinski rat, Istru i Hrvatsku osramotilo nekoliko Porečana koji su se proglasili skupinom Maksa Luburića u sklopu jedne od istarskih brigada. Do prekjučer bio sam siguran da nitko iz Istre nije počinio zločin u Domovinskom ratu, a sada tražim da policija i DORH istraže tu sramotu", rekao je Kajin. Naglasio je da je do saznanja došao na temelju javnog istupa jednog od sudionika tih događaja i na temelju podataka da DORH pokreće istragu o zločinima u Sisku.

Damir Kajin, saborski zastupnik i potpredsjednik IDS-a

"Ti isti ljudi koji su bili sudionici zločina, digli su u zrak i Narodni dom u Nedešćini, ali je policija morala, zbog viših interesa, odšutjeti kao i u slučaju dizanja u zrak Hrvatske ptice. Labinština je i danas puna svjedoka, a Labinštinom i danas šeta Muhamed Kličić, pripadnik Handžar divizije koji o tome danas javno govori. Jasno je da su sve znali prvi ljudi Siska, a i hrvatske policije, pa i države. Po mojim saznanjima, ovaj slučaj istražuje DORH zbog likvidacije 36 sisačkih Srba, a Stipe Šuvar govorio je o 107 ubijenih Srba, uglavnom imućnih i uglednih ljudi koji se ničim nisu miješali u rat, a jedina njihova krivnja bio je njihov materijalni status i nacionalnost", rekao je Kajin. Poručio je da ratni zločin ne zastarijeva i da počinitelji moraju odgovarati. Naglasio je da je ovo rekao u ime tisuća časnih Istrijana koji su za obranu domovine dostojanstveno obukli uniforme, te napomenuo da se o ovome mora progovoriti kako ljaga ne bi pala na sve stanovnike Istre. "Oni koji su o svemu znali, a šutjeli, neka žive u svojoj sramoti", zaključio je Damir Kajin.

Kemal Velagić, potpredsjednik SDAH i predsjednik pulskog ogranka stranke, komentirajući izjavu Damira Kajina o zločinima koje su za vrijeme Domovinskog rata na području Siska navodno počinili Labinjani doseljeni iz BiH, rekao je da ti ljudi nemaju nikakve veze s Bošnjacima. "Čudi me izjava Damira Kajina o zločinima Handžar divizije jer to sigurno nisu činili Bošnjaci. Naime, poznato je da je u Sisku djelovala tzv. Handžar divizija, koju je vodio sada već pokojni Ekrem Mandal, i to apsolutno nema doticaja s pripadnicima našeg naroda u Istri. Iznenađuje me ta izjava, iz koje se može tumačiti da su upravo Bošnjaci osramotili Istru. To nije istina. Mi nismo sramotili Istru, bili smo na strani onih koji su legalno branili Hrvatsku", rekao je Velagić. Iznenađen je i time što se Kajin poziva na izjave Muhameda Kličića. "To je čovjek iz kriminalnog miljea, kojeg se teretilo za napad na jedan diskoklub u Istri. Bošnjaci s njime nemaju nikakve veze te se od njega ograđuju i pripadnici našeg naroda u Labinu. Također, tzv. Handžar divizija nema veze s Bošnjacima u Labinu. Radilo se o paravojnoj jedinici koja je na ratištu u Sisku koristila isti naziv vojne formacije iz Drugog svjetskog rata", rekao je Velagić. Naglasio je da se Bošnjaci u Istri oštro ograđuju i od samog Ekrema Mandala, koji je bio komandant Handžar divizije.

Oprečno mišljenje iznio je saborski zastupnik prof. dr. Šemso Tanković, predsjednik SDAH. On je pojasnio da je stranka kao ogranak za Hrvatsku osnovana 1990. godine, a nju je činio i ogranak u Labinu. "Tada je taj ogranak vodio gospodin Ekrem Mandal. Kada je počela agresija na Hrvatsku, tri naša ogranka, među kojima i labinski, obratili su mi se riječima: 'Predsjedniče, sada nije vrijeme da se bavimo politikom, sada ćemo sav svoj angažman posvetiti u obrani Hrvatske.' Labinski se ogranak doista uključio u obranu zemlje i na području Siska, gdje su s hrvatskim snagama sudjelovali u liniji razdvajanja pobunjenika. U tome su sudjelovali i pripadnici bošnjačkog naroda iz Labina. Oni su bili ti koji su branili Sisak da ga pobunjenici ne preuzmu. To je bila kvalitetna i vrlo časna uloga. Ponosan sam na ulogu tih ljudi u obrani Hrvatske", rekao je Tanković.

Nedžad Hodžić, predsjednik BDSH, na tiskovnoj konferenciji svoje stranke također se osvrnuo na izjavu Damira Kajina. Hodžić smatra da je Kajin u rukavicama prozvao pripadnike bošnjačkog naroda optuživši ih za zločin i sramotu. "Uz dužno poštovanje, bošnjački narod je bio najveća žrtva, a dokazalo se da se u Srebrenici dogodio genocid. U Domovinskom ratu bilo je 25.000 Bošnjaka, od kojih je 1.100 dalo život u obrani domovine. Na 1.000 stanovnika ginuo je jedan Hrvat i četiri Bošnjaka i slobodno mogu reći da su Bošnjaci dali veliki obol u stvaranju Republike Hrvatske, veći nego što je to učinilo domicilno stanovništvo. Svaki zločin koji se dogodio treba procesuirati, ali ne može se bez argumenata bacati mrlja na bošnjački narod", naglasio je Hodžić.

Izjavu saborskog zastupnika IDS-a komentirao je i Osman Dželil, potpredsjednik BDSH i predsjednik pulskog ogranka stranke, koji je rekao da je bez dokaza, bez imena i prezimena neumjesno svaljivati kompletnu krivicu na pripadnike bošnjačkog naroda u Labinu. ❑

Pripremio: Ismet Isaković

Selmo Cikotić, ministar obrane BiH, za „Preporodov Journal“ govori o integraciji Oružanih snaga BiH, pristupanju NATO savezu, sigurnosnim strategijama BiH, vojnim misijama u Afganistanu i Iraku, vojnom aspektu Daytonskog sporazuma, navodnom islamskom fundamentalizmu u BiH, procesuiranju generala Armije BiH u Haagu....

NATO je najbolja investicija za BiH

Ne može se desiti da su sve tri vojske vodile obrambeni rat na prostoru jedne države. Međutim, u širokom shvaćanju stvari želim razumjeti da su i Bošnjaci i Srbi i Hrvati pokazali jedan iznimno visok nivo svijesti i spremnosti da svojim životima i krvlju brane svoju domovinu, a da su zato krivi političari koji su im davali interpretaciju toga što je njihova domovina. Stvarnost je pokazala da svi pripadaju BiH i da svi svoju dalju sudbinu trebaju tražiti unutar jedinstvene BiH.

Razgovarao: Filip Mursel Begović

Selmo Cikotić (selo Trpezi – Crna Gora, 1964.) završio je 1982. godine srednjoškolsko obrazovanje u Vojnoj gimnaziji „Bratstvo-jedinstvo“ u Beogradu, a 1986. godine Vojnu akademiju, smjer artiljerijsko-raketne jedinice protuzračne obrane. Školske 1990./1991. godine završio je specijalizaciju engleskog jezika u Centru za strane jezike JNA u Beogradu. Po završetku Vojne akademije, od 1986. do svibnja 1992. godine, nalazio se na dužnosti komandira pitomačkog voda i pitomačke baterije Škole rezervnih oficira PVO u Zadru i Rajlovcu.

Od svibnja 1992. do prosinca 1994. nalazi se na brojnim zapovjednim funkcijama Armije RBiH, između ostaloga, oficir za vezu Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga BiH i UNPROFOR-a, komandant Operativne grupe „Zapad“ i načelnik Štaba 7. korpusa Armije RBiH. Nakon toga, do lipnja 1997. radio je kao vojni ataše BiH u SAD. Tokom obavljanja ove dužnosti učestvovao je u mirovnim pregovorima u Daytonu kao član bosansko-hercegovačke delegacije. Nakon dolaska iz SAD, pa do umirovljenja krajem svibnja 2004. godine, obavljao je različite poslove: načelnik Odjela za obuku, edukaciju, doktrinu i vježbe Zajedničke komande Vojske Federacije BiH, šef Kabineta zamjenika ministra obrane Federacije BiH, zamjenik komandanta 1. korpusa Vojske Federacije BiH i komandant 1. korpusa Vojske Federacije BiH. Od 22. travnja 2007. godine nalazi se na dužnosti ministra obrane Bosne i Hercegovine.

Magistrirao je 2004. godine na temu „Mogućnost transfera kompatibilnih elemenata američkog sistema sigurnosti u sigurnosni sistem Bosne i Hercegovine“, te doktorirao 2008. na temu „Sigurnosne perspektive Bosne i Hercegovine“. 2009. godine izabran je u zvanje docenta na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu.

Doc. dr. Selmo Cikotić, ministar obrane BiH

Integracija Oružanih snaga BiH

Formiranjem Oružanih snaga BiH napravljen je korak u integraciji vojski na području BiH. Koliki je taj korak objektivan i što još predstoji?

To je veoma dug, dubok i značajan korak koji predstavlja najvažniju promjenu stanja u Bosni i Hercegovini nakon prestanka rata do danas. Riječ je o najcjelovitijoj nadogradnji daytonskog aranžmana u cijelosti, a predstoji slična aktivnost u mnogim drugim sferama državne organizacije, kako to ne bi bila jedna usamljena reforma koja trenutno ide ispred većine drugih. Dakle, potrebno je da se na nivou drugih reformi slijedi taj korak integracije, progresa i da se naša zemlja primakne porodici progresivnih zemalja euroatlantske strukture.

Kakva je politička podrška takvim nastojanjima? Je li realno očekivati daljnju integraciju, ili tek dodatnu integraciju do minimalne razine koju traži NATO, ili u budućnosti možemo očekivati jedinstvenu bosansko-hercegovačku vojsku? Nevjerojatno mi je čuti da u istoj kasarni službuju nekadašnji prekaljeni borci Armije BiH, Vojske Republike Srpske i HVO-a.

Što se Oružanih snaga tiče ta je integracija potpuna, ona je iskrena, ona je uspješna i tu nema dilema. Mi imamo pješadijske bataljune koji su još uvijek etnički monolitni. Mi nismo mogli, čak i da smo htjeli, a nije bilo ni uputno, tehnički izvesti potpunu integraciju odjednom. Međutim, ta integracija je provedena u svim komandama, u svim pratećim jedinicama i po brigadama. U potpunosti imamo multietničke komande, štabove, jedinice i mi za ovih pet godina primjene te reforme nemamo ni jedan ozbiljan konflikt na etničkoj osnovi. To je uspjelo, iako smo imali nekih provokacija sa strane, čak pokušaja da se destabilizira ta reforma. Ne vidim ni jednu ozbiljnu alternativu u tom procesu integracije BiH. Naša zemlja je zapamtila puno imperija i moćnika u različitim vremenima, svi su oni prošli, a Bosna opstaje kao multietnička zajednica i model bogatstva različitosti.

NATO – šansa višestruke naravi

Što za BiH znači eventualno članstvo u NATO paktu? Govori se o NATO kišobranu, da li to znači da će Bosna biti zaštićena i od kiše i od suza – da dolazi sunce?

NATO za BiH predstavlja šansu višestruke naravi. Prije svega to će biti uspostava jednog sigurnosnog okvira koji će značiti trajnu stabilnost i trajan mir, ne samo u BiH nego i u regionu kome pripada. Bosna jest ključ stabilnosti ovog regiona. Značit će jedan dobar okvir za eko-

nomski razvoj, daljnju demokratizaciju, ali i za kulturu, obrazovanje, sport, ekologiju, turizam te sve vrste unaprjeđenja odnosa u državnoj i društvenoj organizaciji, ali i za kvalitetu života uopće.

Postoje li nedostaci članstva u tom Savezu?

Naravno, sve ima svoju cijenu. NATO je jedan klub u kojem je članarina vrlo visoka. Svaka zemlja članica velikim brojem aktivnosti mora opravdavati svoje učešće u NATO savezu. Od učešća značajno velikog broja kvalificiranog osoblja u strukturama NATO-a, od sjedišta u Bruxellessu do raznoraznih komandi, štabova i jedinica, učešću u mirovnim operacijama i mehanizmima kolektivne sigurnosti, u civilno vojnim projektima i onim međunarodne suradnje. Nadalje, troše se i angažiraju ljudi, troši se značajna količina financijskih sredstava, sve to košta, ali su benefiti puno veći od investiranog. To je najbolja investicija za BiH, bez ikakve realne alternative.

Obaveze ste nabrojali, a koja prava?

Sve zemlje u tranziciji koje su nakon hladnog rata prošle put prema NATO-u i Europskoj uniji imale su značajan kvalitet unutrašnjih reformi, pa su u velikoj mjeri popravili unutrašnju organizaciju. Dakle, za BiH je to reforma odbrane koja je ujedno i reforma Ustava, ali i svijesti što je bitno, rekonstrukcija pozitivnih međunacionalnih odnosa. To je u biti jedna procedura i postupak izgradnje države, što je u slučaju BiH najvažnija dimenzija, poboljšanje njenog međunarodnog imidža i reputacije. Onog trenutaka kada zemlja uđe u NATO savez dolazi do rapidnog skoka inostranih investicija i ulaganja, dakle rasta ekonomije, a sa time i svih drugih sfera državne organizacije i kvaliteta življenja. Još jednom ponavljam, ta sigurnosna dimenzija, koja je pretpostavka političkog, ekonomskog i sveukupnog društvenog napretka, je primarna u slučaju BiH.

Mirovne misije u Iraku i Afganistanu

Nedavno ste bosansko-hercegovačkim medijima u jednom odgovoru izjavili kako NATO nije samo vojni, već i politički savez. Što to znači?

NATO je prije svega politički savez jer on predstavlja odraz političke volje njegovih članica da mehanizmom kolektivne sigurnosti štite svoje vrijednosti, svoje teritorije i svoje građane. Suvremeni međunarodni odnosi se karakteriziraju međuzavisnošću kao osnovnom odrednicom modernih međunarodnih odnosa i niti jedna država, bez obzira koliko je velika, u odnosu na moderne sigurnosne prijetnje, nije više sposobna sama garantirati svoju sigurnost. Ta međuzavisnost je svijet dovela u jedno novo stanje odnosa i jedino NATO na efikasan način, nesavršen, ali praktično najbolji na svijetu, nudi odgovore na moderne sigurnosne prijetnje. Sve druge organizacije i drugi koncepti funkcioniraju dokle postoji suglasnost članica NATO saveza da u tim konceptima učestvuju. U onom trenutku kada jedna od zemalja povuče svoju suglasnost i počne se protiviti tim organizmima, te organizacije nemaju nikakvih efikasnih mehanizama da dovedu do stanja da ta država mora poštovati te mehanizme. To jedino ima NATO koji sve više postaje jedna globalna sigurnosna organizacija. NATO ima programe suradnje sa Rusijom, Ukrajinom, zemljama Mediterana, u novije vrijeme s Australijom, Južnom Korejom, Japanom, Kinom, Indijom...

Kakva je vojna i vojno-politička suradnja BiH s ostalim oružanim snagama zemalja u okruženju i nečlanicama NATO pakta?

Ta suradnja je generalno dobra, razlikuje se od države do države, ali imamo trend poboljšanja. Nedavno sam potpisao Sporazum o međudržavnoj suradnji u oblasti u oblasti odbrane sa Crnom Gorom što je najviši nivo suradnje, upravo sam takav sporazum dogovorio sa hrvatskim ministrom obrane Vukelićem, sa Srbijom konstantno proširujemo i popravljamo suradnju i ona je sada na nivou Memoranduma o razumijevanju. Sa Slovenijom, Makedonijom, Albanijom imamo dobru suradnju. Imamo i suradnju sa Kinom, Indijom ali ona nije tako efektivna kao suradnja sa SAD-om, Austrijom, Njemačkom, Turskom, u određenoj mjeri Malezijom, Italijom...

A s Iranom?

Sa Iranom nemamo neku određenu vojnu suradnju. Ona je u jednom periodu postajala, ali u posljednje vrijeme, zbog politike koja je sa time povezana i zbog jedne dominantne uloge i podrške koju imamo od SAD-a, suradnja sa Iranom u sferi odbrane praktično i ne postoji.

Bosna i Hercegovina, kao i drugi aplikanti na članstvo u Savezu, i prije pristupanja šalje svoje ograničene vojne kontingente na tzv. krizna žarišta, odnosno u vojne misije pod komandom NATO snaga. Kako BiH sudjeluje u tim misijama, posebno u Afganistanu i Iraku i očekujete li, da će približavanjem punopravnom članstvu rasti zahtjevi saveznika za većim kontingentima i opasnijim misijama? Što je se učešćima u misijama s upitnim motivima i ciljevima dobiva politički, a što vojno?

To su investicije koje su neophodne, uključuju rizik i koštaju. Međutim, ako napravite podrobniju analizu zaključit ćete da je rizičnije ne ići u te misije, odnosno zaustaviti napredak prema NATO-u. Daleko je skuplje ostati izvan integracija ili izvan NATO-a. Vi u praktičnom smislu i politički dobivate jedan viši nivo razumijevanja i povjerenja te sve više iz pozicije partnera učestvujete u tim mehanizmima i potvrđujete da ste sposobni za punopravno članstvo. U sigurnosnom smislu dobivate pripadnike Oružanih snaga koji su osposobljeniji da brane i štite sigurnost svoje države u inostranstvu i kući.

Dakle, ovo su samo grube osnovne naznake. Imate i značajan niz mreža međunarodne naravi koje se kroz te misije stvaraju – naši ljudi sudjeluju u raznoraznim projektima u sferi sigurnosti i obrazovanja. To učešće nosi rizik, pogotovo u Afganistanu. Mi smo imali devet rotacija različitih jedinica u Iraku, na našu sreću sve su prošle bez ikakvih žrtava. Nema nikakvih garancija, ali sve radimo da rizik smanjimo na najmanju moguću mjeru. Naši ljudi su svjesni tog rizika i idu dobrovoljno.

Oružane snage BiH bez etničkih komponenti

Pristupanje NATO savezu jedna je od dvije političke mantre posljednjih 20-ak godina. Je li za takav ipak krupan politički i vojni, dakle i sigurnosni korak potrebno provesti punu demokratsku proceduru, uključivši i referendum?

Ne postoji osnova da se on izvrši jer ispitivanja javnog mijenja govore da se podrška ulasku u NATO savez kreće iznad 70%. Ne postoji ustavna ni zakonska obaveza, tim prije što imamo pun konsenzus svih relevantnih političkih struktura i to u nekoliko saziva.

Financijski generiranom ekonomskom krizom smanjuju se vojni budžeti, odnosno učešće vojnog sektora u BDP-u. Dovodi li to u pitanje postojeće planove obuke, opremanja, manevara i modernizacije Oružanih snaga BiH, odnosno njezinih komponenti? Odakle se financiraju OS BiH i njezine komponente?

Oružane snage BiH su jedinstvena oružana sila u BiH i njene komponente se sastoje od kopnenih i zračnih snaga, aktivnog i rezervnog sastava, ali etničke komponente više ne postoje. Ekonomska kriza proizvodi određene posljedice na obrambene strukture u BiH, ali ne značajne. Mi se financiramo iz Državnog budžeta i konzumiramo oko polovinu budžeta državnih institucija kao najbrojnija i najveća državna struktura. Imamo oko 11.000 profesionalnih vojnih lica i civila koji predstavljaju skoro polovinu od 23.000 ljudi angažiranih u državnim strukturama. Pored državnog budžeta imamo i bilateralne programe suradnje, prije svega sa SAD-om, Turskom, Austrijom, Njemačkom i nekim drugim zemljama s kojima vršimo određene kompenzacije budžetskih nedostataka. Držim trend u modernizaciji informatičke i komunikacijske tehnologije, nekih sistema naoružanja i borbenih vozila...

Prilagođavanje na NATO standarde često se doživljava kao diktat koji prisiljava vojne snage države aplikanta da kupuje oružje i opremu od određenih proizvođača koji zadovoljavaju te standarde, ubrzano amortizira ili odmah otpisuje svoje postojeće, dok eventualna domaća proizvodnja komponenti ili gotovih proizvoda zamire i nestaje. Standardi se propisuju katkad i besmislenim normama koje se prilagođavaju pojedinim proizvođačima, a ne obrnuto. Ima li temelja takvim razmišljanjima?

Ima. Još u 16. stoljeću francuski kardinal Richelieu je kazao da je u međunarodnim odnosima u pravu onaj koji ima moć. Onaj koji nema moć nikako da ni sebi ni drugima dokaže da je u pravu. Ne mogu, s obzirom na tu činjenicu, kazati da se situacija promijenila na početku 21. stoljeća. Pojedine kompanije u namjenskoj industriji BiH povećavaju obim proizvodnje i prekvalificirale su se na NATO standarde. U mjeri koliko to kvalitetom svojih ljudi i kvalitetom svojih proizvoda zaslužuju, one dobivaju i mjesto u toj utakmici. Nisam netko tko vjeruje u postojanje slobodnog tržišta u idealnom smislu. Moje iskustvo je da me u pravilu najskuplje koštaju besplatni ručkovi. Šansa postoji. Postoji činjenica da vam se neka

Rumunjski ministar obrane Teodor Malescanu i Selmo Cikotić

sredstva doniraju, ali ste kasnije fokusirani da kupujete druga komplementarna sredstva i da ih održavate pod nekim uslovima koji su često nepovoljni.

Daytonski mirovni sporazum

Bili ste vojni ataše u SAD-u dok se potpisivao sporazum, jeste li bili učesnik ili sukreator Daytona? Daytonski sporazum je u svom vojnom aspektu predvidio i „balans" vojnih snaga između Republike Hrvatske i Federacije BiH s jedne, te Srbije i Republike Srpske s druge strane. Što je s tim aspektom Daytona, koliko je još aktualan, provode li se i dalje redovne inspekcije, najavljene i nenajavljene, predstavnika jedne komponente drugoj ili oružanih snaga jedne države drugoj? Kakvog smisla taj balans ima danas i u budućnosti?

Bio sam vojni pregovarač BiH u Daytonu, dakle bio sam zadužen za vojne aspekte Općeg okvirnog sporazuma o miru ispred BiH. Na tu sam stavku u svojoj biografiji vrlo ponosan jer je praksa pokazala da je taj aspekt Mirovnog sporazuma urađen u praktičnom smislu, tj najcjelovitije je primijenjen. Naknadne najuspješnije promjene dogodile su se upravo u toj sferi. Aneks 1A se odnosio na implementacijske, a kasnije stabilizacijske snage, njihov mandat i način održavanja mira. Kasnije se to pretvorilo u reformu odbrane. Aneks 1B se odnosio na Član 2 koji se bavio mjerama pomirenja i suradnje. Član 4 se bavio aspektima subregionalne kontrole u naoružanju. Član 4 je podrazumijevao svođenja limita u pet konvencionalnih kategorija: aviona, helikoptera, tenkova, transportera i artiljerijskih oruđa u omjeru 5:2:2. Tadašnja Savezna Jugoslavija imala je pet jedinica u odnosu na dvije u BiH i dvije u Hrvatskoj. U BiH se taj odnos dijelio 2:1 u korist Federacije BiH naspram Republike Srpske. Tim mehanizmima je uništen značajan broj viška konvencionalnog naoružanja, proveden je jedan čitav niz najavljenih i nenajavljenih posjeta, inspekcija, procesa uništavanja i prebrojavanja tih viškova. Taj proces još uvijek živi, nije zaustavljen i proizvodi pozitivne efekte. Atmosfera u kojoj se danas odvija je neusporedivo bolja, i potreba za mehanizmima kontrole praktično i ne postoji na način na koji je postojala u prošlosti. Iako je taj dio Mirovnog sporazuma dao očekivane rezultate, povjerenja nikada dosta i dobro je da se sa tom praksom i dalje nastavi.

Kakva je budućnost tog omjera snaga ulaskom BiH, prije toga Hrvatske, te vjerojatno simultano s BiH i Srbije u NATO? Ovdje treba naglasiti da je od Daytona Srbija ostala, barem kako sada stvari stoje, bez Kosova, pa je i daytonski vojni balans već sada u korist srpskih snaga.

Hrvatska je već u NATO-u, BiH je na dobrom putu. Nakon potpisivanja ovog Sporazuma došlo je do odvajanja Crne Gore od Srbije, Kosovo je steklo nezavisnost i međunarodno priznanje. Ti su brojevi oko subregionalne kontrole korigirani u odnosu na promjene. Te cifre i nisu toliko relevantne koliko jedan ukupan odnos političkih, ekonomskih aspekata u regionu. Ne vidim da je Srbija u tim promjenama, u bilo kojem smislu, dobila neku jaču poziciju u komparaciji s ostalim zemljama. Moderne obrambene teorije govore da se snaga države mjeri u snazi ekonomije, a ne u broju vojnika ili tenkova. Govorimo i o kategorijama naoružanja koje su u velikoj mjeri zastarjele te je i dalje čovjek ključni faktor.

Sigurnosne prijetnje i strategije

Što bi vi kao ministar napravili da Republika Srpska proglasi odcjepljenje? Svako malo se prijeti odvajanjem. Imate li ikakve sigurnosne strategije u slučaju nekog novog međuetničkog sukoba?

Točno da se život živi unaprijed, ali se razumije gledajući unazad. Znam da mnogi skeptici i realisti postavljaju takvo pitanje. Ono što je trenutni odnos prema izradi sigurnosne politike jeste da se ta strategija radi u duhu razumijevanja, da je prirodno stanje stvari suživot i koegzistencija različitih etničkih grupa u BiH. Vjerojatno bi predviđanje takvog scenarija ujedno i bio poziv na takav sukob. Svi naši dokumenti predviđaju suradnju, a ne sukob, integraciju, a ne fragmentaciju. Mislim da je to prirodno stanje stvari. Imali smo pokušaj tog koncepta podjele u kojem su svi gubili, samo je pitanje tko više tko manje. U konceptu zajedničkog rada svi dobivaju.

Priče o odcjepljenju su prije svega namijenjene za domaću konzumaciju, njime se dobivaju izbori. To je scenarij Sloboda-

na Miloševića koji je Srbe prvo dobro isprepadao, ponudio im zaštitu pa su ga oni snažno prigrlili. Međutim, srpski analitičari su rekli da gdje god je Milošević ušao na tenkovima, Srbi su kasnije otišli na traktorima. Srbima takva vrsta zaštite više nije potrebna, a određena aktualna politika u Republici Srpskoj nudi sličan scenarij. Međutim, prepoznajem ozbiljne znakove opiranja tom scenariju od strane samih Srba jer oni vide da to nije realna opcija. Taj model je jednom testiran i nije uspio u uslovima kada je imao neusporedivo bolje šanse da uspije. Tim će se konceptom zveckati, a sumnjam da će se na ozbiljan način testirati. Svi protivnici BiH od prije 20 godina nisu odustali, oni vrebaju novu šansu da probaju taj scenarij, ali ne dvojim da BiH ima snagu da opstane.

Što mislite o procesuiranju generala Armije BiH, uključujući komandanta Rasima Delića? Da li je riječ o izjednačavanja krivnje?

Postoje pokušaji određenih politika, prije svega iz Beograda, u jednom periodu i iz Zagreba, da se Haški tribunal proglasi jednom međunarodnom institucijom koja je trebala kriminalizirati borbu Srba, kasnije Hrvata, posebno u BiH. Ti argumenti nisu izdržali testove nekih objektivnih analiza. Haški tribunal je do sada svojim presudama najvjerojatnije najobjektivnija ocjena i sud o karakteru rata. Činjenica da je on izrekao nekoliko hiljada godina u presudama Srbima za zločine u BiH, nekoliko stotina godina Hrvatima i nekoliko desetina godina Bošnjacima do sada možda najbolje govori o omjeru zločina na zaraćenim stranama u BiH.

Bilo je pokušaja da se neki bošnjački generali Armije BiH optuže i procesuiraju. Neki su srećom potpuno oslobođeni optužbi, a neki su završili sa minimalnim presudama. Mislim da je optužba protiv generala Delića bila veoma tanka. Činjenica da je u prvom stepenu predsjedavajući Sudskog vijeća, koje je izricalo presudu, glasao za oslobađajuću presudu za mene je bila vrlo ilustrativna. Sve su presude u Haagu do sada donesene jednoglasnom presudom sva tri člana vijeća. Nadao se oslobađajućoj presudi u drugom stepenu, ali smrt ga je spriječila da saslуša tu konačnu presudu. Iz pozicije Armije BiH bilo je određenih zločina, ali oni ni izbliza nemaju taj karakter sistematskog planiranja, organiziranja i izvođenja kakav je bio u drugim ratnim formacijama.

Ovdje se govorilo o vanjskim i unutarnjim neprijateljima (Tuđman): Tko su Bosni vanjski neprijatelji? Postoji li Bosni ijedna prijetnja osim unutarnje? Treba li se Bosna braniti sama od sebe?

BiH u vanjskom i unutrašnjem smislu nije ni više ni manje osjetljiva od drugih država u regionu. Trenutačno je etnička slika Crne Gore, Makedonije, vjerojatno uskoro i Srbije, puno složenija od one u BiH. Zbog različitih migracija mijenja se etnička slika Slovenije i Hrvatske, ma čitave Europe, al govorim o regionu. Moderne sigurnosne prijetnje mijenjaju svoje modele tako da tradicionalna podjela na unutrašnje i vanjske neprijatelje nije relevantna. Korupcija i organizirani kriminal je opasnija od bilo koje armije svijeta, zatim tu su terorističke, ekološke i cyber prijetnje. Mislim da BiH, a to i sigurnosne statistike pokazuju, u svakom pogledu predstavlja jednu od najsigurnijih zemalja Jugoistočne Europe.

Bauk islamskog fundamentalizma u BiH

Doktorirali ste na sigurnosnim pitanjima BiH, koji su po Vašim nalazima punktovi sigurnosne stabilizacije i destabilizacije u BiH? Koliko su realne informacije da se stanje među Bošnjacima radikalizira? Imate li neposredne informacije o bauku islamskog fundamentalizma (vehabije), terorističkim ćelijama (Al-Qa'ida i ostale)...

Kada čovjek priča o drugome obično najviše kaže o sebi. Imate činjenicu da je prije dvije-tri godine jedan čovjek, ako je to relevantno, po nacionalnosti Hrvat i po vjerskoj pripadnosti katolik, ubio sedam ljudi i nekoliko ranio. To je okarakterizirano kao akt jednog neuračunljivog građanina. Prije par mjeseci je jedan čovjek, koji je Bošnjak po nacionalnosti i islamske vjeroispovijesti, podmetnuo eksplozivnu napravu ispred MUP-a u Bugojnom od koje je jedan čovjek poginuo, a jedna žena teško ranjena. To je proglašeno jednim vrlo opasnim aktom islamskog terorizma i fundamentalizma.

Nama je potreban jedan ujednačen pristup, pa ćemo govoriti o katoličkom terorizmu u jednom slučaju i islamskom terorizmu drugom ili ćemo govoriti o nekoj vrsti mentalne poremećenosti tih ljudi. Tim prije što su se same vehabije ogradile od tog čovjeka i proglasili ga neuračunljivim. Ne sporim da i među muslimanima postoje oni koji su skloni nasilju, ali ne mislim da je uopće politički moralno i sigurnosno korektno govoriti o opasanosti koja prijeti od muslimana kada se još uvijek nismo ozbiljno pozabavili pitanjem opasnosti koja je demonstrirana i realizirana prema Bošnjacima i muslimanima u BiH. Prvo se moramo pozabaviti tim ideologijama i tim politikama u čije su ime počinjeni zločini nad Bošnjacima, pa ćemo se onda baviti drugim prijetnjama. Evo, navedite mi, osim spominjanja slučaja u Bugojnom, i jedan slučaj nekoga tko je stradao od islamskog terorizma?

Imali ste nedavno gay paradu u Beogradu koja je završila „ratom“ između policije i prosvjednika. Dakle, puno više krvi, nasilja i narušene sigurnosti nego što je to bilo na znatno manjem incidentu povodom gay parade u Sarajevu. Tamo je to imenovano otporom prema istospolnim vezama i brakovima, a u Sarajevu protumačeno kao akt islamskih fundamentalista. Oni koji podliježu takvim analizama ili nemaju dobre namjere ili imaju loše instrumente ili neobjektivno promatraju stvari. To je prije svega njihov problem i oni se trebaju time pozabaviti.

Jesu li sanirane rane rata, imali smo prosvjede, brine li se država za branitelje? Kao ministar svih Bosanaca kako definirate branitelje? Od čega su se branili Srbi, od čega Bošnjaci, od čega Hrvati? Kako to pomiriti?

Branitelji su hrvatski termin, u zakonskim dokumentima BiH riječ je o boračkim populacijama. Tragedija stanja u kojem su se ljudi u BiH našli u tome je što su mnogi Srbi i Hrvati, koji su bili u vojsci RS-a ili HVO-u sa vrlo iskrenim uvjerenjem da brane sebe i svoju porodicu i svoju kuću, učestvovali u toj borbi bez jasnog poznavanja pozadine te borbe i bez svijesti da sve tri vojske nisu vodile jednako pravednu borbu i jednako pravedan rat. Ne može se desiti da su sve tri vojske vodile obrambeni rat na prostoru jedne države. Međutim, u širokom shvaćanju stvari želim razumjeti da su i Bošnjaci i Srbi i Hrvati pokazali jedan iznimno visok nivo svijesti i spremnosti da svojim životima i krvlju brane svoju domovinu, a da su zato krivi političari koji su im davali interpretaciju toga što je njihova domovina. Stvarnost je pokazala da svi pripadaju BiH i da svi svoju dalju sudbinu trebaju tražiti unutar jedinstvene BiH. ❑

Čas sjećanja na genocid u Srebrenici

Velikosrpski program etničkog čišćenja i genocida

U Bošnjačkom institutu u Sarajevu 8. srpnja 2010. godine, u organizaciji BZK "Preporod", održan je čas sjećanja na genocid u Srebrenici (1995.-2010.). Govorili su predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Senadin Lavić, profesorica Edina Bećirević, profesori Ćazim Sadiković, Šaćir Filandra, Asim Mujkić i Dino Abazović. Ovdje donosimo uvodno izlaganje prof. Lavića. Zanimljivo je da ovaj skup bh-mediji nisu prenijeli javnosti.

Prošlo je petnaest godina od jula 1995. godine u Srebrenici. Šta je naš život poslije toga? Kuda ide naša egzistencija petnaest godina poslije strašnog zločina? Šta je to naša budućnost poslije genocidnog zaokruženja stradanja Bosne u Srebrenici? Srebrenica se pojavljuje kao mjesto stravičnog zločina genocida i simbol stradanja Sarajeva, Mostara, Livna, Nevesinja, Prijedora, Višegrada, Foče, Bijeljine, Brčkog i drugih gradova u Bosni i Hercegovini. U Srebrenici se zaokružuje i dovršava barbarski pohod ekspanzionističkog režima koji je ognjem i mačem pravio Veliku Srbiju. Srebrenica je čvorno mjesto mape i mreže zločina nad Bošnjacima. Da li smo nakon 15 godina svjesni šta nam se desilo i šta nam se dešava? Da li pak imamo *snage* da mislimo u postgenocidnoj egzistenciji? Ne može biti da se naši životi profanim politikantstvom svode samo na likove žrtava bez nade – mi trebamo živjeti i graditi budućnost? Šta su naša sjećanja danas, 15 godina nakon genocidnog dovršenja agresije na Bosnu i Hercegovinu?

Republika Srpska – genocidna tvorevina i četnički antibosanski projekt

Nacisti su željeli etnički čistu Njemačku. Za postizanje tog cilja istrijebili su sve koji nisu bili dio njihovog naroda. Bosanski Srbi, u velikom broju, potaknuti velikosrpskom politikom iz Beograda, shvatili su da je jedini način da se stvori homogena, kompaktna i politički uvezana teritorija, da se sprovede etničko čišćenje i genocid, dakle, put zločina kojim se ostvaruje pripremljeni plan. Već početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća, osumnjičeni ratni zločinac Ratko Mladić, koji se danas "skriva" po Srbiji, znao je da projekt bosanskih Srba može završiti i ostvariti sa-

mo genocidom. To nam kazuje da su agresori na Republiku Bosnu i Hercegvoinu znali šta će se dogoditi da bi se ostvarilo "šest strateških ciljeva".

Genocid u Srebrenici u julu 1995. godine predstavlja zaokruživanje procesa zločina nad Bosnom i njezinim građanima – dovršenje projekta "čiste" srpske teritorije u Bosni i Hercegovini. Sasvim je jasno da se taj proces nije mogao sprovesti bez režima Slobodana Miloševića u Beogradu. I danas beogradska vlast vrlo uspješno svu odgovornost za genocid u BiH podmeće bosanskim Srbima. No, s druge strane, neodgovornost koju iskazujemo prema stradanju Srebrenice i genocidu koji je potopio naše humanističke nade, prevazilazi i najcrnje slutnje u ciničkom kontekstu. Mi još nismo promislili šta nam se dešava! Kao da se genocid dogodio negdje na Marsu, nekome nepoznatom, nekada davno! Mi još nismo imenovali preciznim imenom stvari oko nas i čini se da smo bez jasne predstave o tome šta se dešava a tiče se direktno nas i naše egzistencije. Smatram da ne bi smjeli Srebrenicu kao simbol stradanja i mjesto gdje se genocid pokazuje u najstrašnijem obliku, pretvoriti u priču o broju stradalih, prepirku o brojkama, jer sadržaj Srebrenice ne može biti sveden na statističke podatke koji, naravno, imaju svoje mjesto u cjelini sprovedenog zločina genocida! Genocid u Srebrenici, također, ne može se koristiti u političke svrhe i manipulacije.

Nadam se da nećemo genocid nad Bošnjacima Srebrenice pretvoriti u jednu dženazu godišnje, u kojoj će religijski predstavnici Bošnjak ispuniti vjersku obavezu prema nedužno ubijenim ljudima i moliti Boga da se prekinu strašna stradanja ljudi zbog velikosrpskog ekspanzionističkog projekta. Ne bi bilo ljudski stradanje ljudi podrediti kurtoaznim govorima saučešća brojnih političara iz zemlje i inostranstva! Smijemo li priznati da se genocid u Srebrenici ne smije i ne može svesti na jednu dženazu godišnje i na davanje izjava političkih predstavnika kako neće nikada zaboraviti šta je bilo? To nije dovoljno, jer se time iskrivljuje i prikriva sadržina strašnog zlodjela. Nije valjda apokrifna misao ako racionalno naglasimo da genocid nad Bošnjacima Srebrenice prevazilazi dženazu, koja je naravno vjerska obaveza za bošnjačke žrtve, koja se mora ispuniti, i da je dio evropskog svijeta života u kojem je bilo moguće ubijati ljude. Svi oni koji genocid u Srebrenici reduciraju na vjerski čin i dugotrajne govore političara pomažu, direktno ili indirektno, svjesno ili nesvjesno, da ne vidimo i ne razumijemo šta se desilo u Srebrenici i šta se dešava Bošnjacima kao narodu. O Srebrenici tek trebamo početi *misliti*! To je tek osnov stvaranja koje će onemogućiti nove velikosrpske nasrtaje na Bosnu i Bošnjake. Genocid nad Bošnjacima Srebrenice ne tiče se više samo Bošnjaka – on je od kraja 20. stoljeća sastavni dio evropske svijesti i savjesti. Dino Abazović upozorava da je pitanje genocida, ustvari, pitanje cijelog čovječanstva! Cjelokupnu dramu oko genocida treba posmatrati na evropskom i svjetskom nivou, u okviru internacionalnog prava, Povelje UN, Evropske Unije, a nikako genocid svoditi na dženazu koja se tiče samo porodica žrtava i onih koji saosjećaju

s nevino ubijenim ljudima. Možemo li, dakle, spasiti Srebrenicu od nas samih, odnosno od profanizacije, nerazumijevanja i manipulacije?

Vjerujem da je došlo vrijeme da se ozbiljno pristupi pitanju genocida u Bosni i Hercegovini, njegovim uzrocima i posljedicama, a to podrazumijeva odgovornost znanstvenika i cjelokupne intelektualne javnosti, svih građana, bez obzira na vjersko i etničko određenje. Edina Bećirević upozorava da Srebrenica nije "vanprostorni entitet" – ona se nalazi u Bosni i Hercegovini u kojoj je napravljen genocid nad Bošnjacima. Neznanje, neodgovornost i nesposobnost pojedinaca i institucija predstavljaju osnovicu potkopavanja države Bosne i Hercegovine i ponižavanja žrtava stradanja. Time se pomaže da agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu retroaktivno postane "građanski rat" u kojem su "svi ubijali" i u kojem su "svi jednako krivi". Već odavno znamo tko je izvršio zločin genocida u Srebrenici, a znamo li odgovornost mnogobrojnih političkih predstavnika koji *Presudu* Internacionalnog suda pravde u Haagu o genocidu u Srebrenici pretvaraju u mrtvo slovo na papiru. Zar treba podsjećati političare i vlastodršce koji se neprestano zaklinju u Bosnu i Bošnjake da *Presuda* služi da se traži i ispoštuje pravo i da se ostvari pravda – na tome moraju raditi predstavnici probosanskih političkih partija. Rezultati bošnjačke etnopolitike u zadnjih dvadeset godina su katastrofalni i nju određuju neodgovornost i nedoraslost situaciji, što producira opću političku nemoć, defetizam i anomiju društvenog sistema. Kompleksnost pitanja o genocidu, prema mišljenju Šaćira Filandre, zahtijeva od nas da na više razina govorimo i djelujemo, a jedna od njih estetičko-umjetnička i poietička je izuzetno važna da bi se deblokirale zatomljene informacije o počinjenom genocidu nad Bošnjacima. Umjetnost je medij koji bi, pored teorijskih analiza i prezentacija, mogao deblokirati činjenice o genocidu – o tome tko je počinio genocid, tko je žrtva genocida, u kojoj zemlji je izvršen genocid i koji su ciljevi genocida.

Institucije entiteta RS, vojska i policija, prema presudi Internacionalnog suda pravde u Haagu počinile su genocid nad Bošnjacima. Bošnjaci, Srbi i Hrvati u institucijama daytonske vlasti moraju ispoštovati ovu PRESUDU, jer je ona (*Presuda* Internacionalnog suda pravde u Hagu iz februara 2007.) nadređena svim pravno-političkim i paradržavnim formama djelovanja. Borba za Bosnu i Hercegovinu danas se vodi kroz poštivanje vladavine zakona i priznavanje važnosti internacionalnog prava kojim se članica UN mora zaštititi od barbarstva, agresije i velikosrpskog ekspanzionističkog projekta koji proizilazi iz ekspanzionističko-integralističkog nacionalizma. U entitetu RS očuvanje rezultata genocida postavljeno je kao glavni politički i kulturni cilj svih vlada poslije Daytona. Od 1995. do 2010. godine Bosna je postala zatočenik entitetskog iredentističkog i protivdržavnog djelovanja. Oni koji ne shvataju da je genocidna tvorevina Republika Srpska četnički antibosanski projekt trebaju odstupiti iz strukture vlasti koja se bori za državu Bosnu i Hercegovinu. Tu se ne radi o naivnosti i neznanju – riječ je o bezobraznoj nedoraslosti polupismenih prevaranata! Tako se entitet RS pokazuje kao čuvar ostvarenog genocidnog zlodjela kojim se priprema stvaranje "srpske države" na tlu države Bosne i Hercegovine. Unutar savremene političke scene, po mišljenju Asima Mujkića, a na tragu ideja K. Doubta i R. Rortyja, genocid i zlo udaraju u same temelje društva i jasno se vidi da nedostaje *etička* odgovornost u kojoj bi spremnost da kolektivno priznamo svoje zablude govorila u mogućnosti ostvarenja demokratskog društva i njegovih vrijednosti. Daytonski projekt direktno dovodi u pitanje državu Bosnu i Hercegovinu i podmeće nam antibosanski Ustav (Anex IV) kao da smo divljaci koji nemaju države (Republika Bosna i Hercegovina) i Ustava. Misleći o Srebrenici, dakle, mislimo o Bosni!

Bošnjačka politika i predstavnici političkih stranaka koji se navodno brinu za interese bošnjačkog naroda, nisu pokazali doraslost u razumijevanju genocida koji je sproveden nad stanovnicima Srebrenice i Podrinja, odnosno Bosne i Hercegovine. Oni postepeno potpomažu entitet RS da drži državu Bosnu i Hercegovinu u poziciji taoca i ovisnika od volje nekog primitivnog četničkog galamdžije. Svojim neznanjem, prije svega, ali i još mnogim drugim sredstvima, bošnjački političari su dopustili da se na tlu Republike Bosne i Hercegovine instalira djelo genocida. To povlači pitanje o odgovornosti koje više ne možemo skrivati pod tepih. Moramo, na kraju krajeva, početi odgovorno misliti politički, religijski i znanstveni ćorsokak bošnjačkog političkog predstavljanja u posljednjih dvadeset godina (1990.-2010.). Pored toga, pred nas dolazi i pitanje o tome zašto Bošnjaci ne poklanjaju neophodnu pažnju velikosrpskom programu etničkog čišćenja i genocida koji traje dva stoljeća i direktno se odnosi na Bošnjake kao svoj opsesivni objekt na prostorima današnje Srbije i Bosne? Entitet RS je rezultat tog programa! Nije valjda da se tek sa Srebrenicom shvatilo da je genocid sredstvo za stvaranje Velike Srbije – etnički i vjerski "očišćene" od nesrpskog stanovništva?

Internacionalna zajednica mora pomoći u odgovoru na pitanje da li je genocid legalno sredstvo u ostvarivanju političkih i kulturnih ciljeva? To je pitanje i za domaće političare! Isto tako, pred nam je pitanje, da li je *Presuda* (da je u Srebrenici kao vrhunac zločina u BiH tokom agresije 1992.-1995. godine izvršen genocid od strane vojske i policije entiteta RS) dovoljna da se ostvari pravo žrtava i dostigne pravda? Pravo pitanje je, također, da li je moguće da djelo genocida ostane postojati na tlu države BiH? Profesor Ćazim Sadiković smatra da bi zaključenje mirovnog sporazuma u Daytonu bilo apsolutno drugačije da je ranije ustanovljeno da je u Bosni i Hercegovini izvršen genocid od strane velikosrpskog agresora. Danas ponovo treba pokrenuti to pitanje u kontekstu priče o ustavnim promjenama, jer ne može se iz genocida izvlačiti pravo, beneficije, neupitne kategorije, tj. ne može se na osnovu genocida ostvarivati pravo na bilo šta. Zločinom genocida stvorila se RS na tlu Bosne i Hercegovine i treba zahtijevati da se to djelo i njegovi izvršioci sankcioniraju pred institucijama prava. To, naravno, nije cjelokupan srpski narod.

Dakle, ne smijemo genocid nad Bošnjacima u Srebrenici pretvoriti u "manifestacije obilježavanja genocida", a ništa ne poduzimati na strani prava i pravde! ❑

Prof. dr. Senadin Lavić

Nastavak pregovora oko formiranja vlasti u BiH

Sastali se Lagumdžija i Dodik

Iako je i početak studenog obilježen zapaljivom retorikom, posebno na relaciji Lagumdžija – Dodik, kraj tog mjeseca donio je ipak smirivanje tenzija. Cijelo to vrijeme velikohrvatske stranke nastoje oživjeti kvislinšku paradržavu, tzv. Herceg-Bosnu.

Edis Felić

Listopad 2010. je obilježen izborima i postizbornim razgovorima, gdje su se pokušavali složiti neke vrste građanskih blokova (u kojima je bilo značajnih primjesa nacionalnih torova), te s druge strane nacionalnih blokova što najviše odgovara neprijateljima BiH. Tu se u prvom redu misli na dva HDZ-a (s brojem i bez), te SNSD-a na čelu sa Miloradom Dodikom i SDS-a na čijem je čelu Mladen Bosić. U tom smislu bilo je vidljivo i interesno savezništvo Dodika i Dragana Čovića, ne bi li ojačanoj građanskoj opciji na čelu sa SDP-om otupili ionako otupljenu oštricu zbog navedenih primjesa nacionalnih kolektiviteta, koji vrlo često nastupaju sa pozicija nacionalizma. U tom smislu nastavljena je bitka i u studenom pokušavajući blok SDP-SDA prikazati isključivo kao muslimanski, a ne građanski, kako su oni htjeli. Pa pogledajmo kronologiju događaja.

Dva HDZ-a uporno nastupaju s pozicija velikohrvatskog šovinizma nastojeći obnoviti paradržavnu tvorevinu tzv. Herceg-Bosnu, nastalu brutalnim nasrtajem na teritorijalni i pravni integritet BiH 90-ih godina prošlog stoljeća. Ta politika, iako vojno poražena potpisivanjem Washingtonskog sporazuma, nije u potpunosti uništila velikohrvatske kvislinške snage koje su uspjele preživjeti, da bismo danas od njih mogli čuti otvorene zahtjeve za tzv. trećim entitetom, što nije ništa drugo nego nastavak zločinačke herceg-bosanske politike umotane u celofan trećeg entiteta.

Predsjednik HDZ BiH Dragan Čović rekao je da mu se zbog takve politike prijeti od strane moćnika iz reda bošnjačkog naroda. "Svakodnevno mi se prijeti podizanjem novih krivičnih prijava, odnosno montiranjem političkih procesa. Za razliku od njih predstavnici međunarodne zajednice danas razumiju da je HDZ konstruktivna stranka koja traži dobra rješenja za svoj narod, ali i za opće dobro", rekao je.

Milorad Dodik (SNSD) i Zlatko Lagumdžija (SDP BiH)

Lagumdžija je veliko smetalo

Dodao je da je Dodik svjestan da ustavna ravnopravnost Hrvata jednako štiti i srpski narod. "Dodik i ja imamo usaglašen stav oko većine pitanja kada je u pitanju održivost BiH. Kada se oko bilo čega dogovorimo, to i poštujemo. Dodik želi, prije svega, osigurati poziciju srpskog naroda u BiH i sasvim mu je jasno koja će biti nastojanja ekstremnih Bošnjaka ako BiH ostane bez Hrvata", dodao je Čović.

HDZ je predložio uspostavu četiri teritorijalne jednice od kojih bi Sarajevo bilo distrikt, a Mostar sjedište hrvatskog, Tuzla bošnjačkog i Banja Luka srpskog entiteta, no istovremeno je Čović istakao da poziciju Dodikovog entiteta u BiH ne određuje nitko osim srpskog naroda i srpskih političara, čime je samo pokazao svoju licemjernu politiku ostavljajući Hrvate u tom dijelu BiH na milost Dodikovim velikosrpskim šovinistima, iako se deklarativno zauzima za Hrvate u BiH. Upravo je ovim stavom pokazao da zahtjev za trećim entitetom nije želja opstanka Hrvata u BiH, nego obnova kvislinške zločinačke paradržave, tzv. Herceg-Bosne s perspektivom otcjepljenja od BiH i pripojenja Hrvatskoj.

No, da ni u toj stranci baš ne funkcionira sve najbolje moglo se pročitati u analizi sarajevskog dnevnika "San" u kojem se ističe da je došlo i do svađa i raskola, odnosno stvaranja dvije struje. Prema "Sanu", od Čovića se traži da objasni za kakvu jednakopravnost se zalaže, zapravo zar nije svjestan da svojim inzistiranjem na hrvatskom entitetu on direktno dijeli Hrvate na zapadno-hercegovačke i ostale. Drugim riječima, jednakopravnost sva tri naroda u BiH je nasušna potreba, ali na teritoriji cijele države. "Kada se u cijelom ovom slučaju ne grebe samo po površini", ističe se u analizi "Sana", "jasno je da je Dodiku i Čoviću najveći problem SDP, koji je ubjedljivo pobijedio na izborima i predsjednik te stranke Zlatko Lagumdžija. Dodik čak kaže da nikada neće pristati na koncept SDP-a. Kada se zna da je ova stranka izašla s programom pet politika čija realizacija podrazumijeva uspostavu funkcionalne države BiH po europskim standardima, jasno je zašto mu je smetnja. Ovome treba dodati da je Lagumdžija preko londonskog "Timesa" poručio da će nova državna vlast, ukoliko Dodik pokuša pocijepa BiH, a međunarodna zajednica zataji, iskoristiti sva legitimna i legalna sredstva za obranu države, uključujući i silu.

Strah od pravosudnog procesuiranja

Zato je Dodik bliži Čoviću, a pridružio im se i Fahrudin Radončić, koji sada po svaku cijenu traži komadić vlasti ne bi li bi zaštitio sebe i imovinu koju je nelegalno stekao. Ova trojka već je krenula u lobiranje kod drugih stranaka ne bi li formirala koaliciju u državnom Parlamentu, s tim što je Radončić dobio zadatak da nastavi s unošenjem kaosa među Bošnjacima i radikalizira ih po svaku cijenu.

Ova trojka preko svojih veza u međunarodnoj zajednici sada također lobira i ispipava do koje granice mogu ići, ali je sve to odavno prepoznato. Izvori "Sana" kažu da se može naslutiti i rasplet: "Dodik i Čović će šutnuti Radončića kada im više ne bude trebao, a potom će se Dodik otarasiti Čovića. Nikakvo cijepanje BiH ne dolazi u obzir, a s njima trojicom BiH bi potonula u mutnu i duboku vodu. Na njihove planove i ucjene ni SAD ni Europska unija nikada neće pristati", ističu u "Sanu" na kraju analize svoje sugovornike u međunarodnoj zajednici.

No, mnogi su skloni tvrditi da je pravi razlog Čovićeve politike taj što ovakvom politikom ucjenjuje mnoge u BiH kako ne bi bio procesuiran za mnoga kriminalna djela za koje su istrage već završene ili su pri kraju. Zato sporazum dvojice šovinista nije iznenađenje upravo gledajući sa aspekta njihovih osobnih interesa, jer je upravo Dodik Čovićev kolega ne samo po neprijateljskom djelovanju prema BiH, nego i po tome što je i on također strastveni kolekcionar kriminalističkih prijava. U tom smislu Dodik se u potpunosti slaže s osnivanjem trećeg, hrvatskog entiteta u Federaciji BiH uz upozorenje da je teritorijalni integritet onog njegovog neupitan te da Čović, što se njega tiče, slobodno može ujediniti dva-tri kantona u Federaciji BiH i osnovati hrvatski entitet "kako bi Hrvati dobili jednakopravnost".

Sporazum Lagumdžija – Tihić

Osim ove trojice kompanjona, polovinom studenog potpisali su sporazum i predsjednici dva HDZ-a, Dragan Čović i Božo Ljubić, o formiranju velike hrvatske koalicije i jasno i nedvosmisleno su se založili za uspostavu hrvatske federalne jedinice. "Naglašeno je to već u prvom članku, što mu daje ogroman, gotovo povijesni značaj. Do sada su hrvatski politički prvaci potpisivali i donosili razne deklaracije, no niti jedna od njih nije imala takvu preciznost, jasnoću i odrješit zahtjev za federalnom jedinicom. Čak ni generacija iz 2001. godine, koja je uspostavila Hrvatski narodni sabor na čelu s Antom Jelavićem, nije tako jasno definirala svoj cilj. Na zasjedanju u Novom Travniku prije točno deset godina donijeli su Deklaraciju u pravima i položaju hrvatskoga naroda u BiH, koja je kasnije čak izglasana na referendumu, no u njoj se federalna jedinica nije spominjala. Ni Kreševska deklaracija donesena prije tri godine nije tako jasno definirala težnje hrvatskoga naroda u BiH. Ona tek spominje središnju razinu vlasti, ali ne navodi se eksplicitno kakav je to ustroj", stoji u analizi hercegovačkog portala Dnevnik.ba.

Na drugoj su strani, 19. studenog Sulejman Tihić i Zlatko Lagumdžija dogovorili ranije najavljenu formiranje koalicionog bloka SDA i SDP-a na nivou BiH, a tom je prilikom Lagumdžija po prvi put najavio razgovore sa Dodikom koji je, usprkos međusobnom medijskom prepucavanju, "politička činjenica" te da će u procesu konstituiranja vlasti doći do razgovora sa svim političkim strankama, kao i da je od izbora došlo do evolucije u odnosu na ranije isključive stavove. "Ni ja ni Dodik nemamo pravo da ne razgovaramo", kazao je dodajući da u SDP-u nemaju ništa lično protiv bilo koga, nego protiv određenih politika. Dodao je i da je velika koalicija potrebna ako se ustavne promjene žele odmah, ali, ukoliko to nije moguće, može se stvoriti i manje zahtjevna koalicija zasnovana na ekonomskim i socijalnim pitanjima za koja postoji zajednički imenitelj. Tihić je rekao da je stav SDA da će za državnog premijera podržati kandidata najjače stranke, u ovom slučaju SDP-a. Kada je u pitanju novi federalni premijer, Lagumdžija je kazao da se podrazumijeva isti princip kao na državnom nivou.

Stvorena i velikosrpska koalicija

Već 22. studenog došlo je i do približavanja stavova SNSD-a i SDS-a, gdje je Dodig morao nešto i popustiti Bosiću s obzirom da je od početka pregovora oko stvaranja koalicija u obzir dolazilo i koaliranje SDP-a i sa SDS-om i PDP-om Mladena Ivanića (u koju bi ušle i SDA, HSP, HDZ 1990). Platformom je usaglašeno djelovanje SNSD-a i SDS-a na nivou BiH. "Klubovi bi zajedno zauzimali i usaglašavali stavove o svim pitanjima prije svake sjednice skupštine ili komisija. Zajedničkim sastancima bi prisustvovali i svi srpski delegati u Domu naroda, ministri i zamjenici iz reda srpskog naroda u Vijeću ministara, kao i ostali predstavnici iz RS, po potrebi. Sjednicama predsjedavaju predsjednici klubova poslanika", navedeno je u ovom aneksu.

Suglasili su se da u raspodjeli mjesta u Vijeću ministara BiH zajednički traže četiri ministarska mjesta za SNSD i SDS, pri čemu bi po dva mjesta pripala svakoj od stranaka. Ukoliko bi krajnji dogovor sa strankama iz Federacije BiH bio tri ministarska mjesta, onda bi SNSD-u pripala dva, a SDS-u jedno, a u slučaju odluka o krupnim pitanjima na nivou BiH, SNSD i SDS su suglasni da obavezno traže zajednički stav. Ukoliko ga nije moguće postići, a jedna od stranaka ocijeni da se radi o vitalnom pitanju, jedna od potpisnica Platforme može zatražiti pravo veta na izražavanje stava druge stranke, što druga stranka prihvata da će poštovati i neće izraziti svoj drugačiji stav. U tom slučaju obje stranke neće ni prezentirati, ni podržavati nijedan od dva neusaglašena stava.

"Nezaobilazan faktor" i "politička činjenica"

Nakon te platforme stvari su krenule drugim tokom dosta konkretnije, pa su 26. studenog u Banja Luci razgovarali čelnici SDP-a i SNSD-a. Teme su bile mogući zajednički odgovori o otvorenim pitanjima u BiH u vezi sa ustavnim promjenama, imovinom, Brčko distriktom i popisom stanovništva. Dodik smatra da će odgovori na ta programska pitanja biti osnova eventualne suglasnosti za formiranje Vijeća ministara. "Razumijemo izborne rezultate. SDP je nezaobilazan u formiranju vlasti'", rekao je Dodik uzvrativši na Lagumdžijinu raniju konstataciju o "političkoj činjenici". "Ranije smo razgovarali sa drugim političkim partijama iz Federacije BiH i usaglasili određene stavove, a u okviru Republike Srpske sa Srpskom demokratskom strankom i na nivou BiH nastavljamo u okviru platforme o usaglašenom djelovanju. Imamo namjeru da odblokiramo određena pitanja koja stoje na putu ka evropskim integracijama", rekao je Dodik. Naglasio je da SNSD ima spreman odgovor za provođenje odluke Suda u Strasbourgu u predmetu "Sejdić-Finci", da se pitanje državne imovine riješi kako je to i predviđeno, te da želi da se vidi koja su druga pitanja koja blokiraju funkcioniranje organa BiH, u vezi sa tužilaštvima i sudovima, i da se postigne dogovor, ako to bude moguće.

Lagumdžija je rekao je da je na tom prvom sastanku samo napravljena neka vrsta inventure političkih stavova ove dvije stranke, te da nije nepoznato da se oni u velikoj mjeri razilaze. "Međutim, postoji puno toga u čemu se i danas možemo naći. Svi smo svjesni činjenice da su izazovi koji su pred ovom zemljom i njenim građanima neuporedivo veći nego što o njima danas možemo da damo odgovor. Svjesni smo socijalnih, ekonomskih i drugih problema, ali i da ova zemlja ima veliku šansu da ubrza put ka euroatlantskim integracijama, da postane pozitivna politička i regionalna priča koja će biti pretpostavka za ozbiljnije ekonomske projekte", rekao je Lagumdžija.

Tokom razgovora najviše vremena potrošeno je na to da se vidi šta činiti u naredne četiri godine, kako u entitetima, tako i na nivou BiH, te nije ni bilo pokušaja razgovora o imenu predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH. "Ne bih želio da nepotrebno pravim nesporazume sa drugim političkim partijama prije nego što s njima dogovorimo koje su to teme na kojima možemo surađivati. Zato bi bilo dobro da to rukovodstvo bude izabrano na jasnoj parlamentarnoj većini", naglasio je Lagumdžija.

Nastavak političkih razgovora svih važnijih političkih aktera u BiH uslijedio je i u prosincu, o čemu ćemo više pažnje posvetiti u sljedećem broju "Preporodovog Journala". ❑

Vijesti iz svijeta

Miris apokalipse

2010. – najkrvavija ratna godina

Na samitu NATO-a u Lisabonu 19. studenog dogovoren je početak povlačenja međunarodnih snaga iz Afganistana sljedeće godine, sa završnom fazom 2014. godine. Sporazum o dugoročnoj suradnji NATO-a i Afganistana potpisali su afganistanski predsjednik Hamid Karzai i glavni tajnik NATO-a Anders Fogh Rasmussen. U sporazumu piše da suradnja Saveza s Afganistanom, međutim, neće prestati 2014., već će biti nastavljena kroz programe pomoći domaćim snagama sigurnosti. To podrazumijeva zračnu potporu, obuku, savjetovanje, pružanje logistike, humanitarnu pomoć i pomoć u gospodarskom razvoju. Reagirajući na plan afganistanski talibani su saopćili da je plan NATO-a o povlačenju borbenih trupa iz Afganistana do kraja 2014. nerazuman. Zatražili su da svi strani vojnici odmah napuste zemlju, poručivši da će odgađanje povlačenja stranih vojnika imati za posljedicu još veći broj tragičnih događaja i sukoba.

U sukobima u Afganistanu do kraja studenog 2010. ubijeno je blizu 700 stranih vojnika, što ovu godinu čini najkrvavijom po međunarodne snage još od svrgavanja talibanskog režima prije devet godina. Prošle godine ubijen je 521 vojnik, a od početka rata čak 2.270. Od tog broja oko dvije trećine ubijenih su Amerikanci. U Afganistanu je trenutno prisutno oko 150.000 stranih vojnika. Nasilje u Afganistanu je tokom ove godine bilo najžešće uglavnom zbog opsežnih operacija na jugu zemlje gdje se nalaze najjača uporišta talibana. U NATO-u smatraju da će sljedeće 2011. godine biti izloženi još jačoj talibanskoj pobuni.

Teška ratna godina za NATO snage u Afganistanu

Rezultati istraživanja organizacije "Međunarodni savjet za sigurnost i razvitak" pokazali su da u ključnim pokrajinama na jugu Afganistana većina ljudi nije čula za terorističke napade 11. rujna 2001., nakon kojih je uslijedila američka invazija. Oko 92% od ukupno 1.000 ispitanika u pokrajinama Helmand i Kandahar, gdje se vode najžešće borbe između koalicijskih snaga i talibana, uopće nije svjesno zbog čega je međunarodna zajednica prisutna u Afganistanu. Istraživanje spomenute organizacije je pokazalo da 40% ispitanika smatra kako su koalicijske snage u njihovoj zemlji kako bi uništile islam ili okupirale i uništile Afganistan.

Afganistanski talibani

Simulirano davljenje

George W. Bush je u prvom intervjuu nakon odlaska s predsjedničke funkcije branio neke od najkontroverznijih odluka koje je donio za vrijeme svog mandata. Za televizijsku mrežu NBC Bush je rekao da je metoda za ispitivanje pod nazivom simulirano davljenje ("waterboarding"), kojom su osumnjičeni davljeni u vodi, prihvatljiva i korisna, te da je spriječila veliki broj terorističkih napada i spasila mnogo života nevinih ljudi. Bivši američki predsjednik, koji promovira svoje memoare pod nazivom "Točka odlučivanja" ("Decision Points"), rekao je da je invazija na Irak 2003. godine bila ispravna. Dodao je da će povijest prosuditi o njegovom uspjehu ili neuspjehu, ali da će on do tada vjerojatno umrijeti. Na pitanja o ispitivanju osumnjičenih za terorizam u zatvoru Guantanamo, Bush je rekao da mu je njegov savjetnik potvrdio da je metoda simuliranog davljenja potpuno legalna. "Rečeno mi je da simulirano davljenje nije ilegalna metoda. Nisam odvjetnik, morao sam vjerovati ljudima oko sebe. Reći ću vam samo ovo, primjena te metode je spasila mnogo života. Moj posao je bio da štitim SAD i ja sam to i činio", rekao je Bush.

Ubrzo nakon izlaska knjige i intervjua reagirao je Amnesty International, koji smatra da SAD moraju pokrenuti krivični proces protiv Georgea W. Busha, jer je on u memoarima priznao da je odobrio simuliranje utapanja tokom ispitivanja zatvorenika, što spada u mučenje. "Prema međunarodnom zakonu, svatko tko je umiješan u mučenje mora biti izveden pred lice pravde, a to ne isključuje bivšeg predsjednika Georgea Busha", rekao je Claudio Cordone, direktor Amnestyja. Dodao je da, ukoliko Bushovo priznanje može potkrijepiti dokazima, SAD imaju obavezu njegovog krivičnog gonjenja. "Ako Washington to ne učini, ostale zemlje tre-

George W. Bush, bivši američki predsjednik

baju provesti svoje istrage o ovom slučaju", rekao je Cordone.

Bushov nasljednik Barack Obama zabranio je simuliranje utapanja tokom ispitivanja zatvorenika ubrzo nakon što je stupio na dužnost 2009. godine. S druge strane, Državno tužilaštvo SAD ranije je odlučilo da ne podiže optužnice protiv službenika američke CIA-e, koji su uništili video-snimke na kojima se vidi grub odnos istražitelja (tzv. simulirano davljenje) prema licima osumnjičenim za terorizam.

Ekonomske sankcije i ubojstva znanstvenika

Sudjelujući na Međunarodnom sigurnosnom forumu u Halifaxu u Kanadi, američki republikanski senator Graham je rekao da se dolazi do točke u kojoj se iranski nuklearni program neće moći zaustaviti s ograničenim konvencionalnim zračnim napadom. "Umjesto kirurškog udara na njihovu nuklearnu infrastrukturu, mislim da smo stigli do točke da sada stvarno trebamo neutralizirati sposobnost režima da vodi rat protiv nas i naših saveznika. A to je drugačiji vojni scenarij. To nije kopnena invazija, ali sigurno uništava sposobnost iranskog režima za uzvraćanje", rekao je Graham. Smatra ako SAD napadne iransku mornaricu i avijaciju, da Iran može uzvratiti s nekonvencionalnim napadima na američke snage u Afganistanu i pokretanjem terorističkih napada u drugim dijelovima svijeta. "To možete očekivati. Možete očekivati da se na neko vrijeme otvori pakao. Morate to planirati. Ali treba to odvagati prema zamisli o nuklearno naoružanom Iranu i što to znači za budućnost svijeta", rekao je Graham.

Nekoliko dana kasnije američki ministar odbrane Robert Gates izjavio je da eventualna vojna akcija ne bi zaustavila iranski nuklearni program, te da bi vojna akcija donijela samo "kratkoročno rješenje" za spornu namjenu iranskog nuklearnog programa. "Vojna akcija protiv iranske vlade, koja odbija globalne pozive da obuzda svoje nuklearne ambicije, samo bi ujedinila podijeljeni narod, čime bi bili posvećeni proizvodnji atomskog naoružanja. Pod takvim okolnostima, iranski tajni nuklearni napori postali bi dublji i tajniji", smatra Gates. Izrazio je uvjerenje da je diplomacija i ekonomski pritisak najbolji način da se ubijedi Iran, kojem je već uvedeno nekoliko rundi UN i međunarodnih sankcija, da odustane od svog nuklearnog projekta. Prema njegovim riječima, postoje jasni pokazatelji da je posljednja runda ekonomskih sankcija teže pogodila Iran i da su stvorene tenzije između vrhovnog iranskog lidera ajatolaha Ali Hameneija i predsjednika Mahmuda Ahmadinedžada.

Iranski nuklearni znanstvenik, profesor fizike Majid Shahriari je ubijen, a drugi, profesor Ferejdun Beheshti, fizičar specijaliziran za lasere je ranjen u dva odvojena atentata 29. studenog u Teheranu. U napadu su ranjene i njihove supruge. Napad na znanstvenike izvršili su atentatori na motociklima koji su postavili bombe na njihove automobile tijekom vožnje. Shahriari je bio član Nuklearnog udruženja Irana, a Beheshti je član Revolucionarne garde i jedan od rijetkih stručnjaka koji može izdvojiti izotope. Na web stranici iranske državne televizije je objavljeno da su "agenti cionističkog režima napali dvojicu eminentnih profesora dok su odlazili na posao". Iranski ministar unutarnjih poslova Mostafa Mohamad Najar je rekao da su izraelski Mossad i američka CIA odgovorni za napad na iranske stručnjake koji su radili na nuklearnom programu. "Mossad i CIA su neprijatelji iranskog naroda i žele zaustaviti naše znanstvene programe. Taj čin terorizma pokazuje njihovu slabost i inferiornost", rekao je Najar. Ured iranskog predsjednika je u priopćenju optužio "cionistički režim" za počinjene atentate. Ovo nisu prvi napadi na iranske nuklearne stručnjake. Naime, posljednjih je godina nekoliko uglednih iranskih znanstvenika napadnuto ili nestalo pod još uvijek nerazjašnjenim okolnostima. Zadnji atentat dogodio se 12. siječnja 2010. godine, kada je ubijen Masoud Mohamadi, ugledni fizičar s Teheranskog sveučilišta, kojeg su mediji opisali kao "odanog i revolucionarnog znanstvenika". U posljednjih nekoliko mjeseci u Iranu je uhićeno dosta nuklearnih špijuna, a građani su pozivani na oprez zbog djelovanja stranih obavještajnih službi.

Iranski nuklearni program

SAD i europski saveznici sumnjaju da Iran pod okriljem nuklearnog programa želi doći do atomskog naoružanja, odnosne nuklearne bombe. Takve stavove službeni Teheran negira, ističući da je program u potpunosti namijenjen u miroljubive svrhe, prvenstveno za proizvodnju električne energije. Prva iranska nuklearna elektrana, koju su izgradili Rusi, nedavno je puštena u pogon, a iranske vlasti se nadaju kako bi se uskoro mogla priključiti na električnu mrežu.

WikiLeaks – objava američkih diplomatskih dokumenata

Krajem studenog internet stranica WikiLeaks je usprkos cyber napadu i molbi američke administracije počela objavljivati povjerljivu američku diplomatsku prepisku. Prethodno je Harold Koh, pravni savjetnik američkog State Departmenta, poslao pismo Julianu Assangeu, osnivaču internet stranice WikiLeaks, te zatražio da ne objavljuje povjerljivu diplomatsku poštu upozorivši ga da će s tim ilegalnim postupkom dovesti u opasnost bezbrojne živote, zaprijetiti vojnim i protuterorističkim operacijama SAD-a, te ugroziti američke odnose sa saveznicima.

Najveći svjetski listovi, poput britanskog Guardiana, španjolskog El Paisa, francuskog Le Mondea i njemačkog Spiegela, dobili su cjelovite materijale dokumenata, te su ih ubrzano počeli prevoditi i objavljivati. WikiLeaks je ovaj put objavio veću grupu tajnih dokumenata (oko 250.000) od onih objavljenih o Afganistanu i Iraku. Dokumenti sadrže i izvještaje arapskih država, među kojima su i oni kralja Saudijske Arabije, u kojima se od SAD-a traži napad na Iran i ukidanje njegova nuklearnog programa. Objavljeni su dokumenti u kojima je vidljivo da su članovi pokreta Fatah palestinskog predsjednika Mahmouda Abbasa tražili od Izraela da napadne palestinski pokret Hamas 2007. godine, zatim dokumenti u kojima je afganistanski predsjednik Hamid Karzai nazvan nepredvidljivim i nepouzdanim saveznikom, kao i oni iz kojih je

vidljivo da su operativci kineske vlade vodili organiziranu kampanju sabotaže kompjutera u SAD i njenim saveznicama.

WikiLeaks je objavio povjerljivu bilješku Hillary Clinton upućena američkim veleposlanstvima u Perzijskom zaljevu. "Saudijska Arabija je najveći svjetski izvor financiranja za militantne skupine, no saudijska vlada je nesklona da zaustavi kolanje tog novca. Donatori u Saudijskoj Arabiji predstavljaju najznačajniji izvor financiranja za sunitske terorističke skupine širom svijeta", navela je američka državna tajnica. Još tri arapske zemlje u bilješci su izdvojene kao izvori financiranja militanata - Katar, Kuvajt i Ujedinjeni Arapski Emirati. "Mora se više učiniti, budući da Saudijska Arabija ostaje ključna baza financijske potpore za Al-Qa'idu, talibane, Laškar-i-Taibu i druge terorističke skupine", istakla je Clinton i pozvala američke diplomate da udvostruče napore kako bi zaustavili dotok novca iz zemalja Zaljeva do pobunjenika u Pakistanu i Afganistanu.

Iz objavljenih dokumenata je vidljivo da američke diplomate nisu sigurne koliko je Ankara pouzdan partner Washingtona, pogotovo što je sadašnje tursko rukovodstvo podijeljeno i u njemu ima utjecajnih islamista. Premijer Recep Tayyip Erdogan se opisuje kao državnik koji ima "malo razumijevanja u politiku izvan Ankare". Amerikanci su posebno zabrinuti zbog "neoosmanskih vizija" ministra vanjskih poslova Ahmeta Davutoglua. U vladajućoj Partiji pravde i razvoja mnoge utjecajne ličnosti imaju islamističku prošlost, a premijer Erdogan postavlja islamiste i na utjecajne položaje u bankama. Američke diplomate su skeptične i pitaju se "koliko je Turska pouzdana kao partner SAD", pogotovo poslije naglog pogoršanja odnosa sa Izraelom i, istovremeno, unaprjeđenja suradnje sa Iranom.

Objavljeni su dokumenti u kojima se iznose ocjene američkih i afganistanskih dužnosnika da britanske snage nisu u stanju same uspostaviti sigurnost u afganistanskoj pokrajini Helmand. WikiLeaks je objavio izjavu Dana McNeilla, američkog generala koji se nalazio na čelu NATO-ovih snaga 2007. godine, u kojoj se tvrdi da su Britanci "zabrljali" u Helmandu. U drugoj poruci bivši afganistanski ministar vanjskih poslova iznosi svoje razočaranje britanskim snagama: "Oni nisu bili spremni aktivno se boriti kao američki vojnici." U poruci iz američke ambasade s kraja 2008. godine kaže se: "Mi (Amerikanci) i predsjednik Hamid Karzai slažemo se da britanske snage nisu dorasle zadatku osiguravanja Helmanda bez američke potpore."

Julian Assange, osnivač internet stranice WikiLeaks

Američka diplomatska prepiska je otkrila da je Vatikan aktivno radio na prikrivanju pedofilije u svojim redovima, lobirao protiv primanja muslimanske Turske u Europsku uniju i pokušavao sekularističkim državama na zapadu Europe nametnuti utjecaj Katoličke crkve.

Mnogi svjetski državnici su iznijeli svoje mišljenje o objavljivanju dokumenata američkih diplomata, a ovom prigodom izdvajamo mišljenje libijskog lidera Muammara al-Gaddafija. On je pohvalio WikiLeaks jer je objavljivanjem povjerljivih diplomatskih dokumenata ukazao na "licemjerje" Amerike, te ovom akcija "dokazao da Amerika nije ono u što uvjerava svoje saveznike i prijatelje". Libijski čelnik je dodao da su licemjerni čak i odnosi SAD-a s njihovim saveznicima, te da su povjerljivi dokumenti izložili "pravo lice američke diplomacije". Gaddafi je rekao da WikiLeaks ima "veoma važnu ulogu u otkrivanju zavjera koje se iza kulisa kuju protiv ljudi i naroda", ali je upozorio da internet stranica može izgubiti ugled ako počne "narušavati ugled pojedinaca".

Islamofobija u Njemačkoj

"Rečenica 'islam je dio Njemačke' potpuno je nerealna i nema veze sa stvarnošću", rekao je Detlef Pollack, voditelj studije "Religija i politika" Univerziteta u Muensteru. On se time osvrnuo na poznatu rečenicu njemačkog predsjednika Christiana Wulffa, izrečenu povodom obilježavanja 20. godišnjice njemačkog ujedinjenja. Ispitivanje javnog mnijenja, koje je osim u Njemačkoj provedeno i u Francuskoj, Danskoj, Nizozemskoj i Portugalu, pokazuje kako Nijemci imaju mnogo netolerantniji stav prema islamu od svojih susjeda. Više od 40% ispitanih Nijemaca (40% na zapadu i 50% na istoku zemlje) osjeća se ugroženima od stranih kultura. Istovremeno manje od 30% ispitanih Nijemaca podržava gradnju džamija. U susjednoj Danskoj, gdje je prisutan kritični odnos vlasti prema muslimanskoj manjini, više od 50% ispitanih građana nema ništa protiv izgradnje džamija. Dok manje od 5% Nijemaca islam smatra tolerantnom religijom, kod Francuza, Danaca i Nizozemaca mnogo je veći broj građana (iako objektivno vrlo mali), njih 20%, koji islam smatraju tolerantnim. "Nasuprot Francuskoj, Nizozemskoj i Danskoj, Nijemci njeguju vrlo krut i netolerantan odnos prema stranim kulturama", smatra Pollack.

U Njemačkoj se posljednjih mjeseci razvila žustra rasprava u vezi s muslimanima, posebno nakon izlaska knjige kontroverznog socijaldemokratskog političara Thila Sarazzina. On se u svom djelu "Njemačka samu sebe ukida" na vrlo kritičan i polemičan način odnosi prema muslimanskoj manjini u Njemačkoj predbacujući joj odbijanje integracije, iskorištavanje socijalnog sustava – i smanjenu inteligenciju.

Nakon upozorenja da bi u Njemačkoj mogli biti izvedeni teroristički napadi, sredinom studenog 2010. pooštrene su mjere sigurnosti. Pojačana je prisutnost policije oko aerodroma i željezničkih stanica. List "Tageszeitung" postavlja pitanje o razlozima koji su doveli da se javnost na taj način upozori o mogućim terorističkim prijetnjama: "Da li savezna vlada time želi još više pooštriti sigurnosne mjere? Da li na taj način prihvaća da se muslimani u našoj zemlji stigmatiziraju kao potencijalni teroristi? Da li se Vlada Angele Merkel s obzirom na porazne rezultate istraživanja javnog mnijenja, hvata za posljednju slamku kako bi podigla svoju popularnost i izmišlja nekog neprijatelja izvana? Do sada ne postoje indicije koje bi pokazale da su ovakve ili slične špekulacije više od jeftine teorije zavjere, onih koji su uvijek ionako znali bolje."

S druge strane, list "Die Welt" tvrdi: "Berlinski ministar unutarnjih poslova Erhard Koerting jučer je iznio primjer, odnosno savjete koji međutim nisu korisni kada prijeti opasnost od terorizma. On je preporučio nadležnim institucijama da prijave nove susjede koji kako je naveo, 'izgledaju malo čudno', 'koji se ne pojavljuju u javnosti' i 'pričaju arapski ili neki drugi strani jezik koji ne razumijemo'. Takvi susjedi kako ih on opisuje, sigurno nisu bili teroristi koji su izveli napade 11. rujna 2001. godine. Jer, oni su izgledali zapadnjački i dobro govorili engleski i njemački jezik. Koertingovo upozorenje bi imalo smisla samo da su postojali konkretni dokazi o osumnjičenim osobama koje su trebale biti dovoljno glupe pa da se tako upadljivo ponašaju. Ako takve smjernice ne postoje, onda upozorenja koja je izrekao berlinski ministar unutarnjih poslova samo šire strah od stranaca i vode u pogrešnom pravcu." ❑

Pripremio: Ismet Isaković

Mjerila vrijednosti jednog naroda – idoli, spomenici i pomirenje

Spomenik četničkom zločincu

Ulvija Mušović

Ima priča o sahrani jednog čovjeka u Crnoj Gori, koji je bio poznat kao nepouzdan i nekarakteran, pa, rodbina umrlog se nađe na muci, jer, mimo crnogorskih običaja – neće niko da održi govor nad odrom umrlog. Tada se javi jedan govornik, pa se obrati umrlom: "Jesi li ikada pomislio da će doći i ovaj dan?" Rijetko se u našim krajevima sahranjuju pokojnici bez govora, a kada još dobiju spomenik, onda to zaslužuje posebnu pažnju i poveći govor. Sama riječ spomenik, upućuje na namjeru da se ne zaboravi, da se spominje. Međutim, nije to glavna karakteristika spomenika, više od želje da se ne zaboravi, istaknuta je druga karakteristika spomenika, a to je, da on više govori o onima koji ga sagradiše nego o pokojniku, jer on se više ne pita o ovozemaljskim stvarima. Jedni su gradili spomenike, drugi su rušili, a treći, što se historičarima zovu, su od toga pravili historiju. Ovdje govorim o našem balkanskom vilajetu, pa svjesno koristim termin "pravili historiju" a ne ono što bi bilo normalno "zapisivali historiju". Tako i Vuk Kalaitović – Kalait dobi svoj spomenik, naravno sa pripadajućim govorima, pa se, eto, on više ne može poistovjećivati sa onim neznancem sa početka ove priče. Bio je to impozantan skup u Kalaitovom rodnom Štitkovu. Zaklinjali su se suborci svome vojvodi – ubićemo, zaklaćemo tko sa nama neće, obećavali da će Novi Pazar biti drugi Vukovar, a Sjenica druga Srebrenica i ponosili se svime onim čega se pametan stidi. Istina, narod, naviknut na česte obrte i vratolomije na političkoj sceni, deemotizovan vremenskom distancom, nije obratio posebnu pažnju na taj događaj. U međuvremenu su podizani spomenici Draži Mihajloviću, ulice i trgovi su nazivani njegovim imenom, četnici su zakonom izjednačeni sa partizanima, pa je i spomenuti čin došao kao logičan slijed događaja. A tko je, uistinu, bio Kalait?

Vladimir Žugić, predratni pravnik i poratni zamjenik jugoslavenskog, Državnog tužioca, zadužen za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina u Jugoslaviji, prvoborac i ratni Načelnik štaba III Proleterske, Sandžačke brigade, dakle, kompetentan svjedok ratnih događanja na prostoru Sandžaka, u svojoj knjizi "Ratni zločini u Jugoslaviji od 1941. do 1945 godine", o njemu ostavi ovakav zapis: "Vuk Kalaitović je bio komandant četničke brigade sa područja ranijeg Novovaroškog sreza. Kalaitović – Kalait je bio poručnik bivše Jugoslavenske vojske, rodom iz Štitkova. On spada u najteže zločince u registru zločinaca četničkog pokreta... Na prostoru srezova mileševskog, pljevaljskog, bjelopoljskog i fočanskog, teroriše nedužni živalj ne birajući sredstva mučenja. Prvo batinanjem, a potom klanjem zavodi neviđeni teror... Na području Sandžaka, četnici Pavla Đurišića i Vuka Kalaitovića, kao i drugih koljačkih starješina,izvršili su masovna ubistva i stravične pokolje muslimanskog življa, u selima Pribojskog sreza – Kasidolima i drugim selima, čiji je broj premašio 2.000 žrtava – muškaraca, žena i djece. Desetine i desetine sela bila su ognjem i mačem sravnjena i pretvorena u pepeo. Jezivi i stravični prizori svjedočili su o neviđenoj svireposti izvršilaca. Preklana djeca i žene bacani su u oganj zapaljenih kuća. Djeca su prethodno čerečena, pa tako vješana za drvo, a žene, trudnice noževima rasecane duž trupa, a potom dotucane zajedno sa istisnutim plodom."

Vuk Kalaitović – Kalait

Ugledni sandžački hroničar i prvoborac iz Drugog svjetskog rata, Mirko Ćuković u svojoj knjizi "Putovanje u slobodu", također, dokumentuje zločine Kalaita. "U Novovaroškom kraju 1943. Simo Despotović i Vuk Kalaitović su poubijali sljedeća lica: Damjana Borisavljevića, Lenu i njenu kćerku Ružu Stevović, kao i Kristinu Stevović. Sve četiri žrtve su prethodno zlostavljane, a potom preklane, vrteći im istovremeno lobanje svrdlovima."

Zločine ovog četničkog vojvode opisuje i Diko Pejatović u svojoj knjizi "Vatre iz doline": "Četnici su po nalogu Vuka Kalaitovića na dan 26. juna 1943. godine, na brdu Kitonji sproveli Luku Bučevca, Andriju Glavonjića, Živka Dragaševića, Ivana Dulanovića, Radomira Kneževića, Pavla Kolašinca, Petra Ljujića, Sretena Martinovića, Vojka Mlađenovića, Mirka Rajića, Milenka Stojića, kao i jednog partizana čiji identitet nije utvrđen. Pošto su ih doveli na gubilište, koljačke trojke su na mig Kalaita odvodile jednog po jednog u obližnju udolinu, gdje su ih uz povike radosti i veselja prisutnih, sve do jednog poklali."

Ista ta vojska je krajem 1942. godine izvršila pokolj muslimankog civilnog stanovništva u Istočnoj Bosni, gdje je po zvaničnom zapisniku Zemaljske (državne) komisije za utvrđivanje zločina registrirane 7.793 ubijene osobe sa svim podatcima (ime, prezime, godine starosti, adresa...). Samo u Pljevaljskoj opštini je nabrojano skoro 1500 žrtava. Više od pet stranica spiska žrtava sa prezimenom Moćević, koje više ne postoji u Pljevljima... Svi ovi zločini su dokazani. Postoje faksimili naredbi izvještaja, popisi žrtava svjedočenja očevidaca, presude zvaničnih državnih organa. Postoje živi svjedoci tih događaja.

Šezdeset i pet godina nakon završetka Drugog svjetskog rata, dakle sa veoma značajne historijske distance, pristalice ideje i djela ovog koljača, doduše, sada zakonski amnestirani i izjednačeni sa atifašističkim i odbrambenim snagama, ovim činom poručuju jesmo činili zločin, ne kajemo se i uradićemo to opet (to je ona poruka o Vukovaru, Srebrenici, Novom Pazaru i Sjenici). Država ćuti, zaklanja se iza tobožnje demokracije, a ustvari takvim odnosom, na mjenici državnog garanta ispisuje ponižavajuće i velikoobavezujuće, a potpuno nepotrebno i pogubno "priznajem za svoje", ugrađujući u to i mali pojedinačni

Vuk Kalaitović – Kalait (lijevo)

glas ljudi koji su sa drugačijim željama i vjerom zaokruživali njihov izborni broj.

Kao pripadnik manjinskog, bošnjačkog naroda, potpuno sam svjestan da će mom narodu biti bolje tek onda kada bude bolje većinskom, Srpskom narodu i želim da dam sopstveni doprinos prosperitetu ove zemlje. Pretvaranje zločinaca u nacionalne junake i idole, sigurno, nije put kojim se stiže u Evropu i civilizaciju. Zemlja koja izgubi skoro polovicu radno sposobne muške populacije u Prvom, ili 1.700.000 žrtava u Drugom svjetskom ratu, koja sebi dozvoli da zarati sa devetnaest najjačih zemalja u svijetu, zemlja koja doživi peti oktobar i... uvijek sa konstantom "niko nije kriv", bez uvrede, mora da prođe test uračunljivosti. To, jednostavno nije normalno ni shvatljivo. Taj put vodi na začelje civilizacije odnosno u podrum, kako to kaže još jedan pametan čovjek koga ću pomenuti ovdje, a koga, kao i ostale pametne u ovoj zemlji, niko ne sluša, Milika Pavlović. "Narod koji ima prilično obimnu i dugu historiju neuspjeha i poraza, a nijednu javno evidentiranu i priznatu krivicu za te promašaje, spada prije u manipulisane i prevarene nego li u nepunoljetne narode. Najmnogoljudnija južnoslavenska populacija – Srbi, i njihova država, ni u prošlosti, a danas još manje, ne spadaju u sretne narode i prosperitetne države. Skup krivica za takvu sudbinu, svakako nije jednoćelijske strukture. U tome zbiru najveće stavke nose predznak garnitura srpske vlasti i njoj podaničke inteligencije, koja je in-continuo ispoljavala poražavajući manjak kritičkog duha i kritičke svijesti. U svemu ovome, razumije se, ne izostaje stalni destruktivni uticaj negativnog spoljnjeg faktora."

Gospodo Srbi, opredijelite se. Antifašistička borba i evropske vrijednosti nisu kompatibilne sa fašističkim idejama kojima pripada četnički pokret. Toga se, prva odrekla Njemačka, da bi se uzdigla na nivo humanih i prosperitetnih društava, to možete i vi, ali ne sa Dražom i Kalaitom. ❑

Osveštenje spomenika četničkom koljaču

Priča o sevdalinkama: ljubav Ali-paše Rizvanbegovića i Bišćanke Mare bila je zabranjena zbog različite vjerske pripadnosti

Ali-paša na Hercegovini

Avdo Huseinović

Haj Ali-paša na Hercegovini
Haj lijepa Mara, aman, na Bišću bijaše.
Haj koliko su na daleko bili
Haj jedno drugom, aman, jade zadavali.
Haj knjigu piše paša Ali-paša
Haj lijepa Maro, aman, bi li pošla za me.
Haj s Bišća Mara paši odgovara:
Da me prosiš ne bi pošla za te
Haj da s oženiš, aman, bih se otrovala.

"Pjesma 'Ali-paša na Hercegovini' spada među one vrhunske sevdalinke koje su dugi niz godina zaokupljale pažnju proučavalaca književnosti zbog privlačne draži koja se sastojala u mogućnostima različitog tumačenja zgusnuto uobličenog ljubavnog zbivanja koje leži u njezinoj osnovi. Tajna poruke – odgovora na mogućnost prosidbe, sadržane u svega dva paradoksalna stiha: 'Da me prosiš, ne bih pošla za te, da se oženiš, bih se otrovala!', tumačena je na različite načine, ali se čini da su u pravu oni čitači koji u poruci lijepe Mare nisu otkrivali ništa čudnovato ni ekstravagantno, nego su vidjeli izraz sažimanja brojnih iskustava same životne zbilje na našim prostorima u prošlosti, u kojoj djelatno iskazivanje vlastite volje, protivno strogim zakonima patrijarhalnog, nije moglo biti zamislivo bez tragičnog kraja po junaka. To je najčešće bio onaj djevojački skok u bezizlazu, o čemu zorno svjedoče nazivi 'djevojačkih stijena' na mnogim mjestima u nas. U osnovi ove sevdalinke je, dakle, motiv zabranjene ljubavi, koji je u nekim narodnim baladama natjerao njihove junakinje na očajnički skok u smrt. Što se tiče Ali-paše Rizvanbegovića u ovoj sevdalinci, ime poznatog hercegovačkog vezira, moglo je u dugom usmenom prenošenju zamijeniti manje poznato ime mogućeg protagoniste lokalnog zbivanja privlačnog za usmene pjesnike, kako to u narodnoj pjesmi često biva", analizirao je ovu sevdalinku profesor Munib Maglajlić.

Pjesma govori o istinitom događaju pretprošlog stoljeća kad je Ali-paša iz Hercegovine želio oženiti lijepu Bišćanku Maru. Ona mu je doslovce odgovorila sljedeće u pismu: "Prosiš li me neću poći za te, ženiš li se ubiću se mlada." Jasno je, da je ljubav dvoje mladih bila nemoguća zbog različite vjerske pripadnosti. Mara je još napisala: "Očevu riječ prekršit' ne mogu, ali zato presuditi sebi mogu." Spomenuta sevdalinka je veliku slušanost zabilježila u izvedbi rahmetli Himze Polovine, a u novije vrijeme najčešće se emitirala u izvanrednoj interpretaciji Hasibe Agić, za koju je ova pjevačica dobila najveće ocjene, kako publike, tako i kritičara.

Hasiba Agić, interpretacija s najvišim ocjenama

Ali-paša Rizvanbegović-Stočević ili u narodu poznat kao Hercegovački car, rođen je u Stocu 1783. godine. U rodnom mjestu proveo je djetinjstvo i mladost, gdje je kasnije, nakon borbi s braćom, postao kapetan Stoca i upravljao ovom kapetanijom od 1813. do 1883. godine. Bio je ogorčeni protivnik pokreta Huseina-kapetana Gradaščevića (Zmaja od Bosne) i, odmah u početku pokreta, stao je na čelo sultanove stranke. Za zasluge koje je pokazao u ovoj borbi imenovan je 1833. godine hercegovačkim vezirom i od tada, pa sve do smrti 1851. godine, gotovo je samostalno upravljao Hercegovinom, koja je 1833. godine izdvojena iz Bosanskog pašaluka i pretvorena u poseban ajalet. Kad je centralna vlada polovinom 19. stoljeća poslala u Bosnu Omer-pašu Latasa da skrši otpor bosanskih feudalaca, Ali-paša je stao na stranu feudalne oligarhije. Tada je bio uhvaćen od turskih regularnih trupa i ubijen u Dobrunu kod Banje Luke koncem marta 1851. godine. Sahranjen je kod Ferhadije džamije u Banjoj Luci, gdje je kasnije nad njegovim grobom sagrađeno turbe.

O Ali-paši kao državniku pisano je mnogo. Posebna je Ali-pašina zasluga u tome što je prvi počeo vršiti melioraciju zemljišta i uveo kulture riže, maslina i murava (dudova) u Hercegovini. On je osnova i jednu pilanu u Blagaju na rijeci Buni, koja je počela s radom 1849./50. godine. Ali-paša se još istakao kao velik vakif i sagradio je u Hercegovini čitav niz sakralnih, kulturno-prosvjetnih, humano-socijalnih, privrednih i stambenih objekata. Zadužbine je podigao u Mostaru, Blagaju i na Buni. U Mostaru je sagradio slijedeće: džamiju bez munare (mesdžid) na Luci i uz nju tekiju s bibliotekom i gostinjcem (musafirhana), Šejh Jujino turbe na Luci, veoma reprezentativnu zgradu konaka na Suhodolini, adaptirao zgradu koju je Šejh Jujo sagradio na Mejdanu (Trg 1. maja) za stanovanje šerijatskih sudija i zgradu hana zvanog Čardagija na Gornjoj čaršiji. Dalje je sagradio ili otkupio 31 kuću (jednu u Kotlevinoj, 3 u Kamberaginoj, 5 u Hadži Balinoj, 6 u Ćejvan-begovoj i 19 u Ćurči Ahmedovoj mahali), pekaru i uz nju 3 kuće na spratu u Ćejvan-begovoj mahali i više dućana oko hana Ćardagije. U Stocu je sagradio slijedeće: džamiju sa četvrtastom kamenom munarom u mahali Podgrad, kafanu sa sobom na spratu, hladnjak (londžu) i više dućana u Velikoj čaršiji, pekaru, tri dućana i magazu pod džamijom u mahali Podgrad, više stupa za valjanje sukna na Bregavi i nekoliko mlinica u stolačkom kadiluku. U mjestu Buni je sagradio sljedeće: džamiju s kamenom munarom, stan za imama, ljetnikovac s hladnjakom (londža), dvore (saraje), četiri kuće i više stupa i mlinica na rijeci Buni. U Blagaju je sagradio nedaleko od vrela Bune, jednu džamiju bez munare. U Lištici je, na istoimenoj rijeci, sagradio nekoliko mlinica. U Trebižatu (Novim Selima) sagradio je kulu na dva sprata od tvrdog tesanog krečnjaka opasanu visokim bedemima. U Hrasnu je sagradio kulu od kamena.

Ali-paša je dalje ostavio 10.500 groša i odredio da se ovaj novac daje u zajam uz 10% kamata godišnje i prihod troši u sljedeće: 300 groša godišnje imamima sultan Selimove (careve), Hadži Alijine i Šarića džamije u Stocu, svakom po 75 groša, a ostatak za opravke spomenutih džamija. 750 groša godišnje za nakšibendijsku tekiju i za plate imamima i muezinima 15 džamija u Foči. 1.000 groša za opravku Hadži Hasanove džamije u Nikšiću i dotrajalih džamija u Podgorici. 2.000 groša da se za ovaj iznos kupe nekretnine i prihod od njih troši za plate imama Hadži Hasanove džamije u Nikšiću i džamija u Podgorici.

Ali-paša ne samo da je bio pobožan i imao visoke moralne osobine, nego je i u upravnim poslovima bio sposoban čovjek. Kako je tada bio odlikovan čašću vezira, za vrijeme njegove uprave od 1831. do dolaska u Bosnu serdar Omer-paše 1848./49. godine, u Hercegovini je vladao red i mir. Iako se stanovništvo nahije Grahovo, koje je pripadalo trebinjskom kadiliku u spomenutoj livi, a koja nahija je bila nastanjena isključivo kršćanskim stanovništvom, nekoliko puta uz pomoć Crnogoraca odmetalo, Ali-paša bi brzo preko mutesellima kadiluka sakupio hercegovačke junake i sam lično krenuo na Grahovo. Svaki put bi Crnogorce porazio, a odmetnike kaznio i doveo u red. Isto tako čim je čuo za pogibiju Smail-age Čengića, mutesellima gatačkog kadiluka, koji je bio otišao u nahiju Drobnjake da sakuplja džizju, gdje se ulogorio i tu ubijen od strane Crnogoraca, koji su došli na poziv stanovnika spomenute nahije, odmah je uputio svoga sina Rizvan-pašu sa ljudima iz svoje svite i izvjesnim brojem bašibozuka u nahiju Drobnjake i ovaj je potpuno uništio odmetnike koji su bili umiješani u ubojstvo Samil-age. Smail aga Čengić će, kao još jedan hercegovački velikan, ostati upamćen po pjesmi: *"Čuvaj Stoca, ne daj Počitelja, nit Mostara ne ostavljaj sama. U Mostaru ljuta guja spava, ljuta guja Čengić Smail aga."* ❑

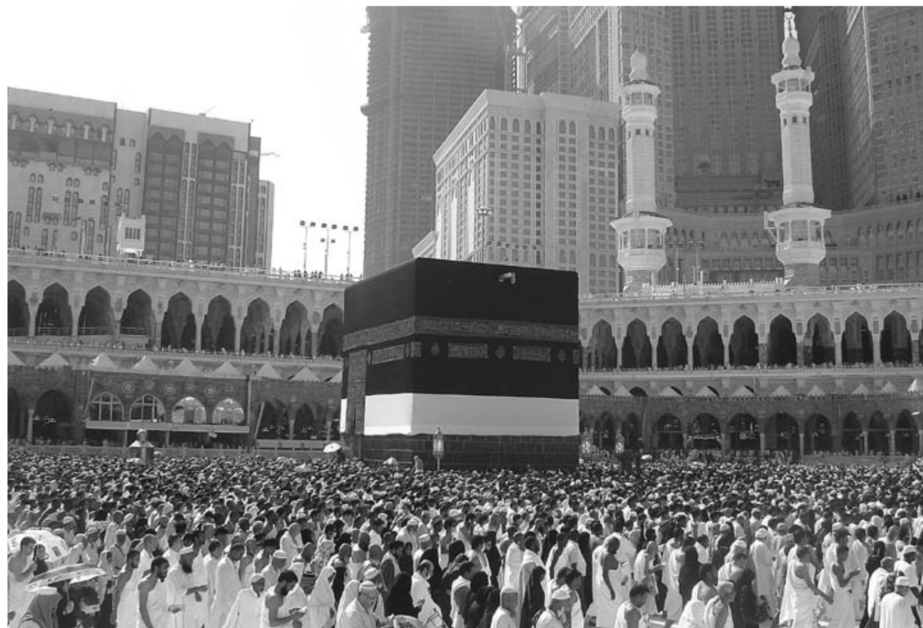
Islamska psihologija

Hadž – odlučnost u odbacivanju svih oblika ropstva

Edin Tule

Kao propis, stanje uma ili društveno-politički pokret koji objedinjuje u sebi sve ostale islamske propise koji počinju jasnim svjedočenjem da je samo Allah Bog i da je Muhammed, a.s., Njegov Poslanik – hadž višestruko podcrtava našu odlučnost u odbacivanju ropstva bilo kojem poroku, ličnosti ili političkoj snazi koja želi ugroziti razvoj sve punine naših ličnosti

Osnova liderstva je utjecaj i sposobnost buđenja najboljeg u ljudima te njihova aktivacija na raznim životnim poljima. Mnogo je elemenata liderstva prisutnih u samim propisima islama i racionalno vrlo objašnjivih s obzirom na ciljeve islama koji streme očuvanju kako individualnog tako i kolektivnog razuma, života, vjere, potomstva i imetka. Hadž je paradigma svih islamskih propisa i kao takav s razlogom biva određen kao peti stup islama, nakon treninga kroz svakodnevne molitve, post i zekat koji su oličenje spartanske discipline, treninga tjelesno-mentalne mobilnosti, nužnih vježbi socijalne inteligencije kroz svakodnevne trominutne dijaloge prije i poslije molitve, kao i na većim sedmičnim skupovima petkom, itd. Osoba koja ne prepozna elemente liderstva u stupovima islama, a koji prethode hadžu, sa hadža se može vratiti samo sa konceptom koji se popularno zove koncept "burma-surma-hurma".

Harem-i šerif u Meki: tavaf oko Kabe

Musliman i muslimanka se svakodnevno u namazu okreću prema Kabi, odnosno arhitektonskom zdanju Ibrahima, a.s., najvećeg buntovnika u historiji čovječanstva, koji je snagom vjere i racionalnih argumenata hrabro prkosio autoritetima vlastitog vremena na svim nivoima. Naše misli koje tokom molitve upućujemo prema tom arhitektonskom zdanju, moraju nam se vratiti natrag barem s djelićem tog ibrahimovskog buntovništva, tako neophodnog u borbi protiv široke lepeze sabotera našeg napretka.

Tim prije, mi Bošnjaci, tj. potomci bogumilskih buntovnika, čija su bića obogaćena prkosnim genima predaka koji nisu bili ravnodušni na bilo kakva poniženja – moramo njegovati te gene kao što njegujemo pet puta dnevno uspomenu na jednog od najvećih buntovnika s razlogom u historiji čovječanstva, a čije ime blagosiljamo na svakom tešehhudu (sjedenju u namazu/molitvi).

Zastupnici ciljeva kršćanstva/islama

Vrlo često su općine u kršćanskim državama – crkve transformirane u razgranate administrativne jedinice koje vode brigu o svim aspektima jednog grada. Veliki dio gradskih općina u Njemačkoj, npr. općina grada Šlezviga (Schleswig), izgrađene su na temeljima crkve, pošto su crkve kroz historiju građene na najčvršćim temeljima i općine kao najvažnije administrativne zgrade su zasluživale najsolidnije temelje. U podrumima općina se još uvijek mogu vidjeti crkvene freske, dok se oko općinskih zgrada još uvijek često mogu naći sačuvani i uredno održavani ostaci groblja koje je bilo uz nekadašnju crkvu, dok je veći dio groblja ostao pod zgradom općine. Zato, ako vam gradonačelnik u nekoj kršćanskoj zemlji kaže kako je spreman preko leševa ići na svoj posao – nemate nimalo razloga da mu ne vjerujete.

S druge strane, džamije kao organizacijske jedinice muslimana su odavno prestale biti zastupnice sveobuhvatnih ciljeva islama u širem društvu, jer su svedene na mjesta za jeftinu socijalizaciju obezglavljenih pojedinaca bez ambicije, koji uživaju u neshvaćenim vjerskim ritualima tokom kojih, vizualizirajući onosvjetsku idilu, ublažuju bol društveno-političkog neuspjeha na ovom svijetu. Međutim, kako musliman pojedinac tako i njegove institucije odlučnije kreću prema korjenitoj transformaciji u svoj bolji i potpuniji oblik.

Spomenuta transformacija nastupa onog trenutka kada osoba počne promišljati o širim implikacijama islamskih propisa, tj. kada, naprimjer, svoje iskustvo hadža bude znala objasniti informativnim i poticajnim riječima umjesto kapitulirajućim konstatacijama o navodnom hipnotičkom efektu Kabe tipa: "To je tako lijepo da se ne može objasniti riječima!" Poslije toga ide nekoliko smisleno nepovezanih euforičnih riječi: "posebno!", "suze!", "zajedno!" – propraćenih iskrenim uzdasima. U osnovnoj školi smo za ovakve odgovore dobijali čiste jedinice.

Sociološko-političke dimenzije

Hadž kao propis, stanje uma ili društveno-politički pokret koji objedinjuje u sebi sve ostale islamske propise koji počinju jasnim svjedočenjem da je samo Allah Bog i da je Muhammed, a.s., Njegov Poslanik – višestruko podcrtava našu odlučnost u odbacivanju ropstva bilo kojem poroku, ličnosti ili političkoj snazi koja želi ugroziti razvoj sve punine naših ličnosti.

Ali Šeriati u svom djelu "Hadždž" ističe brojne socio-političke dimenzije hadža. Prelijepo dočarava hadž upoređujući geometrijske oblike koje hadžija pravi svojom kretnjom tavafeći oko Kabe i trčeći između Saffe i Merve. Šeriati ističe da hadžija čineći sedam obaveznih tavafa oko Kabe ustvari pravi kružnicu, odnosno geometrijski najsavršeniji oblik kojim svjedoči da ima upotpunjenu i savršenu vjeru, poredeći hadžiju u tavafu s leptirom koji kruži oko izvora svjetlosti. Međutim, kada trči ili ubrzano hoda od Saffe do Merve, hadžija više ne pravi kružnicu, nego se kreće pravolinijski u dva smjera i tako svjedoči da komunikacija – bila ona u porodici, školi, džamiji ili radnom mjestu – uvijek mora biti dvosmjerna. Ubrzanim hodom od Saffe do Merve, hadžije se, ustvari, prisjećaju na hod Hadžere, r.a, koja nije tražila ništa duhovno, metafizičko ili apstraktno, nego je proaktivno tražila nešto vrlo materijalno, tj. pitku vodu, nužnu za njen i sinov joj biološki opstanak. Tako da se hadžija, dok ispunjava taj element hadža, uči biti poput orla koji će kroz život nadobudno i oštrog pogleda tragati za praktičnim razvojnim životnim šansama (fizičkim, ekonomskim, političkim, društvenim, itd.) za sebe, a i za kolektiv u koji se vraća – ističe Šeriati.

Zanimljiva je i simbolika dva rekjata koja se klanjaju ispred Makam-i Ibrahima, odnosno Ibrahimovih stopa, nakon završenih tavafa, a prije hoda izmedu Saffe i Merve, i tu vjernik treba da se u mislima zavjetuje kako će pratiti u stopu reformatore boreći se do kraja života protiv pogubnog konformizma. Tako da hadžija koji shvati simboliku klanjanja kod Ibrahimovih stopa – mora izabrati propitivanje svih kolektivnih zabluda vlastitog društva, a kojima će se kvalitetno suprotstaviti nakon povratka u isto, jer pravi hadžija nikad nije konformista.

Tavafeći oko Kabe hadžija se prisjeća svih kur'anskih kazivanja o Kabi, vizualizira, između ostalog, Ibrahimov, a.s., obračun s lažnim idolima njegovog vremena u toj istoj Kabi, razmišljajući u hodu o vlastitom efektivnom pristupu modernom idolopoklonstvu i njihovim žrtvama, koje su zaražene strahom od ljudi, čijim funkcijama, titulama ili odorama su pripisali potpuno nezaslužen status, te postali slijepi robovi značenja koje su zatekli ili sami dali.

Biti u žiži zbivanja

Tavafska gužva simbolično prikazuje antitezu konformizmu odnosno važnost timskog i koordiniranog rada u toj istoj gužvi. Naime, lako je primijetiti da kroz tavaf puno bolje prolaze grupe (džemati) hadžija koji se čvrsto drže i očituju pripadnost istom timu, npr. bojom hidžaba, turbana ili improviziranim barjacima koje nosi lider grupe. Da se primijetiti i to da nekad najveće probleme u tavafu pouzrokuju "slobodni strijelci" koji, iz silne želje da se približe Kabi i Crnom kamenu, zaboravljaju da se put kroz društvenu gužvu krči liderstvom, primjerom i konstruktivnim idejama, a ne sebičnim srljanjem preko društvenih prepona ne uvažavajući potrebe drugih.

Hadž kao propis, pa i pokret, gradi kod hadžije vrlo pripravno stanje uma koje omogućuje svom nosiocu da vješto pliva u različitim društvenim miljeima. Baš kao što je hadžija – bez obzira na godine i društveni status – obavezan da uđe u svu gužvu tavafa oko Kabe, odnosno hadža, isto važi i za njegov odnos prema društveno-političkom ili intelektualno-ekonomskom angažmanu u globalnom svijetu. Još uvijek se vrlo često mogu čuti nedovoljno zrela razmišljanja muslimana koji kažu: "Neću baš sad da se upuštam u borbu protiv sabotera našeg napretka pošto se pripremam za hadž!" Dok bi upravo jedna takva odvažnost označila zrelost osobe za doobrazovanje kroz program liderstva, koji skraćeno, hadž zovemo.

Međutim, oni koji prođu kroz taj program liderstva potpuno neizbrušeni, nedodirnuti dubokom smislenom simbolikom svih detalja ovog propisa, nakon povratka u svoja društva nastavljaju da grozničavo čuvaju skup dekadentnih kolektivnih zabluda (npr. minimalizam, determinizam, konformizam), kojim su u svojoj površnosti zadojeni, čvrsto ubijeđeni da tako čuvaju vlastitu čistoću stečenu obavljenim hadžom kojeg tretiraju poput ukrasne staklene čaše upitne kvalitete.

Omer bin el-Hattab, r.a., je – odmah po ulasku u islam – govorio kako se neće smiriti dok ne bude veličao Allaha na svim onim mjestima na kojima je nekada veličao nekoga ili nešto drugo mimo Allaha – kristalno jasno demonstrirajući na taj način, vlastito duboko razumijevanje ciljeva svih islamskih propisa.

Omer, r.a., kao takav je imao ispravno stanje uma jednog hadžije mnogo prije obavljenog hadža, jer je shvaćao da je vjera sa svojim propisima tu samo da nam izoštri čula i instinkte, dok je naš svakodnevni pokretač analitičan um i hrabro srce koje gori dan i noć za uspostavljanjem zakonodavnih mehanizama koji će polučiti pravdu i red. Počevši od islamizacije naših navika, naših porodica, islamizacije džematskih odbora, islamizacije znanja i širokog spektra institucija, koje će se u početku – poput svakog virusa – grozničavo boriti protiv pomenutih nužnih antibiotika.

Baš kao što nijedna diploma, koju stječemo kroz različite sisteme obrazovanja, nije vrijedna naše izgubljene prirodnosti, jednostavnosti i pristupačnosti, isto tako niti jedan islamski propis nije shvaćen u svom slojevitom cilju ukoliko njegovim izvršavanjem postanemo nepristupačni, neprirodni i iskompleksirani.

Hadž je Arefat

Svi navedeni obredi, od tavafa, klanjanja, sa'ja, itd. su sastavni dijelovi jedne obične umre, dok je osnovna komponenta hadža penjanje i stajanje na brdu Arefat, jer je Resulullah, a.s., rekao: "Hadž je Arefat." Drugim riječima, hadž počinje od trenutka kada napuštamo Kabu ili, kao što kaže Ali Šeriati, da bi obavio hadž moraš napustiti Kabu i udaljiti se od nje.

Ukoliko hadžija ne shvati da pravi hadž počinje od trenutka kada se udaljava od Kabe, odnosno kada napušta Allahovu kuću, onda ostaje zatočenik shvaćanja života kao ravne, statične doline bez prepreka, i bez potrebe za vlastitom jasnom ambicijom i vlastitim životnim ciljem. Ukoliko hadžije ne shvate simboliku Kabe kao geografsko-ideološkog orijentacionog centra muslimana, pa se emotivno vežu za tu praznu crnu kocku, doslovno je shvaćajući Božjom kućom, svojim jedinim pravim domom, iz Mekke će nam još dugo dolaziti kolonije slomljenih duša i dezorijentiranih "beskućnika" paraliziranih nostalgijom za "Allahovom blizinom".

Jer, tko nije spoznao Allaha, dž.š., i osjetio Njegovo djelovanje prije zvaničnog hadžskog obreda, u Mekki će biti ono što je bio i kod kuće – pasivni statista, smrtno preplašen da se neće uklopiti u dekorativnu koreografiju ove najveće muslimanske predstave na otvorenom.

Korijen imena "Arefat" potiče od glagola "arafe", koji označava spoznaju, saznavanje, upoznavanje, itd. Tako da obave-

zno penjanje na brdo znanja, saznanja i upoznavanja (Arefat) i obavezan boravak na njemu jasno sugerira vrstu obaveznih aktivnosti nakon obavljenog hadža i povratka u matično društvo. Ako je hadž Arefat, onda je hadžija neko odlučan na predano penjanje prema naučnim, ekonomskim, političkim vrhovima, uz spremnost na prolijevanje mnogo znoja kao rezultat dugog penjanja i boravka pod neugodnim užarenim suncem bez tračka hlada.

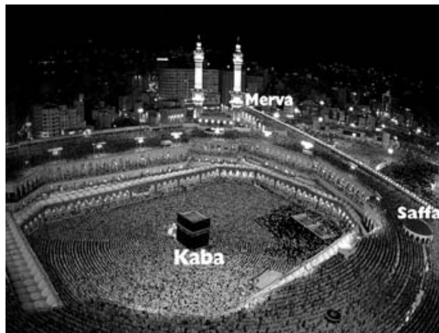
Ako je hadž Arefat, onda je hadžija neko tko zna da, nakon vlastite izgradnje, mora – prije ili kasnije – ući u gužvu sa ljudima, mora se znati kvalitetno umiješati u projekte, džemate, udruženja, firme, političke partije, itd., te preuzeti liderstvo ili ga ojačati.

Današnji način shvaćanja boravka na Arefatu je odličan primjer gubitka hadžskog duha. Ukoliko čovjek čita hadise o tom mjestu i događaju jasno vizualizira mini rekreaciju Sudnjeg Dana, milijune ljudi koji stoje na užarenom Suncu, podsjećajući se pritom na blizinu Sunca na Sudnjem danu i moleći Uzvišenog za direkcije kako korisno provesti ovaj život. Hadžija na Arefatu ulazi u ulogu lidera koji svojom pojavom inspirira i pomaže sve od djece do bolesnih staraca i koji svojim obraćanjima ostavlja duhovne riznice na raspolaganje generacijama koje dolaze. Boravak tipičnog hadžije na Arefatu ovih dana izgleda otprilike ovako: jutro prespava u šatoru, poslije podneva/ikindije ruča, baci ostatke tog ručka na zemlju, i zadnja dva sata prije akšama dovi u hladu tog istog šatora.

Važnost imaginacije kroz hadž

Milijuni hadžija, obučeni u jednostavne bijele ihrame, uz malo zdravog duha i mašte vrlo lako mogu da vizualiziraju događaje koji slijede u budućnosti kao što su Proživljenje i Obračun, a što je savršena prilika da se svaki hadžija ponaosob zapita kojim djelom će se izdvojiti pred svojim Gospodarom, dž.š., te zasluži Njegov pogled divljenja. Kur'an kao, uz ostalo, zbirka biografija uspješnih ljudi detaljno ističe evolutivne putanje tih moralnih gorostasa koji su hodili tom istom Mekkom, svaki u svoje vrijeme, te se uhvatili u koštac sa različitim društvenim nemanima i tako zaradili lijepe zemaljske epitete i ahiretske stepene.

Pitanje na koje svaki moderni hadžija mora naći odgovor, najkasnije dok hodočasti te svete prostore je: da li si definirao društveno-političku neman s kojom ćeš se uhvatiti u koštac te dokazati Allahu, dž.š., Resulullahu, a.s., i drugim muslimanima da imaš analitički um i hrabro srce? Drugo pitanje koje nameće sam ambijent je: ako smo svi isto obučeni, u odjeći bez džepova i rukama bez kofera, čime opremiti i kako izgraditi naša jedina prava blaga – umove i srca – pa zadiviti svijet?

Tavaf i sa'j (Kaba, Saffa i Merva)

Kada hadžija na Mini aktivno i precizno gađa kamenčićima stupove koji simboliziraju šejtana, tada obavlja još jedan element liderstva shvaćajući da se mora jasno odrediti u odnosu na nosioce svega onoga što šteti jednom društvu i jednom vremenu. Možda je to i najvažnija vizualizacija koju hadžija mora proživjeti dok aktivno gađa pomenute stupove, tj. svaki put kad baci kamen prema stubu u svojoj glavi mora jasno definirati razmišljanja, ideologije, negativce, sabotere, itd., na koje će se obrušiti svom vlastitom intelektualnom i fizičkom snagom. Ukoliko se ta vizualizacija ne desi, hadžija liči na nesigurnog boksera koji se zadovoljio da svoju energiju potroši na obješenu vreću u kutku neke mračne sobe, ne usuđujući se suprotstaviti stvarnim nemanima. Ali Šeriati opisuje pomenuta džemreta, odnosno, ovaj aspekt programa liderstva kao "militantno vojno iskustvo" poslije kojeg dolazimo do zasluženog Bajrama! S druge strane, promatrajući telbiju ona nije ništa drugo do odazivanje na regrutaciju i stavljanje svog srca, uma i intelekta na raspolaganje Vrhovnom Komandantu. Telbija je propisana kao nešto što mora biti moto svakog hadžije. Nije bez razloga i to da se telbija uči sve dok hadžija ne stigne u okrilje Kabe – kada vojnik stigne u kasarnu nema potrebe da se dalje odaziva jer svojim prisustvom potvrđuje uspješnu regrutaciju.

Kao što je Kaba samo početak hadža, i kao što je penjanje i osvajanje brda znanja (Arefata), samo jedna etapa, u ovom programu liderstva koju prati spremnost za neminovno suprotstavljanje superiornom fizičkom silom (džemreti), tako je i žrtva (kurban) na kraju hadža fantastična prilika za vizualizaciju žrtve vlastitog vremena, novca, znanja, snage, ugleda, položaja, itd., zarad realizacije kolektivnih uzvišenih ciljeva.

Zaključak

Suvremena manifestacija hadža – zbog ispuštanja esencijalnih značenja – u brojnim svojim segmentima nije više od karnevala i unosnog vjerskog turizma na osnovu kojeg profitiraju korumpirane islamske zajednice diljem ummeta. Uzimajući u obzir pozitivne trendove racionalno-kritičkog promišljanja koji pupaju među inteligencijom u stasavanju nije daleko vrijeme kada će hadž ponovo biti globalni poligon za spiritualno i fizičko brušenje svake individue, razmjenu ideja, razvijanje strateških ciljeva i zajedničko afirmiranje tih ciljeva kroz nemjerljiv broj dova upućenih na Arefatu, te simbolično potvrđivanje spremnosti podnošenja žrtve za te ciljeve imitiranjem akata Ibrahima, a.s.

Hadžije koje propuštaju primijetiti suštinu stvari se snažno usredotočuju na zikr, dove i namaz, pritom zaboravljajući važnost uspostavljanja konkretnih poznanstava i prijateljstava, razmjene informacija o strateškim problemima muslimana u određenom regionu, te mogućnosti strateškog rješavanja istih. Uslijed koncepta njegovane dvoličnosti kod muslimanskih masa, osoba otvorenog uma na hadžu ima osjećaj da se na svaki razgovor koji potiče pozitivnu zainteresiranost za dunjalučke (ovosvjetske) perspektive gleda kao na gubljenje dragocjenog vremena rezerviranog za rituale. Tako se četiri dana hadža, odnosno oko 33.000 godina kolektivnog vremena, okonča u atmosferi koja podsjeća na sebično *lešinarenje* oko dobrih djela. Imajući ovo u vidu, ne iznenađuje i činjenica da se oficijelni programi većine kampova na Mini baziraju uglavnom na papagajskim, vrlo neodređenim dersovima saudijske uleme koji suhoparno obrađuju hadžijske rituale, bogobojaznost, iman ili organiziraju nekreativna takmičenja u broju pročitanih stranica Kur'ana.

Cijeli naš život poslije obreda hadža su smislena putovanja do jasnih geografskih točaka u kombinaciji s tavafom – odnosno obredima/treninzima, sa'jom – orlovskom potragom za realnim šansama, Arefatom – mukotrpnim uspinjanjem na različite društvene ljestvice, džemretima – intelektualno-fizičkim obračunom s lažnim kipovima (pojedincima, sistemima) našeg vremena.

Međutim, naš život najpreciznije opisuje Kurban, odnosno životni koncept koji glasi: ako nas Allah zavoli, a tome težimo, iskušat će nas onim što najviše volimo da svijet vidi od kakvog smo materijala. ❑

Priča o afganistanskim talibanima

Talibanski pokret

Mirza ef. Mešić

Nijedan politički ni vojni pokret nastao unutar muslimanskog svijeta nije izazvao toliko pažnje svjetske javnosti i toliko polemike u znanstveno-publicističkim krugovima kao što su svojim razumijevanjem i prakticiranjem islama izazvali afganistanski talibani. Talibani su na zgražanje nemuslimana, ali i mnogih muslimana uveli najekstremnije shvaćanje islama, odnosno praktičnu primjenu šerijjata. Zatvorili su sve ženske škole, zabranivši ženama izlazak iz kuća bez prijeke potrebe, iako su žene činile četvrtinu zaposlenika u državnim službama, zabranili su sve oblike zabave, radio i televiziju, pa čak i većinu sportskih natjecanja. Tamo gdje su talibani uspjeli uspostaviti vlast na ulicama su patrolirali "čuvari" šerijjata koji su odvodili muškarce bez brada ili maltletirali žene koje nisu nosile burku. Njihovo retrogradno tumačenje islama dovelo je u nezgodan položaj muslimane diljem svijeta da su se morali pravdati kako muslimani nisu teroristi i kako islam nije vjera koja podržava terorizam i nasilje. S druge strane, malo se naglašava da su u početku mnogi Afganistanci podržali talibane u njihovom obračunu s ratnim profiterima i uvođenjem kakvog-takvog reda u razrušeno afganistansko društvo nakon višegodišnjeg razdoblja kaosa, nasilja, silovanja i pljačkanja nastalog sedmogodišnjim međuetničkim ratom prouzročenim ruskim povlačenjem i borbom različitih plemena za vlast. Talibani su u početku vladali preko kolektivnog političkog vodstva, uz konsultacije i konsenzus, umjesto dominacije bilo kojeg pojedinca. Međutim, nakon zauzimanja Kabula 1996. godine, proces donošenja odluka među talibanima postao je veoma centraliziran, tajanstven, nepristupačan i diktatorski, tako da su ih se počeli kloniti i njihovi dojučerašnji saveznici, osobito nakon pružanja utočišta najtraženijem teroristi Osami bin Ladenu.

Tko su zapravo talibani?

Talibani ili studenti islama, kako su sami sebe nazvali, jedna su od mnogobrojnih mudžahedinskih grupa koja se borile protiv Sovjeta u afganistanskom ratu. Nakon završetka rata posvetili su se organiziranju medresa i izučavanju islama da bi početkom devedesetih uključili u afganistanski međuetnički rat. Talibani su uglavnom pripadnici paštunskog naroda koji čine 40% od ukupno desetak milijuna afganistanskih stanovnika. Paštuni su vladali Afganistanom 300 godina prije nego su manja plemena preuzela vlast.

Malo je muslimana na svijetu, kako zapaža Ahmed Rashid u svojoj knjizi *Talibani, Islam, nafta, i nova velika igra u Srednjoj Aziji*, koji svoje vjerske dužnosti obavljaju tako redovito, precizno i sa toliko ljubavi kao Afganistanci. Islam je oduvijek ujedinjavao različita etnička plemena i različite islamske grupacije u Afganistanu, a džihad je predstavljao mobilizirajuću snagu i svojevrsno nacionalno ujedinjavanje protiv izvanjskih neprijatelja, bili to Rusi ili Britanci. Ahmed Rashid piše: "Islam je u Afganistanu tradicionalno bio vrlo tolerantan prema drugim muslimanskim sektama, drugim religijama i prema modernom načinu života. Afganistanske mule nisu nikada ljude kljukali islamom, a sve donedavno problemi među islamskim sektama nisu predstavljali važno pitanje. Indijci, Siki i Židovi igrali su sve do 1992. godine važnu ulogu u gospodarstvu Afganistana."

Međutim, građanski rat koji je izbio 1992. godine uništio je međuvjersku i međuetničku toleranciju. Dogodili su se nezapamćeni pokolji u afganistanskoj povijesti. Islam su počeli svi rabiti kao oružje i kao opravdanje za ubijanja i masakriranja pripadnika drugih etničkih grupa ili islamskih pravaca. U jednom takvom kaosu, u kojem su počeli međusobno ratovali dojučerašnji saveznici iz rata protiv Sovjeta, javljaju se talibani (studenti islama), čiji je bio cilj, barem u početku, suprotstavljanje ratnim zapovjednicima (mudžahedinima) koji su sa svojim naoružanim grupama terorizirali običan narod te uspostavljanje islamskih zakona u svim porama afganistanskog društva. Međutim, i oni će ubrzo otići u krajnost proglašavajući sve muslimane, koji nisu razumijevali i prakticirali islam kao oni, nevjernicima i dvoličnjacima. U Afganistanu koji je poznat po svojim brojnim i različitim etničkim i vjerskim grupama to je neminovno značilo nastavak krvoprolića u građanskom ratu koji ni do danas nije završen usprkos intervenciji Sjedinjenih Američkih Država i rušenju talibanskog režima nakon 11. rujna 2001.

Talibani – nova muslimanska sekta?!

Talibanski režim u Afganistan za neke je predstavljalo ostvarenje Huntingtonove teze o sukobu zapadne i islamske civilizacije. Poput nekadašnjih sljedbenika Muhammeda ibn Abudul Vehhaba i talibani će sve druge muslimane, poput sufija i šijita, smatrati otpadnicima od islama. No, talibani nisu ni radikalni islamisti nadahnuti idejama ihvana ni mistične sufije ni tradicionalni muslimani. Nisu se uklapali ni u jednu od brojnih islamskih ideja ni pokreta što su se pojavili u Afganistanu od 1979. do 1994. godine. Talibani nisu predstavljali nikog osim sebe i nisu poznavali drugo tumačenje islama osim svoga. Talibani predstavljaju za cijeli muslimanski svijet i za Zapad novi oblik ekstremizma, koji odbacuje svaki kompromis s umjerenim muslimanima i sa Zapadom. Talibani su islamskom fundamentalizmu dali novo lice i novi identitet koji odbija svaki kompromis i svaki politički sustav osim talibanskog.

Talibani su islamu oduzeli i negirali svako naslijeđe, osim onog teološkog, kojeg su sveli na bukvalno tumačenje kur'anskog teksta i nekoliko izreka Muhammeda a.s., Poslanika islama. Islamsku filozofiju i općenito filozofiju, umjetnost, a posebno misticizam, talibani su smatrali nevjerničkom podvalom muslimanima. Njihovo je razumijevanje i primjena islamskih načela na Zapadu prouzročilo još veće stereotipe i strah od islama, kojeg su počeli tumačiti kao vjeru koja ne pozna ni mir ni toleranciju. Takvo razumijevanje i primjena islama najviše je štete donijelo samim Afganistancima. Do pojave talibana u Af-

ganistanu nikada nije zabilježen slučaj tako ekstremnog tumačenja islama. Takvom njihovom tumačenju islama po mnogima je dobrano pridonijela i pojava tzv. vehabizma, kojeg je promovirala saudijska vanjska politika. Saudijska Arabija pomagala je svršenike islamskih fakulteta u Saudijskoj Arabiji, koji su po povratku u Afganistan naučavali Ibn Abdul Vehhabove ideje. Afganistanski vehabiti u početku nisu pridobili puno sljedbenika jer su Afganistanci, inače jako privrženi hanefijskoj pravnoj školi, za razliku od vehabita koji su hanbelije. Štoviše, zazirali su od njih smatrajući ih strancima koji žele uništiti sav pluralizam afganistanske kulture i afganistanskog življenja islama. Saudijska ulema (vjerski učenjaci i imami) imali su najveću ulogu u poticanju saudijskih vlasti u pomaganju talibana. Međutim, talibansko pružanje utočišta Osami bin Ladenu i odbijanje da ga izruče Rijadu rezultirat će potpunim prekidom odnosa između Saudijske Arabije i talibanskog režima u Kabulu.

SAD – talibanski saveznici i neprijatelji

Zanimljiv je odnos i službenog Washingtona prema talibanima. Američka je vanjska politika prema talibanima imala nekoliko različitih faza shodno unutarnjoj politici koju je oblikovala američka administracija i novi američki predsjednik, kao i političko sigurnosnoj situaciji u samom Afganistanu i široj regiji. Smatrajući ih prije svega protivnicima Irana i iranskog utjecaja u regiji, Sjedinjene su Države do 1997. godine podupirale talibane preko svojih saveznica Saudijske Arabije i Pakistana. Washington je podržavao talibansku politiku borbe protiv stranaca (talibani isprva nisu trpjeli strance, pa ni Arape, da bi dolaskom Osame bin Ladena u Afganistan i njegove financijske pomoći promijenili retoriku) i njihovu odlučnost da se bore protiv uzgoja maka i proizvodnje droge. U isto vrijeme, Saudijska Arabija i Pakistan preko svojih tajnih službi na sve su načine pomagali talibane u njihovom ratu protiv ostalih frakcija koje su pak pomagane od drugih država u susjedstvu. Iran, Rusija i Indija otvoreno su bile protiv talibanskog režima. Iran je stao na stranu Hazara i ostalih šijitskih plemena, Indija je prirodno bila protiv talibana, jer ih je podupirao Pakistan, dok je Rusija bila zabrinuta sa sigurnost svojih republika u Srednjoj Aziji i organiziranih pobuna islamskih grupa inspiriranih talibanima. Rusi će neprijateljstvo prema talibanskom režimu intenzivnije zagovarati nakon što je u Kabulu u siječnju 2000. otvoreno veleposlanstvo Republike Čečenije. I ostale srednjoazijske države Uzbekistan, Tadžikistan, Kazahstan i Kirgistan pomagat će protivnike talibana.

Od kraja 1995. godine Washington je podupirao američku naftnu kompaniju UNOCAL u njezinoj namjeri da izgradi plinovod preko afganistanskog teritorija pod vlašću talibana. Stoga se i tadašnja Clintonova administracija naklonila talibanskom režimu, čija je politika bila protuiranska. Američki je Kongres odobrio CIA-i desetine milijuna dolara za destabilizaciju Irana, a službeni Teheran optužio je Amerikance da su tim novcima pomagali talibane.

Iran, koji je bio u međunarodnoj izolaciji, znao je da njegov napredak ovisi o stabilizaciji Afganistana. Saudijska Arabija i SAD su zajednički pomagale talibane kako bi destabilizirali Iran i okružili ga neprijateljskim režimima. Iranski su analitičari pisali nakon talibanskog osvajanja Kabula kako je tu operaciju osmislio Washington, financirao Rijad, a logistički podupirao Islamabad. Kada su talibani 1996. godine osvojili Kabul, glasnogovornik State Departmenta je izjavio kako Sjedinjene Države nemaju ništa protiv da talibani uspostave islamski zakon u Afganistanu te je najavio i uspostavljanje diplomatskih veza SAD i talibanskog Kabula. Mnogi su američki kongresmeni tada stali na stranu talibana. Svoje su podupiranje talibanskog režima pravdali konačnim uspostavljanjem reda i stabilne vlasti u Afganistanu, pa makar ona bila i talibanska. No, u pozadini su stajali unosni poslovi vezani za naftovode i plinovode, koji su trebali uz blagoslov talibana prolaziti kroz tu zemlju. To je još više uvjerilo Iran i druge zemlje, koje su podupirale antitalibanski savez, da SAD zapravo podupiru talibane te da nisu neutralne kao što su tvrdile.

Službenici UNOCAL-a vršili su pritisak na američku vladu da prizna talibanski režim, jer je priznanje značilo dobivanje unosnih kredita od Svjetske banke za izgradnju plinovoda. Veze UNOCAL-a i američke vlade postale su predmetom brojnih špekulacija. Iran, Rusija i Antitalibanski savez tvrdili su da je UNOCAL produžena ruka američke vanjske politike u potpori talibanima. Vlada SAD-a je bila uvjerena da će slučaj Afganistana kada talibani pobijede biti poput Saudijske Arabije tridesetih godina 20. stoljeća. Tada su američke naftne kompanije dobivale unosne koncesije od saudijskog kralja, a za uzvrat je Washington priznao kraljevinu Saudijsku Arabiju. Jedan je američki diplomat, čiju izjavu prenosi Ahmed Rashid u svojoj knjizi, izjavio: “Odnosi sa talibanima vjerojatno će biti kao i sa Saudijcima. Bit će tamo Aramco, plinovodi i naftovodi, neki emir, neće biti parlamenta i bit će puno šerijatskog zakona. S tim ćemo se moći nositi.”

No ubrzo je postalo jasno da nijedna američka kompanija neće učestvovati u izgradnji naftovoda i plinovoda kroz Afganistan, jer su talibani odbili izručiti Osamu bin Ladena, a i njihovo kršenje ljudskih prava sve je više postajala glavna vijest svjetskih medija. Talibanska potpora Osami bin Ladenu, neuspjeh američke naftne kompanije UNOCAL-a da ostvari svoje planove te smirivanje tenzija između talibana i Irana, zaoštrili su američku vanjsku politiku prema talibanskom pokretu. Zapravo, do promjena američke vlade prema talibanima došlo je na neobičan način – pritiskom feminističkih pokreta na predsjednika Clintona, koji se tek oporavljao od afere Levinski, zbog učestalog talibanskog kršenja ženskih prava te pritiscima holivudskog lobija. Drugi razlog američkog zaokreta možemo tražiti u rastućoj ekonomskoj i političkoj krizi u Pakistanu i bojazni Washingtona da talibani mogu destabilizirati jedinog američkog saveznika u regiji. Svi su govorili o nestanku granice između Afganistana i Pakistana i njegovoj ubrzanoj “talibanizaciji”. Talibani, koji uglavnom pripadaju paštunskom narodu, bili su jako povezani sa Paštunima koji nastanjuju sjeverozapadne granice Pakistana. Velik broj afganistanskih Paštuna, koji su ratovali u Afganistanu, rođeni su i obučavani u Pakistanu. Afganistanski Paštuni uspostavili su duboke društvene, ekonomsko i političke veze s Paštunima u Pakistanu i sa pakistanskom vladom.

Porast zanimanja Sjedinjenih Država za Afganistan došlo je i uslijed promjena u američkoj administraciji. Nova državna tajnica Madaeleine Albrihgt, koja je naslijedila Warrena Cristophera, više je od svog prethodnika posvećivala pažnje problemu kršenja ljudskih prava u svijetu, a talibani su daleko ispred svih zauzeli prvo mjesto po kršenju ljudskih prava, osobito u domeni prava žena. I dok je američka administracija, iskoristivši političku i ekonomsku krizu u Pakistanu, vršila pritisak na pakistanski vladu zbog njenog nastavka podupiranja talibanskog režima, što je dovelo do velikih napetosti između dvije saveznice, kritika prema drugoj saveznici Saudijskoj Arabiji je izostala. Saudijska Arabija je golemim novčanim svotama financirala najradikalnije skupine Paštuna. Službeno je darovala više od 4 milijarde dolara, a neslužbeno taj je iznos mnogo veći, s obzirom na pomoć

različitih islamskih humanitarnih organizacija, privatnih fondova i pomoći od brojnih saudijskih prinčeva. Posebna je pomoć darovana onim grupama koje su promovirale vehabizam.

Pobjeda talibana na sjeveru Afganistana u ljeto 1998. i njihovo uspostavljanje vlasti na više od 90% afganistanskog teritorija izazvat će još veću regionalnu nestabilnost. U kolovozu iste godine Sjedinjene Države raketirati logore za obuku talibana na sjeveroistoku Afganistana za koje se pretpostavljao da kriju Osamu bin Ladena. Napad je izveden nakon što su pripadnici Al-Qaide digli u zrak američka veleposlanstva u Keniji i Tanzaniji u kojima je život izgubilo 220, a ranjeno više od 4.000 osoba. Do kraja trajanja talibanske vlade SAD su na neki način pitanje unutarnjih turbulencija u Afganistanu prepustile Pakistanu. Sve to govori da SAD nisu imale osmišljenu politiku prema Afganistanu i da su većinu svojih vanjskopolitičkih odluka *ad hoc* donosili.

U samom središtu tog regionalnog sukoba za Ahmeda Rashida skriva se “nova velika igra” između moćnih država i njihovih naftnih kompanija, koje uopće ne zanima kršenje ljudskih prava ni kakvo će uređenje Afganistan imati. Poput nekadašnje “velike igre” između Velike Britanije i Rusije, danas se za Afganistan nadmeću moćne države, kako bi izgradili unosne naftovode i plinovode koji će opskrbljivati Europu i Aziju sa tom energijom. Na jednoj strani Sjedinjene Države, Saudijska Arabija i Pakistan podržavale su talibane, dok su na drugoj strani Rusija, Iran, Indija i nekoliko srednjoazijskih država podržavale Antitalibanski savez. Koliko ta “nova velika igra” u sebi sadrži apsurda, ali i zapravo na najokrutniji način razotkriva prirodu današnjeg svijeta jeste činjenica da je čak i Izrael jedno vrijeme podupirao talibane u njihovoj protušiitskoj politici i ratu protiv šitskih, odnosno proiranskih etničkih grupa. Izraelska tajna služba Mossad uspostavila je dijalog s talibanskim režimom posredstvom talibanskog ureda u SAD-u. Također je preko Turske uspostavila veze i s Pakistanom te drugim srednjeazijskim državama u kojima su izraelske kompanije ulagale u razne grane privrede, prije svega u naftni sektor. Međutim, i Saudijska Arabija će poput svog saveznika SAD okrenuti leđa talibanima. Nakon što su odbili izručiti najpoznatijeg saudijskog disidenta Osamu bin Ladena, saudijske će vlasti prekinuti slanje pomoći talibanima, a iz Kabula će povući svoje diplomatske predstavnike. Jedina zemlja koja će do kraja pomagati talibane bio je Pakistan, koji će nakon pada talibanskog režima postati najveći politički gubitnik u regiji.

SAD su odlučile konačno srušiti talibanski režim tek nakon terorističkih napada na njen teritorij 11. rujna 2001. godine. Bili su to iznenadni i šokantni napadi nezabilježeni još od japanskog napada na Pearl Harbor 1941. godine, s tim da su ovi napadi za cilj imali samo središte ekonomske, vojne i političke moći SAD. Napadi su zgrozili cjelokupnu međunarodnu zajednicu, a osudili su ih i svi lideri islamskih zemalja. Za napade je osumnjičena teroristička skupina Al-Qaida čijem vodstvu je talibanski režim pružao punu zaštitu. Vijeće sigurnosti UN-a 28. rujna 2001. godine donijelo je rezoluciju 1373 prema kojoj sve zemlje moraju uskratiti vojnu, financijsku ili svaku drugu pomoć teroristima, uključujući i boravak na svom teritoriju. Američki predsjednik George W. Bush je postavio temelje jedne nove strukture međunarodne zajednice. Svaka zemlja koja podupire ili skriva teroriste SAD su smatrale neprijateljskom zemljom kojoj se može i treba objaviti rat. Borba protiv bilo kojeg vida terorizma smatra se američkim vitalnim interesom. Rat protiv terorizma, kojeg je pokrenula Busheva administracija u prvim godinama rata, obuhvaćala je tri glavne faze, odnosno vodi se na tri fronta. Prva faza, koja je završena, obuhvaćala je glavne vojne akcije protiv talibanskog režima i njegovo rušenje, što su SAD i učinile, ali ga nisu uspjele uništiti koja i danas traje i nažalost ne nazire joj se kraj. Druga faza se odnosi na obnovu Afganistana, pružanjem humanitarne, političke i ekonomske pomoći novoizabranim afganistanskim vlastima. I treća faza, globalna je borba protiv terorizma u svim njegovim pojavnim oblicima širom međunarodne zajednice.

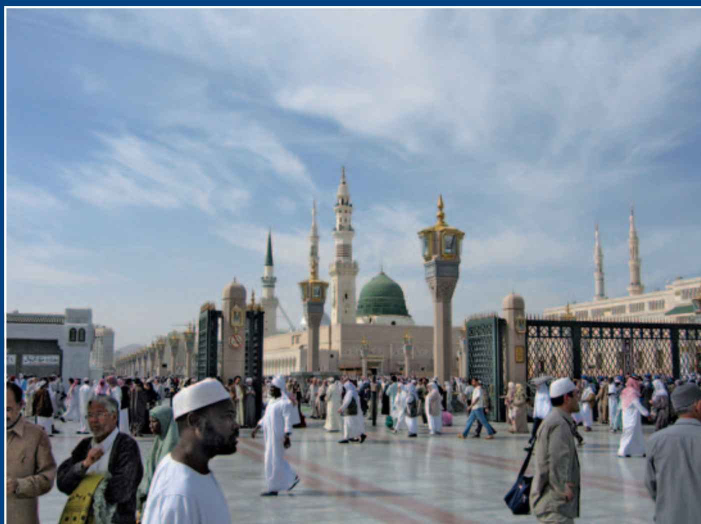
Uz pomoć glavnih saveznika NATO saveza, među kojima su najveću pomoć SAD pružili Velika Britanija i Australija, američka je vojska nakon višednevnih zračnih udara osvojila Afganistan te srušila talibanski režim. Glavne ideologe i vođe terorističke skupine Al-Qaide – Osamu bin Ladena i Aymana al-Zawahirija, nisu uspjeli uloviti. Njih su dvojica zajedno sa duhovnim vođom talibana Muhammedom mula Omerom, nestali u planinskim masivima na afganistansko-pakistanskoj granici. Postoje indicije da su i danas živi te da im pomoć pružaju lokalni stanovnici iz paštunskog naroda.

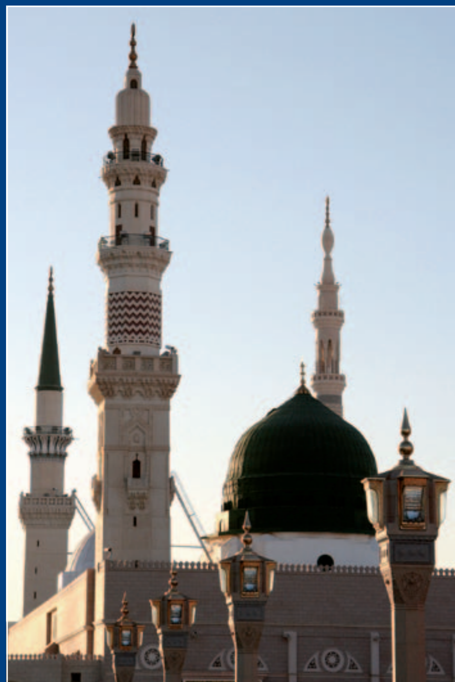
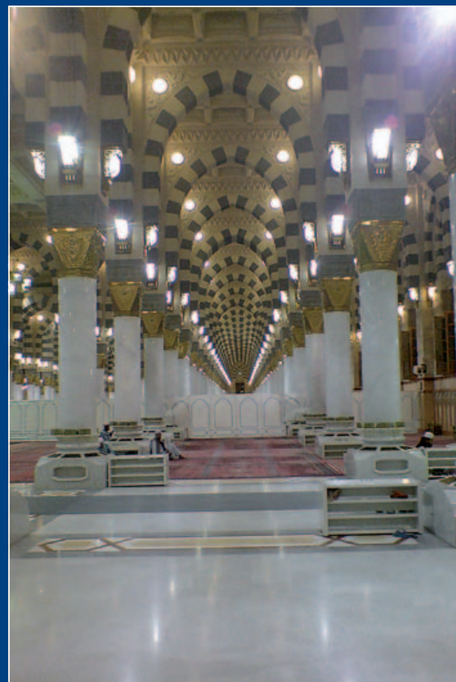
Nakon rušenja talibanskog režima u Afganistanu je na vlast postavljen prozapadnjački orijentirani Hamid Karzai, koji i danas obnaša vlast uz pomoć američke vojske. No rušenjem talibanskog režima teroristički napadi na zapadne ciljeve nisu prestali. U sklopu globalnog rata protiv terorizma uslijedilo je novi rat protiv režima Sadama Huseina koji je okrivljen da proizvodi oružje za masovno uništenje te pruža potporu Al-Qaidi. Ubrzo se ispostavilo da nijedna optužba koju je Washington naglašavao u UN nije bila točna. Ipak, režim Sadama Huseina je srušen, a on ulovljen i obješen na najsvetiji muslimanski blagdan – Kurban bajram.

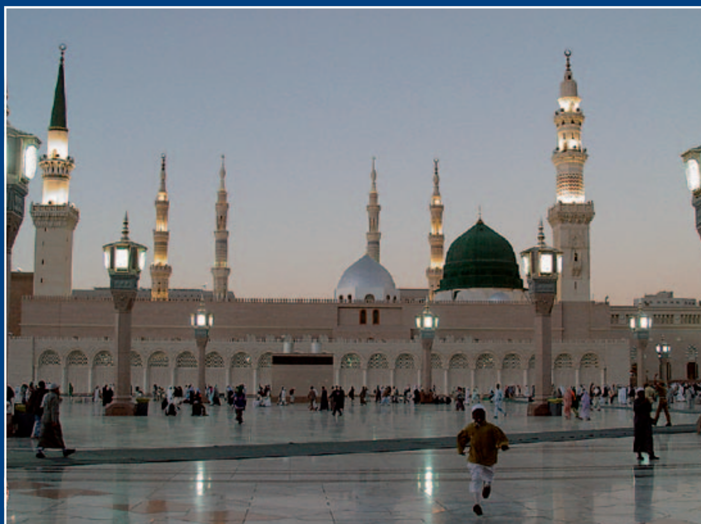
Pobjeda SAD još je više otvorila političke probleme na cijelom Bliskom istoku. Afganistan i Irak, zemlje u kojima su SAD na silu promijenile vlast nisu postigle mir. Štoviše, te zemlje i njihovo šire okruženje zapali su u ozbiljnu političko-sigurnosnu krizu iz koje se i danas teško nazire izlaz, a s druge strane, sve je više onih koji su uvjereni da je cijela priča o ratu protiv terorizma, koje su SAD pokrenule kao odgovor na 11. rujna, nastojanje Washingtona da ovlada iračkim naftnim kapacitetima i da, kako to poznati publicist F. William Enghdal tvrdi, kontrolira najveće svjetske količine opijuma za globalna tržišta heroina te upotrijebi drogu kao geopolitičko oružje protiv oponenata, posebice Rusije. Ta kontrola nad afganistanskim tržištem droge nužna je za likvidnost bankrotirane i korumpirane financijske mafije s Wall Streeta.

Sadašnje stanje

Mnogi unutar američke administracije bili su uvjereni da će lako uništiti talibane nakon munjevite i opsežne vojne akcije i svrgavanja njihova režima u listopadu 2001. godine. No, sve je očiglednije da se povijest ponavlja i pokazuje da se ratom ne mogu rješavati svi problemi, osobito ne nametati nova vlast i uređenje. Mjesec srpanj 2010. godine sa 66 poginulih američkih vojnika “najsmrtonosniji” je mjesec za američke vojnike u devetogodišnjem ratu, kako je izvijestio CNN. To najbolje pokazuje da talibani ne samo da nisu uništeni, nego su zapravo jači nego ikada. Vijetnam se ponavlja: ginu američki vojnici kojima se “ispire” mozak prije odlaska u Afganistan da tamo idu ratovati protiv neprijatelja SAD koji samo što ne “unište” njihovu domovinu. Prema sada službenim podacima, jer su informacije nedavno procurile preko WikiLeaks organizacije, do sada je potrošeno 300 milijardi dolara (neslužbeno), a o razrušenoj zemlji, uništenim životima mnogih afganistanskih, a Bogami i američkih porodica da i ne govorimo. Sve je jasnije da Amerikanci sa talibanima moraju sjesti i razgovarati – samo je pitanje da li oni to više žele. ❑

POSLANIKOVA DŽAMIJA U MEDINI